

147908

**T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

147908

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**I. DÜNYA SAVAŞI VE MİLLİ MÜCADELEDE
ŞEHİT OLAN NİĞDELİLER**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZKAN**

**TEZİ HAZIRLAYAN
Sırma BOZKURT**

NİĞDE 2004

T.C.
NIĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'ne

Sırma BOZKURT'a ait " I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde Şehit Olan Niğdeliler" adlı çalışma , jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak oybirliği/oyçokluğu ile başarılı/başarısız kabul edilmiştir.

İmza

Akademik Unvan, Adı-Soyadı

(Jüri Başkan)

.....

İmza

İmza

Akademik Unvan, Adı-Soyadı

Akademik Unvan, Adı-Soyadı

(Jüri Başkan)

(Jüri Başkan)

.....

.....

ÖZET

Bu çalışmamızda, Niğde ilindeki şehitlerimizi tespit etmeye çalıştık. Bu çalışmayı yaparken Niğde ili Nüfus Müdürlüğü Arşivindeki Vefayata Mahsus Vukuat Defteri I ve II den yararlandık. Vukuat Defterlerini taramamız sonucunda I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde şehit olmuş Niğdeliler tespit ettik.

1. Dünya Savaşı 1914 yılında Avusturya-Macaristan velihahtı'nın bir Sırp tarafından öldürülmesi ile başlamışsa da asıl sebep Avrupa' daki ekonomik yarıştır. Savaşta tarafsızlığını ilan eden Osmanlı Devleti ise İttihatçıların Alman hayranlığı ve kaybedilen toprakları geri alabilmek için ittifak bloğu içinde 30 Ekim 1914 gecesi savaşa girmiştir. Kafkasya, Kanal, Irak , Çanakkale, Galiçya ve Mekodanya cephelerinde mücadele etmiştir. Çanakkale Cephesi' nde kazanan Osmanlı Devleti diğer cephelerde sadece kısmi başarılar kazanmıştır. Yirmi altı devletin katılmış olduğu I. Dünya Savaşı 1918 yılında sona ermiş, Osmanlı Devleti Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak savaştan çekilmiştir. Bu ateşkes ile yurdumuz itilaf devletleri tarafından işgal edilmeye başlanmıştır.

Bu işgaller karşısında Mustafa Kemal önderliğinde milletimiz Milli Mücadeleye başlamıştır. Milli Mücadelenin askeri hareket safhasında Doğu cephesinde Ermenilere, güney cephesinde Fansız ve onların yardımcısı olan Ermenilerle, Batı cephesinde ise Yunanlılar ile mücadele edilmiştir. Milli Mücadelemizin en yoğun olduğu cephe Batı Cephesidir. Bu cephede İnönü, Dumlupınar, Kütahya-Eskişehir, Sakarya ve Başkomutanlık savaşları yapılmıştır. 9 Eylül' de Yunanlıların İzmir'den çıkartılması ile Milli Mücadelemiz başarı ile sonuçlanmıştır. Çalışmamızın birinci bölümünde bilgi verdiğimiz bu konular üzerinde kısaca durduk.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Vefayata Mahsus Vukuat Defterlerinden vefat sebebi sütunundaki “şehiden” ibaresi bulunan yerleri tespit ettikten sonra kendimize bir tablo oluşturduk.

Bu tabloda Şehitlerimize ait şu bilgilere yer verdik: Defterdeki kayıt numarası ve tarihi,mahalli(Kaza, Mahalle veya Karye), isim ve şöhreti, pederi ve validesinin isimleri, doğum tarihi,medeni hali,vefat yeri,vefat tarihi, esas nüfusa kayıtlı olduğu yer(liva,kaza,mahalle veya karye).

Bu tabloların genel bir değerlendirmesini yaptık.Daha sonra bu tablolardaki bilgiler ışığında , şehitlerin vefat yerleri sütunundan ,şehit olunan cephelere ,şehitlerin yaşlarına , evli veya bekar oluşlarına göre grafikler oluşturduk.

SUMMARY

In this study we tried to determine martyrs of the Niğde City. While studying this topic we got help from the death books 1 and 2 of the registry of birth directorship of the Niğde city. As a result of this scanning the death books we determined the persons became martyr during the First World War and National Struggle.

Although the First World War started as a result of the murder of the Austria-Hungary hier apparent by a serbian, the main reason is the economic race in europe. The Ottoman State became neutral but because of the German admiration of the union (ittihat) and in order to get back the land that was lost before the state has enter to the war in the blok of alliance in the evening of 30 October 1914. It struggled in the front of Caucasia, Canal, Iraq, Canakkale, Galicia and Macedonia. The Ottoman State won in Canakkele but in the other front won partial. The First World War ,in which 26 Countries joined, finished in 1918. The Ottoman State moved a side from the War by signing Mondros Cease Fire Treaty. With this cease fire, Our Country started to distract by the mutual agreement country.

Agains these distractions our nation began to start the national truggle by Mustafa Kemal's leadership. As the Millitary operations phase, The Truks was struggled in the East front with Ermania, in the South front with French and their associate Ermania, and in the West front with Greek. The most intensive front of Our National Struggles was the West front. In this front İnönü, Dumlupınar, Kütahya-Eskişehir, Sakarya, Supreme Military Command wars were made and our national truggled came to an end with success by taking away the Greece from İzmir in 9 September. In the first part of our study we focused on this topics briefly.

In the second part, of our study we determined the place where there is the expression of 'şehiden' in the reason column of the death books and then constructed a table. In this table we gave place of this informations. The books registration number and date, local(district, county,), name and his fame, his father's and

Mother's name, date of birth, marital status, death place, date of death, basic place of state register of persons.

We made a general evaluation of these tables. Then, by these informations in the tables, we constructed graphics according to martyr's death place column, front side of death, martyr's ages, married or single.

ÖNSÖZ

Bayrakları bayrak yapan, üstündeki kandır;

Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır.

M.Cemal KUNTAY bu dizelerinde bir toprağın vatan olması için uğruna ölenlerin olması gerektiğini vurgulamıştır. Bizim vatanımız bu bağlamda değerlendirildiğinde dünyada ki en zor vatan yapılan topraktır. Hangi millet vatanının bağımsızlığı için kanını, canını, malını gözünü bile kırpmadan verebilme maneviyatını gösterebilmiştir ki ! İşte vatanı için bu fedakarlıkları yapan aziz şehitlerimizin bu günki nesillerin hafızalarında yaşatılması gerekmektedir. Çünkü gelecek nesiller devletin ve vatanın kıymetini geçmişte bu değerleri elde ederken çekilen zahmetleri bildikleri ölçüde takdir ederler.

Biz de bu çalışmamızda bu noktadan hareketle Niğde ilindeki şehitlerimizi tespit etmeye çalıştık. Bu çalışmayla şehitlerimizin hafızalarda yaşamasını sağlamış olmayı umuyoruz.

Çalışmamızın I. bölümünde şehit olunan cephele hakkında genel bir bilgi sahibi olunması açısından kısaca bilgi vermeyi uygun bulduk.II. Bölümde ise, Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivinde ki “Vefayata Mahsus Vukuat Defterleri” ndeki şehitler hakkında bilgi içeren tablo oluşturduk.III. Bölümde ise, tabloya dayalı bazı değerlendirmelerde bulunduk.

Çalışmamda da yol gösteren, yetersiz olduğum noktalarda yardımlarını esirgemeyen tez hocam Yrd. Doç. Dr. Salih ÖZKAN'a teşekkür ederim. Tezimin yazımını da üstlenerek bana her konuda yardımcı olan eşime, dünyamı renklendiren kızıma ve her türlü maddi ve manevi desteğim olan annem, babam ve kardeşlerime teşekkür ederim.

Sırma BOZKURT

NİĞDE

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI VE MİLLİ MÜCADELEDE CEPHELER

A. I. DÜNYA SAVAŞI

1. I. DÜNYA SAVAŞININ GENEL SEBEPLERİ.....	5
2. İTTİFAKLARIN OLUŞMASI.....	9
3. SAVAŞIN BAŞLAMASI.....	11
4. OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞA GİRMESİ.....	11
5. CEPHELER.....	14
a. Doğu Cephesi (Kafkasya Cephesi).....	14
b. Çanakkale Cephesi.....	17
c. Irak Cephesi.....	22
d. Kanal Harekatı.....	24

B. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ

1. MİLLİ MÜCADELEDE CEPHELER.....	27
a. Doğu Cephesi.....	27
b. Güney Cephesi.....	29
b I) Adana Cephesi (Pozantı Savaşı).....	30
b II) Maraş Cephesi.....	30
b III) Urfa Cephesi.....	31
b IV) Antep Cephesi.....	31
c. Batı Cephesi.....	32
c I) Gediz Muharebeleri.....	32
c II) 1. İnönü Savaşı.....	32
c III) 2. İnönü Savaşı.....	34
c IV) Dumlupınar Savaşı.....	35
c V) Kütahya Eskişehir Savaşları.....	35
c VI) Sakarya Meydan Muharebesi.....	37
c VII) Başkomutanlık Meydan Muharebesi.....	39

İKİNCİ BÖLÜM
I. DÜNYA SAVAŞI VE MİLLİ MÜCADELEDE
ŞEHİT OLAN NİĞDELİLERİN LİSTESİ

A. VEFAYATA MAHSUS I. VUKUAT DEFTERİ.....	41
B. VEFAYATA MAHSUS II. VUKUAT DEFETRİ.....	46

III. BÖLÜM
TABLULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Evli ve Bekar Oluşlarına Göre.....	65
B. Yaş Gruplarına Göre.....	66
C. Şehit Olunan Cephelere Göre.....	67
SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA.....	74

GİRİŞ

A. TEZİN AMACI VE ÖNEMİ

1. AMACI

Bu çalışmada amacımız Niğde ilindeki şehitlerimizi tespit etmektir. Böylece milletimizin kaderini belirleyen savaşlardaki Niğdelilerin hizmetini ortaya koymuş, bu vesile ile şehitlerimizi isim isim tespit ederek onların hafızalarda yaşamasını sağlamış olacağımızı umuyoruz.

2. ÖNEMİ

Türk Milleti dünyanın en eski milletidir. Bunun yanında dünya tarihine yön vermiş çağ açıp çağ kapatmıştır. Dünya coğrafyasında birçok devlet tarihlerini yazarken mutlaka Türklere de yer vermek zorunda kalmıştır. Dünya tarihinde aktif rol oynayan Türk Milleti Selçuklu Devleti ile beraber Bizans'ın sahip olduğu Anadolu coğrafyasını kendisine yurt olarak seçmiştir. 1071 Malazgirt ile Anadolu'nun kapılarını açmış, 1176 Miryakefelon ile bu coğrafyayı yurt yaparak Türk damgasını vurmuştur. Selçuklulardan sonra Anadolu'da devlet kuran Osmanlı ise dünyanın en büyük cihan devleti olmuştur.

Türklerin geldikleri yere gönderilmesi ise Avrupa için bir "şark meselesi" olmuştur. Avrupalılar, Türkleri Avrupa'dan, Balkanlar'dan ve Anadolu'dan atmak için savaşlar yapmışlar, siyasi oyunlar çevirmişlerdir. Bu oyunun en son sahneleri ise 1. Dünya Savaşı ve İstiklal Harbimizdir.

Günümüzde Avrupalılar şark meselesinin üçüncü safhasını gerçekleştirip bu oyunu bitirmeye çalışmaktadırlar. Çocuklarımızın bu konuda bilinçlendirilmesi, ve milli şuurun verilmesi gerekmektedir. Araştırmamız bu açıdan değerlendirildiğinde önemi ortaya çıkacaktır. Geçmişteki şehitlerini hafızalarda yaşatma becerisini gösteremeyen milletler gelecekte şehit olacak insanları yetiştirmekte güçlük çekerler. Gelecek nesiller devletin ve vatanın kıymetini, geçmişte bu değerleri elde ederken çekilen zahmet ölçüsünde takdir ederler. Bu yüzden gençlere bu değerlerin aktarılması ve takdir edilmesi büyük önem arz etmektedir.Çünkü ayakta kalmamız millet şuurumuzu korumamızla mümkündür.

3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIK ALANI

Araştırmanın sınırlılık alanını, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Dönemindeki Cephelerde şehit olan Niğdeliler oluşturmaktadır. Niğdelilerden kastımız ise, yalnızca merkez ilçe ve köylerden ibarettir. Bor, Ulukışla, Altunhisar, Çamardı ve Çiftlik araştırmamızın dışındadır. Yine şehitlerin tespiti esnasında İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü arşivindeki “Vefayata Mahsus Vukuat Defteri”nden istifade edilmiştir. Daha önce Milli Savunma Bakanlığına gönderilmiş olan Askerlik Şubesi Arşivinden faydalanabilme şansı olamamıştır.

2

4. ARAŞTIRMANIN METARYAL VE METODU

a) MATERYAL

Araştırmamızın materyalini İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü arşivindeki Vefayata Mahsus Vukuat Defteri I¹ ve II². oluşturmaktadır.Milli Savunma Bakanlığınca yayınlanmış olan “Şehitlerimiz”³ adlı eserlerdekiyle karşılaştırma yapılmış, arada sayıca önemli bir fark tespit edilmiştir.Yine Askerlik Şubesi

¹ Vefayata Mahsus Vukuat Defteri I,Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivi

² Vefayata Mahsus Vukuat Defteri II,Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivi

³ T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Şehitlerimiz, Ankara, 1998.

Arşivindeki⁴ maaşa bağlanmış olan şehitler de ayrıca karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

Araştırmamıza temel kaynak görevi yapan “Vefayata Mahsus Vukuat Defteri” yalnızca şehitleri değil bütün ölümleri kapsamaktadır. Defterler matbu evrak cinsinden olup, ölen kişiler hakkında sırayla şu bilgilere yer verilmektedir.

1- Kayıt

a-) Numarası

b-) Tarihi

2- Mahalli

a-) Kaza

b-) Mahalle veya Karye

c-) Sokağı

d-) Mesken Numarası

e-) Meskenin nevi

3- İlmühaber Tarihi

4- İsmi, Şöhreti, Sanat ve Zanaatı

5- Peder ve Validesi

6- Doğum Yeri ve Tarihi

7- Milliyeti

8- Müteehhil ise kimin zevci veya zevcesi olduğu

9- Vefat Yeri

10- Vefat Sebebi

11- Vefat Tarihi

12- Esas Nüfustaki Mahall-i Kaydı

a-) Liva

b-) Kaza

c-) Mahalle veya Karyesi

d-) Sokağı

e-) Mesken Numarası

⁴ Niğde Askerlik Şubesi Arşivi

Defterlerin her bir sayfası 25 ölüm vukuatını kaydedecek kapasitededir. Defterler yıpranmış hatta bazı sayfaları yırtılmıştır.

5. METOD

Vefayata Mahsus Vukuat Defterlerinden I ve II nolu defterleri taradık. Defterde verilen mükerrer ve gereksiz bilgileri çıkararak kendimize bir tablo oluşturduk. Vefayata Mahsus Vukuat Defterlerinden vefat sebebi sütunundaki “şehiden” ibaresi bulunan yerleri tespit ettik çalışmamızda vefat sebebi, vefat yeri, vefat tarihi hakkında bilgi veren sütunlar bizim için çok önemli oldu. . Milli Savunma Bakanlığınca yayınlanmış olan “Şehitlerimiz” adlı eser ve Askerlik Şubesi arşivinden temin ettiğimiz liste ile karşılaştırma yaptık. Bu karşılaştırma bize okunamayan bazı yer adlarının okunmasında yardımcı oldu.⁵

Oluşturduğumuz bu tabloda şehitlerimize ait şu bilgilere yer verdik: Defterdeki kayıt numarası ve tarihi, mahalli (Kaza, Mahalle veya Karye), isim ve şöhreti, pederi ve validesinin isimleri, doğum tarihi, medeni hali, vefat yeri, vefat tarihi, esas nüfusa kayıtlı olduğu yer (liva, kaza, mahalle veya karye).

Bu tabloların genel bir değerlendirmesini yaptık.Daha sonra bu tablolardaki bilgiler ışığında , şehitlerin vefat yerleri sütunundan ,şehit olunan cephelere şehitlerin, yaşlarına , evli veya bekar oluşlarına göre grafikler oluşturduk.

⁵ Yer adlarının okunuşu esnasında ; Türkiye Hükümetü Dahiliye Vekaleti, Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi neşriyatından olan, Köylerimizin Ağları , 1928);Ilhan Gedik,Niğde Sancağı (Niğde 1994) adlı eserlerden yararlandık.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. DÜNYA SAVAŞI VE MİLİ MÜCADELEDE CEPHELER

A- I.DÜNYA ŞAĞAŞI

1. DÜNYA SAVAŞININ GENEL SEBEPLERİ

I. Dünya savaşıının sebep ve sonuçları, Fransız ihtilali ve bir çeyrek yüzyıl süren ihtilal savaşılarının müteakip yüzyıl içinde meydana getirdiği gelişmelerin devamlı ve tabii bir sonucundan başka bir şey değildir. Fransız ihtilalinin ortaya çıkardığı yeni fikirler , telakkiler siyasal ve sosyal müesseseler devletlere olduğu kadar milletlerin davranışına da yeni istikametler vermiştir. Devletlerin kendi sınırları içerisinde olduğu kadar devletler arasındaki münasebetlerle de yeni bir çerçeve içinde olmaya başlamıştır.⁶

Bu çerçevenin yeni unsurlarına gelince, bunlar;

1. Liberalizm hareketleri devletler arası münasebetlerde yeni çatışma konuları meydana getirmiştir.

2. Milliyetçilik hareketleri ise liberalizmden daha etkili olmuştur.⁷

Antropoloji, tarih ve ahlak soysuzlaştırılarak eğitimcilerin eline verilmiştir. Eğitimcilerin ödevi bağılı buldukları ulusun diğer uluslara üstünlüğünü öğretmekti.

⁶ Fahir Armaoğlu, 20.y.y. Siyasi Tarihi 1914-1990, Ankara 1993, s.99.

⁷ Mustafa Keskin, Abdülkadir Yuvalı, Ayhan Öztürk, Mustafa Ekincikli, Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Kayseri, 1996, s.48.

19.yy. ortalarında Gobinav'nun ortaya atmış olduğu beyaz ırkın üstünlüğü teorisi, tahrif edilen tarihle de desteklenerek, ırkı ulusçuluk efsanesi uydurulmuş ve yeni bir din haline getirilmiştir.

Almanya, Germen ırkının ve kültürünün her şeyin üstünde gördüğü ve tuttuğu için kendisini "üstün millet" ilan etmekte bir sakınca görmüyordu. Rusya, Almanya'dan geri kalmak niyetinde değildi. O da Slav ırkının üstünlüğü üzerine milliyet teorisi geliştirmeye koyuldu.

Bu arada İngilizler de ırkçı ulusçuluk hastalığına tutulmaktan kendilerini kurtaramamışlardır. Anglo-Sakson efsanesini uydurup bunun üzerine Anglo-Sakson ırkının üstünlüğü inancını uydurmak yoluna saptılar. Fransa'da ırkçı ulusçuluk yaygın bir duruma gelmemekle beraber Almanlarda öç alma, Hıristiyanlığı savunma, uygarlığı yayma gibi fikirler gelişmekte idi. Bu dört büyük devlet yanında İtalya ve Balkan devletlerinden her biri de kendisine aşırı ulusçuluk öyküsü yaratmaya koyulmuştu. Hepsi de bu konuda eski tarihlerini eşelemeye başlamış olup olumlu bir sonuca ulaşacakları hayali peşine düşmüşlerdir.⁸

İtalyan milli birliğinin kuruluşu ve bundan daha önemli olmak üzere Alman İmparatorluğunun ortaya çıkması Avrupa dengesine yepyeni bir biçim vermekle kalmayıp, Balkanlardaki milli duyguları da kamçılammış ve 1870'de sonra Balkanlar Avrupa diplomasisinin faaliyet gösterdiği başlıca alanlardan biri olmuştur. 1908-1909 Bosna Hersek buhranı ve 1912-13 Balkan savaşlarından sonra, 1914 I. Dünya Savaşını infilak ettirici kıvılcımı bu bölgeden almıştır.⁹

3. Alman dış politikası Bismark'ın Alman İmparatorluğunu kurmak için uyguladığı barış oyunları Avrupa'yı bloklaşmaya ve bloklar arasındaki rekabeti ve silahlanma yarışına götürmüştür.

4. Endüstrileşmenin 19.yy. içinde kazanmış olduğu yeni hız ve bunun sonucu olarak gelişen ve genişleyen sömürgecilik diplomatik münasebetlerin alanlarını Avrupa'nın da sınırlarından çıkararak yeni kıtalara Afrika ve Uzakdoğu'ya yaydığı gibi bloklaşan büyük devletler arasındaki çatışmalarını ve imkanlarını da artırmıştır.¹⁰

⁸ Enver Ziya Karal, Osmanlı Tarihi, Cilt 9, Ankara 1996, s.356-357.

⁹ Armaoğlu, a.g.e., s.39.

¹⁰ Keskin, a.g.e., s.48.

Sömürgecilik konusunda İngiltere, Rusya ve Fransa daha büyük endüstrinin doğmasından önce emperyalizmin ticaret aşamasında bulunduğu sırada yol almışlardır. Almanya ve İtalya bunlara ulusal birliklerinin tamamladıktan sonra katılmışlardır.

Amaçları aynı, siyaset savları ayrı olan bu emperyalizm ihtirasları büyük devletleri Avrupa'nın dışında da derin anlaşmalara sürüklemiş bulunuyorlardı. Afrika'nın paylaşılması nedeniyle 1880'de İngiltere ve Almanya arasında başlayan ciddi ihtilaf Almanların İngiliz-Boer savaşında Boerleri tutmasıyla daha kesin bir biçime girmiştir. 1903'de Osmanlı Devleti'nin Haydarpaşa-Bağdat demiryolunu yapma imtiyazını Almanya'ya vermesi İngiltere'nin Süveyş ve Basra körfezinde ve dolayısıyla Hindistan ile bütün Doğu Asya'daki çıkarları için çok ciddi bir tehlike haline gelmiştir.

Öte yandan İngiltere ve Rusya Afganistan ve İran üzerinde çatışmışlardır. 1880 yılından itibaren İngiltere ile Fransa Güney Asya'da ve Afrika'da birbirlerinin boğazlarına sarılacak duruma gelmişlerdir. I. Dünya savaşının 15 yıl öncesi devri tipik emperyalist çatışmalarla doludur. Afrika'da Boerlerin İngiltere'ye karşı savaşı (1904-1905) İtalya'nın Trablusgarp'a saldırısı 1911 ve nihayet Balkan savaşı (1912-1913) Gerçi karakter bakımından Balkan savaşı bir ulusçuluk savaşıdır. Fakat emperyalist devletlerin hayat damarı bu bölgeden geçmekte, İstanbul ve Boğazlar üzerinde bir yelpaze gibi Akdeniz ile Asya ve Afrika bölgelerine yayılmakta idi. Bu nedenle İstanbul ve Boğazlar emperyalistlerin çıkarlarının kördüğümü haline gelmiş bulunuyordu.¹¹

Bilindiği gibi 1914-18 Genel savaşının çıkmasını gerektiren olay Avusturya-Sırp gerginliği ile ilgilidir. Ancak bu işin daha bir takım önemli amilleri vardır, bunları aşağıda hatırlıyoruz:

a) Balkan savaşına kadar üçlü bağlaşma Avrupada ve Balkanlarda üstün bir durumdaydı. 1908 ile 1909'da Avusturya'nın 30 yıldır fiilen elde tuttuğu Bosna-Hersek'i resmen kendi ülkesine katması ve Rusya'nın hiçbir taviz alamadan buna boyun eğmek zorunda kalması bunu açıkça göstermiştir. Balkan savaşından sonra bu durum esasında değişmiştir. Alman-Avusturya grubunun Doğu ve Osmanlı ile

¹¹ Karal, a.g.e., s.360-361.

karadan teması kesilmiş, Almanya-Bağdat demiryolunun başlangıcı olan İstanbul'dan, Avusturya'da bir gün inmeyi düşündüğü Selanik'ten ve Ege denizi kıyılarından tamamıyla ayrılmıştır. Avusturya'nın Sırbistan'ı ezmesi eski durum ve ümitleri yeniden canlandırabilirdi.

b) İngiliz-Alman rekabeti gittikçe artmaktaydı. Osmanlı, ülkelerinin menfaat ve çalışma bölgelerine ayrılmasına ait 15 Haziran 1914 tarihli İngiliz-Alman anlaşmasıyla Almanya'yı Hindistan'a götüren Basra körfezine yaklaşımdan vazgeçmiş ve İngiltere'nin oyu olmadıkça hiçbir suretle Basra'dan güneye inmeyi ve Basra körfezine çıkmamayı kabul etmişti. Ancak bu olay Avrupa'da artan gerginliği telafi edememişti. Çünkü Almanya'nın Batı Avrupa'da üstün bir durumda bulunması kuvvetinin gereği olup, çaresiz veyahut ancak bir savaşta ezilmesiyle ortadan kalkabilecek bir yöndü.

Bu kısa incelemeden anlaşılacağı gibi Almanya o zamanki İngiliz siyasal umdelerini ancak Hindistan yolu sorununda az çok tatmin etmiş bulunuyordu, Denizler egemenliği yarışında ciddi bir anlaşma istemiyordu ve Batı Avrupa'daki kuvvetli mevkiini ise savaşı bırakmasına imkan yoktu. Bu durum günün birinde bir İngiliz-Alman çarpışmasını zaruri kılacak özde idi.

c) Birkaç yıldır Rusya çok ilerlemeye başlamıştı. O, Fransa Genel Kurmayının dileği üzerine ve Fransız parasıyla Rus Lehistan'ında çok önemli askeri demiryolları yapmaya başlamıştı. Bunlar 1916 yılına doğru bitirebileceklerdi. Rusya'nın İstanbul ve Boğazları ele geçirmek için yapmaya karar verdiği donanma da aynı yıla doğru hazır bulunacaktı; şöyle ki 3-4 yıl sonra Alman-Rus kuvvetler denkliği önemli biçimde Rusya lehine değişmiş bulunabilirdi. Bu da tabii Almanya'da sinirli ve gergin bir hava doğuruyordu.

Bütün bunlar Avusturya-Sırp müzmin gerginliğinden kolaylıkla bir acun savaşı çıkmış olmasını anlatır.¹²

¹² Yusuf Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, Cilt 2 Kısım 4, Ankara 1991, s.513- 514

2 . İTTİFAKLARIN OLUŞMASI

Bencil ulusal devletlerin kuruluşu, aşırı ulusçuluk ile zihniyetin birer doğma haline getirilmesi ve nihayet sömürgeci emperyalizmin gelişmesi, devletler arası bir güvenlik sisteminin kurulmasını imkansız kılmıştı. Bu durumda büyük devletlerden hiç biri varlığını korumak hususunda kendisini yeteri kadar güçlü hissetmiyordu. Etmeyince de kendisi için çok tehlikeli görünen devletlere karşı, başka devletlerle anlaşarak bir kuvvet dengesi meydana getirmekten başka çıkar yol görmemekte idi.¹³

Bu gruplaşmaların başlangıcı 1870’li yıllara kadar dayanmaktadır. Nitekim Alman birliğinin kurucusu olan Bismark’ı 1870 savaşı sonunda Almanya’ya kattığı Aslaca – Loraine’nin acısını Fransa’nın unutamayacağını ve geri almak isteyeceğini düşünerek, ona karşı bir ittifak kurma çabasına girdiğini görüyoruz. Bu çabasının sonucu Almanya, 1872 yılında Avusturya ve Rusya ile “ Üç İmparatorlar Antlaşması” nı imzalamıştır. Fakat, Avusturya ve Rusya arasında Balkanlar’da çıkar çekişmesinin devam etmesi yüzünden Rusya bir süre sonra bu antlaşmadan çekilmiştir. Dolayısıyla bu ilk ittifakın ömrü kısa sürmüştür. Bunun üzerine yeni bir ittifak oluşturmaya teşebbüs eden Bismark, Avusturya’nın yanına İtalya’yı alarak, 20 Mayıs 1882 tarihinde “ Üçlü İttifak” antlaşmasını yapmayı başarmıştır. Bu anlaşmaya göre, ittifak devletlerinden birisine başka bir devlet saldırırsa diğer devletler ona yardım edeceklerdi. Böylece Almanya, en büyük düşmanı olarak gördüğü Fransa’ya karşı ittifak zincirini kurmuş oluyordu.¹⁴ Ayrıca 30 Ekim 1883’te yapılan bir antlaşma ile Romanya doğrudan olmamakla birlikte, ittifak sistemine katılmış oluyordu. Bismark, Rusya ile de bağları koparmamaya özen göstermiş ve hatta 1887 yılında onunla bir antlaşma imzalamayı başarmıştır. Bu antlaşmaya göre, Üçüncü bir devletle savaş durumunda diğer devlet tarafsız kalacaktı. Bu suretle Bismark, Rusya’nın tarafsızlığını temin etmiştir. Ancak, Rusya ile yapılan bu antlaşmanın da ömrü kısa sürmüştür. Alman İmparatoru II. Wilhelm ,Bismark’ın politikasını beğenmeyip, kendi başına bir politika izlemek isteyince Bismark 1890

¹³ Karal, a.g.e., s.361

¹⁴ Tahsin ÜNAL, *Türk Siyasi Tarihi 1700-1958*, Ankara 1978, s.427

yılında başbakanlıktan çekilmiştir. İmparator ve yeni başbakan Caprivi de anlaşmayı yenilemeyince, Alman – Rus antlaşması sona ermiştir. Bu ise, Rusya'yı Fransa'ya yaklaştırmıştır.

Almanya'nın ittifaklar içine girmesi, Fransa'yı da ittifaklar kurma çabasına itmiştir. Fransa, Almanya'dan uzaklaşan Rusya'ya yanaşmayı uygun bulmuştur. Nitekim bu çabaları sonucu Rusya ile Fransa arasında 1894 Ocak ayında bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşma ile üçlü itilafın kurulması yönünde ilk adım atılmıştır.

Her iki blok da İngiltere'yi kendi yanına çekme gayreti içerisinde girmiştir. Önceleri kararsız olan İngiltere, 1890 yılında bir antlaşma imzalayarak Almanya'ya yaklaşmıştır. Ancak, Bismark'ın başbakanlıktan çekilmesi üzerine yönetimi eline alan İmparator II. Wilhelm'in toyluğu ve hataları sebebiyle İngiltere, Almanya'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Bu hataların en önemlilerini iki madde halinde belirtmek faydalı olur. Birincisi, İngiliz mallarının satıldığı pazarlara bol miktarda Alman sanayi mallarının gönderilmesidir. Bu pazarlarda , daha ucuz ve daha sağlam olan alman malları satılmaya başlayınca, İngiltere sanayisi duraklamaya girmiştir. İkincisi ise,II. Wilhelm'in yaptığı konuşmalarda İngiliz sömürgelerine Almanya'nın göz koyduğunu ima etmesidir.¹⁵ Nitekim geliştirilen ordu ve donanma, Almanya'nın bu niyetlerini açıkça gösteriyordu. İşte İngiltere, bu sebeplerle Almanya'dan koptu. Bundan faydalanmak isteyen Fransa, İngiltere'ye yaklaştı. 8 Nisan 1904'te İngiltere ve Fransa arasında bir antlaşma yapıldı. İngiltere, 1907 yılında da Rusya ile antlaşma yaptı. Bu suretle (Üçlü İtilaf) grubu da oluşmuş oldu.

Her iki bloğa daha sonraları diğer bazı devletler de katıldılar. İttifak grubuna Bulgaristan ve Osmanlı Devleti girdi. Bu grupta bulunan İtalya, diğer gruba geçti. İtilaf grubuna da Sırbistan, Yunanistan, Japonya, A.B.D. ve diğer bazı devletler katıldılar.¹⁶

¹⁵ Ünal, a.g.e., s.429-430

¹⁶ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.170-171.

3.SAVAŞIN BAŞLAMASI

1914 senesine gelindiğinde bloklaşma son haddine gelmiştir.Savaşa bir bahane gerekmektedir. Görünen bahanede 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan Veliahdı Françosis Ferdinand ve karısının Saraybosna'yı ziyaretleri sırasında suikaste uğrayarak Gabriel Prençip adlı bir Sırp tarafından öldürmeleri olmuştur. Avusturya 23 Temmuz'da çok ağır şartlarla dolu bir ultiaton gönderdiği Sırbistan'a Almanya'nın da onayı ile 28 Temmuz 1914'te savaş ilan etti.¹⁷

Almanya, 3 Ağustos 1914'te Fransa'ya, 4 Ağustos 1914'te de Belçika'ya harp ilan etti ve saldırdı. Almanya'nın Belçika'ya saldırısı İngiltere'yi de tehdit ettiğinden, İngiltere de 4 Ağustos 1914'te Almanya'ya savaş ilan etti.Avusturya ise, 6 Ağustos 1914'te Rusya'ya savaş ilan etmişti¹⁸

4. OSMANLI DEVLETİNİN SAVAŞA GİRMESİ

Savaşın başladığı dönemde Osmanlı devleti Trablusgarp ve Balkan savaşlarından çikali henüz 2-3 yıl olmuştu. Bu savaşlar da gösteriyor ki Osmanlı Devleti askeri bakımdan çok güçsüzdü, bir de içteki siyasi çatışmalar buna eklenmekte idi. Birinci Dünya Savaşı başladığında ittihatçılar Almanya' ya bel bağlarken,İtilafçılar da İngiltere' ye tutunmakta idiler.

Oysa ki bu devletlerin ve Osmanlılarla ilgili olan diğerlerinin de İmparatorluk üzerinde Emperyalizm esasına göre düzenlenmiş bir programları ve amaçları vardı. Almanya barışçı sızması yolu ile Osmanlı İmparatorluğunu ekonomi yönünden sömürge yoluna gitmişti. İngiltere fiilen Kıbrıs' a ve Mısır' a yerleşmiş bulunuyordu. Bu yerleri uygun bir fırsatta imparatorluğuna katmayı ve ayrıca Arabistan ile Suriye'ye de yerleşmeyi tasarlıyordu. Fransa, İmparatorlukta diğer devletlere üstün ekonomik ve kültürel çıkarlara sahipti. Bunları genişletmeyi ve imparatorluğun paylaşılması halinde de Suriye ile Lübnan'ı ele geçirmeyi düşünmekte

¹⁷ Remzi ERASLAN, "I. Dünya Savaşı ve Türkiye, Türkler 13. Cilt", Ankara 2002. s.340

¹⁸ Refik TURAN, Mustafa SAFRAN, Muhammed ŞAHİN, Semih YALÇIN, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, 1996, s.73

iki Bulgaristan, Edirne ili İstanbul'u; Yunanlılar, Batı Trakya ile Doğu Trakya'yı, İstanbul'u ve Batı Anadolu'yu gözüne kestirmişlerdi.¹⁹

Osmanlı Devleti'nin ilk ittifak teklifi İngiltere ye olmuş fakat ret cevabı almıştır. İkinci ittifak teklifi Bulgaristan' dan gelmiş fakat bu da sonuçsuz kalmıştır. Daha sonra Fransa'ya Cemal Paşa ittifak teklif etmiş, son olarak da Enver Paşa Ruslara dolaylı ittifak teklifinde bulunmuştur.²⁰

Osmanlı Devleti'nin ittifaklara kabul edilmemesinin asıl önemli sebebi, çıkması beklenen umumi bir savaşta paylaşılması düşünülen pasta olarak görülmesidir. İngiltere ve Fransa Osmanlıyı savaşta müttefik değil , taşınacak bir yük olarak değerlendirirken, müttefikler Rusya'yı kızdırmak istememişlerdir. Almanya'ya karşı Rusya'nın geniş insan kaynaklarını kullanabilme ümidiyle Boğazlar ve İstanbul üzerindeki isteklerini kabul etmişlerdir. Aksi halde Rusya'nın Almanya safına kayması bile söz konusuydu.²¹

Ancak savaşın başladığı sıralarda Almanya eğer Osmanlı ordusu donatılır ve iyi bir komuta heyeti yetiştirilirse kendisi açısından faydalı olacağını düşünerek Osmanlı Devletine yaklaştı. Bu yaklaşımda İttihat ve Terakki hükümetinin Almanya'ya hayranlığı kadar, Arnold Toynbee'nin de dediği gibi İngilizlerin Osmanlı'yı Ruslar karşısında yalnız bırakması etkili olmuştur.²²

22 Temmuz da Enver Paşa Alman büyükelçisine doğrudan ittifak önerisinde bulunurken; sadrazam da aynı öneriyi Avusturya elçisine yaptı. Alman elçisi Vangenhayn ile yapılan görüşmelerden sonra 2 Ağustos 1914 tarihinde savaşın başlamasının ertesi günü Osmanlı devleti-Almanya ile ittifak imzaladı ve seferberlik ilan etti. Anlaşma açıklanmadı. Sadrazam Sait, Harbiye nazırı Enver Talat Paşalar Halil Bey anlaşmanın imzalanmasının sorumlusu idiler. Türk-Alman ittifakına göre:

İki devlet Avusturya-Sırbistan arasında çıkan bir anlaşmazlıkta tam bir tarafsızlık göstermeyi kabul ediyordu.

¹⁹ Armaoğlu, a.g.e., s.107-108.

²⁰ Salih ÖZKAN, Milli Mücadele'de İstanbul Hükümetlerinin Takip Ettiği Dış Politika, Ankara 1993, s.21 vd.

²¹ Eraslan, a.g.m. , s.342

²² Özkan, a.g.e, s.28

1. Eğer Rusya askeri olarak karışır ve Avusturya ile Rusya savaşır ve Almanya da Avusturya'nın yardımına gitmek zorunda kalırsa Osmanlı Devleti de savaşa girecektir.
2. Almanya savaş durumunda askeri heyetini Türkiye' de bırakacaktır.
3. Almanya Rusya' ya karşı Türkiye' yi silahla koruyacaktır.

Osmanlı Devleti Türkiye de kalan Alman komuta heyetine ordusunun dörtte birinin kumandasını vermeyi kabul ediyordu.²³

Bundan sonra Almanya'nın çabaları Osmanlı İmparatorluğunun en kısa zamanda savaşa fiilen girmesi için yoğunlaştırmıştı. Almanya Osmanlı İmparatorluğunu savaşa sokma görevini Aknenizde bulunan iki savaş gemisi Goben ve Breslav komutanı Amiral Suchon'a verdi.²⁴

Çeşitli kaynaklarda ve anılarda değişik biçimde anlatılmasına rağmen 29 Ekim 1914' te Osmanlı Donanması, Rus Donanmasına saldırdı ve Rus limanları topa tutuldu. Osmanlı resmi belgelerinde Ruslar suçlu gösterilmiş olmakla beraber bu saldırının da kabine üyelerinin büyük bir bölümünün bilgisi dışında özellikle Enver Paşa' nın izni ile yapıldığı anlaşıldı. Osmanlı imparatorluğu kaderini belirleyen bu savaşa fiilen katılmış oldu. Ruslar 1 Kasım' da Kafkasya' ya saldırıya geçtiler 5 Kasım' da da İngiltere ve Fransa Osmanlı devletine savaş ilen ettiler.²⁵ Türkiye de 11 Kasımda bu devletlere savaş ilan etti. 13 Kasımda da "cihad-ı ekber" ilan edildi. Türkiye; İngiltere, Rusya ve Fransa idaresindeki Müslümanları cihada çağırırken, bu devletlerde Osmanlı idaresindeki Müslümanlara bağımsızlık vaat ettiler.²⁶ Osmanlı ricali genel olarak dünyada çatışan kuvvetlerin ne olduğunu taktirden acizdi. Bu gibiler Almanya' nın kazanacağına inanıyorlardı ve savaşa katılmanın hem ülkemizin kâr edeceğini hem de şahsen kendilerinin yükseleceklerini sanıyorlardı. Enver Paşa bunların başında idi. Bu yanlış hesap ve yersiz ihtiras devleti yıkacak kendilerini de yıkıma götürecektir.²⁷

²³ Bayur, a.g.e., Cilt3,Kısım1, s.156

²⁴ Ergün Aybars, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, İzmir 1996, s.63.

²⁵ Aybars, a.g.e., s.66.

²⁶ Turan AKKOYUN, Türk İnkılap Tarihi, Afyon 1997, s.51

²⁷ Bayur, a.g.e., Cilt2, Kısım 4, s.652-653.

5. CEPHELER

a) DOĞU CEPHESİ (Kafkasya Cephesi)

Bu cephe 1 Kasım 1914' te Rusların saldırısı ile başladı. Ruslar Pasinler ve Eleşkirt'e doğru ilerlemeye başladılar.²⁸

Enver Paşa Kafkasya'da Rusya'ya karşı sağlanacak Askeri bir üstünlükle "Turancı" ülküyü gerçekleştireceğini düşünüyordu. Alman cephesinde meşgul olan Rusya'nın Kafkaslarda ancak 100.000 piyade ve 15.000 süvarisi, 256 topu bulunuyordu. Ayrıca Ermeniler'den 4.000 ve Gürcüler den 2.000 kişilik kuvvetleri vardı. Enver Paşa Ruslara karşı iki kat kuvvetle saldırıp yenmeyi düşünüyordu.²⁹

5 Kasım da Hasan İzzet Paşa'ya genel karargahtan Köprüköy dolaylarına gelmiş olan Rus kuvvetleri üzerine saldırıya geçmesi emri verildi. 6 Kasım da Rus ve Osmanlı orduları arasında temas hasıl oldu. Ertesi gün savaş başladı. Rusların 22 taburuna karşılık Türklerin 26 taburu vardı. Ne var ki Osmanlı birlikleri arasında bağlantı sağlanamadı. Düşman üzerine yürümekte olan Osmanlı birliklerinden kimileri keşif yapamadıklarından baskına uğradılar. Eğitimsiz ve disiplinsiz asker tüfeklerini ve çantalarını bırakarak kaçımaya başladılar.³⁰

Bütün bu gereksiz hareketlere karşın taarruz başarıya ulaştıktan sonra yeteri kadar kuvvet ve şiddetle bir takipte yapılamamıştır. İlk gün tümenlerden çıkarılan takip müfrezeleri ile yapılan takip hareketi ikinci günü ordu emri ile durdurulmuş ve bu görev sadece II. Nizamiye Süvari Tümeni'ne verilmiştir. Bazı Tümen komutanları kendi inisiyatifleri ile takibe devam ederek düşman savunma mevzii ile temas sağlamışlardır. Sonuç olarak bu muharebede subayların ve bütün erlerin üstün gayret ve feragatlarına karşın muharebe'nin sevk ve idaresinde görev alan komutanların isteksiz kalmaları ve isabetli karar alamamaları nedeni ile arzulanan sonuç alınamamış ve büyük bir fırsat kaçmıştır.³¹

²⁸ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.181.

²⁹ Aybars, a.g.e., s.70.

³⁰ Karal, a.g.e., s.416-417.

³¹ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı, Cilt 1, Ankara 1993, s.220-221.

9-21 Kasım arası ikinci Köprüköy Azap muharebeleri adı verilen muharebelerde de 15 Kasım günü Rus mevzilerine yanaşan 3. Ordu Köprü köy muharebesinde uygulanan benzer bir planla Rus mevzilerini cephede zorlamaya başlamıştı. 21 Kasım gününe kadar devam eden bu muharebede Ardos bölgesinden düşman mevziine 5 kilometre kadar girilmesine rağmen başarı daha ileri götürülememiştir.³²

Bu muharebelerde Artvin, Çorum, Ardahan ve Oltu Türkler tarafından kurtarılmıştır.³³

Enver Paşa'nın girişeceği ve Sarıkamış savaşı adını taşıyacak olan savaş hareketlerinin amacı 1878 de Ruslara bırakılmış olan Kars, Ardahan ve Batum'u geri almaktı. Bu fikir ulusal ve gerçekçi bir amaçtı. Almanlar bunun yerine Odessa'ya bir çıkarma yapılmasını veya Osmanlı kuvvetlerinin Galiçya'ya çıkartılıp Avusturya cephesinde savaşmasını önermişlerdi Enver Paşa kabul etmemişti.. Kabul etmemekte de haklı idi çünkü Ruslar er geç Kafkasya ve İran'daki durumlarından faydalanarak Doğu Anadolu'yu istila etmeye kalkışacaklardı. Enver Paşa Kafkasya üzerine tarafımızdan yöneltilecek bir savaşta bu bölgedeki Türk ve Müslüman halkının ayaklanıp Osmanlılara destek olacağını varsaymakta idi.³⁴

6 Aralık 1914 tarihinde Trabzon'a oradan da Erzurum'a gelen Enver Paşa'nın kış ortasında askerinin giysi ile ve bütün yollar kardan kapalı iken yapmak istediği taarruzu kabul etmeyen üçüncü ordu komutanı Hasan İzzet Paşa istifa etti. 9 ve 10. kolordu komutanları da Enver Paşa'nın düşüncesini kabul etmedikleri için istifa ettiler. Fevzi (Çakmak) Paşa da kış taarruzuna karşı idi 3. Ordunun komutasını doğrudan üzerine alan Enver Paşa kış ortasında 1,5 metre kar altında, eksi 25 derecede ve 2-3 bin metre yükseklikte arazinin dağlık ve ancak patika yollarından yararlanabileceği bir yerde, Liman Von Sanders'in karşı koymasına rağmen 19 Aralık 1914 tarihinde orduya taarruz emri verdi. 90.000 kişilik mükemmel disiplinli bir ordu "Sarıkamış Taarruzu" na başladı. Yiyecek ve ısınma için hiçbir hazırlık yapılmamış olan bu taarruzda Türk askerinin 60.000' den çoğu soğuktan donarak öldü. Bütün olanaksızlıklara rağmen Asker, dayanaklılık, itaat, direnme ve mücadele

³²Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı, Cilt 1, Ankara 1993, s. 379.

³³Akdes Nimet Kurat, Rusya Tarihi, Ankara 1993, s.420.

³⁴Karal, a.g.e., s.420.

azminin üstünlüğü bakımından büyük bir örnek gösterdi. 27 Aralık' ta yapılan Türk taarruzu Ruslar tarafından durduruldu. 28-29 Aralık' ta Sarıkamış kuşatıldı. Fakat ordunun üçteikisi soğuktan donarak ölmüş olduğu için kuşatma başarısız oldu. 1 Ocak 1915 de planın başarısızlığını gören Enver paşa yinede taarruzu sürdürdü. 2 Ocak günü ise cepheden ayrıldı. Rus ordusunun ileri hareketi ile Ardahan ve Oltu tekrar Rusların eline geçti Türk Askeri çekilirken yine soğuk, açlık ve hastalıktan büyük kayıplar verdi. 90.000 kişilik ordudan 12.000 kişi geriye dönebildi. 15.000 esir verilmiştir. Geri dönenlerin çoğu hastalıklı idi. Rusların da 16.000 ölü, 12.00 yaralı olmak üzere 28-30 bin kayıpları vardı.³⁵

Sarıkamış savaşlarından sonra iki tarafta bir yıl kadar beklediler.³⁶ Grandük Nikolayediç' in Kafkas genel valisi ve Rus orduları başkumandanı tayin edilmesinden sonra Ruslar karşı taarruza geçtiler. (Ocak 1916) Aynı zamanda Bağdat demiryolunu kesmek, Türkler ile Aimanların İran'daki tesirlerini önlemek bahanesi ile İran Azerbeycanına da girdiler; Bununla birlikte Türk Ordusu daha önce hareket etmiş ve Tebriz'i ele geçirmişti.

Rus ordusu Erzurum istikametinde gelişi ve 16 Şubat 1916' da Erzurum Ruslar tarafından alındı. Sonra Muş ve Birise de Ruslar girdiler. Rus taarruzu Karadeniz sahili boyunca da gelişerek 19 Nisan 1916' da Trabzon Rus kuvvetleri tarafından işgal edildi. 25 Temmuz 1916 tarihinde Erzincan da Ruslar' ın eline geçti. Bu suretle Ruslar askerlerinin ve teçhizatının çokluğu neticesinde Doğu Anadolu'da mühim bir gelişme ve muvaffakiyet sağlamış oldular. Rus ilerleyişi aynı zamanda İran içlerinde de gelişerek 19 Mart 1916 da Ruslar İsfahan' ı işgal ettiler. Cephe'nin bazı kısımlarında mevzi Türk karşı taarruzları da yapılmakta idi. Miralay (Fevzi Çakmak) Bey in kumandasındaki kuvvetler Grandük Nikola'yı bazı muharebelerde mağlup ederek Ruslara büyük zayıat vermişler ve Rus Genel Kurmayı' nın palanlarını bozmaya çalışmışlardı. Fakat bu muvaffakiyetler daha ziyade mevzii mahiyette kaldı ve Rus-Türk harbinin Ruslar lehine gelişmesini durduramadı. Durum böyle iken 1917 ihtilali patlak verdi.³⁷

³⁵ Aybars, a.g.e., s. 70-71.

³⁴ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.181.

³⁷ Kurat, a.g.e. , s.421.

Rusya'da karışıklıkların devam etmesinden Osmanlılar faydalanmak istediler. Karşı saldırıya geçen Osmanlı orduları Rusların eline geçen Türk şehir kasaba ve köylerini teker teker aldılar. Nitekim 26 Şubat 1918' de Erzincan, 27 Şubat'ta Trabzon, 12 Mart'ta Erzurum 2 Nisan'da Van kurtarıldı. Osmanlı Ordusu ilerlemelerini sürdürerek 93 harbinde Rusların eline geçen Batum, Kars ve Ardahan'ı aldı. Azerbeycan' a girilerek Bakü'ye kadar ilerlendi.

Bu sırada Rusya'da yeni kurulan Sovyet idaresi savaştan çekilmek istedi. İttifak devletleri ile Rusya arasında Lehistan' da Brest Litovsk antlaşması yapıldı. (3 Mart 1918) Bu anlaşma ile Rusların 93 harbinde aldıkları Batum,Kars ve Ardahan'ın geleceğinin Halkoyu ile tespit edilmesi kararı alındı. Yapılan halkoylaması ile bu yerler Türkiye' ye katıldı. Bu suretle Kafkas cephesi sona erdi.³⁸ Ancak Mondros Mütarekesi'nden sonra, galip devletlerin baskısı üzerine, Türk ordusu harbin başladığı yere 1914 hududuna çekildi ve istiklal Harbi'nin Doğu (Kafkas) Cephesi de tekrar bu huduttan başladı.³⁹

b) ÇANAKKALE CEPHESİ

3 Kasım 1914' te başlayan Çanakkale Savaşı 9 Ocak 1916'ya kadar aralıklarla yaklaşık 14 ay devam etmiştir. 18 Mart 1914'teki deniz hareketinin ardından Nisan, Haziran ve Ağustos aylarında çok kanlı muharebeler cereyan etmiş, dönemin en güçlü silahlarına sahip İtilaf Devletleri ordusu, bu süre zarfında kıyı şeridinden öteye geçememiştir. Nihayet Aralık ayından itibaren çekilmeye başlayan düşman ordusu, 9 Ocak 1916'da Çanakkale'yi tamamen terk etmek zorunda kalmıştır.⁴⁰

İngiliz generali Robertson'un başbakana verdiği 6 Kasım 1915 tarihli raporunda Çanakkale hareketinin amaçları şöyle açıklamaktadır:

1. Boğazlar yoluyla Rusya'ya gidiş gelişi sağlamak.
2. Türkiye'yi barışa zorlamak.

³⁸ Semih YALÇIN, Mustafa TURAN, Mustafa EKİNCİKLİ, Şarika GEDİKLİ, Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri, Ankara 2003, s.82

³⁹ Dursun GÖK, Osman AKANDERE, Osman SÖNMEZ, Yaşar SEMRE, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Konya 1998, s.105

⁴⁰ Hasan MERT, "Çanakkale Savaşları'nın Askeri, Siyasi ve Sosyal Sonuçları", Türkler 13. Cilt, Ankara 2002, s.368

3. Balkan devletlerini kendi yanlarına çekmek.⁴¹

General Robetson'un güdüldüğünü söylediği bu üç amaçla ikincisi yani Türkiye'yi barışa zorlamak ümidi boştu. Ancak öbür ikisi hele birincisi dünya tarihini değiştirecek özde idi. Bu gerçekleşseydi; Rus orduları bol silah ve cephaneye Almanları çok güçsüz duruma düşürür, Avusturya'yı çökertir, belki daha 1916 yılında savaş ittifakların lehine biter, çarlık ayakta kalır, Osmanlı Devleti'nin paylaşılması için yapılan antlaşmalar yürürlüğe girer ve Türkiye'yi çok zor bir duruma düşürebilirdi. Çarlığın yıkılışı, Rusya'nın görülmemiş bir karmaşa içinde 5-6 yıl bocalaması Türkiye'ye kurtulma ve bağımsız bir biçimde yaşayabilme imkanı vermiştir.⁴²

Dolayısıyla Çanakkale' de akan Türk kanına boşa gitmiş denemez. O şehitler Türk milletine ilelebet bağımsız yaşayabilecekleri bir devlet bahsetme şerefine sahiptirler.⁴³

Birinci Dünya Savaşında Türkiye'yi Almanların yanına adeta zorla iten İngiltere; Çanakkale boğazından İngiliz donanmasının kolayca geçirebileceğini hatta Balkan mağlubu Türklerin İngiliz zırhlıları karşısında hiç direnemeyip kaçacağını zannediyordu. İngiliz deniz bakanı W.Churchill, İngiliz donanmasının Marmara'ya girip İstanbul'u teslim alacağını ve Osmanlı devletinin işinin biteceğini hesaplıyordu. Yine İngiliz savaş bakanı Lord Kitchener de İngiliz kara ordusuna ihtiyaç duymadan Çanakkale'yi geçeceğini düşünüyordu.⁴⁴

Bu düşüncelerle İngiliz ve Fransız filosu şubat 1915' te Limni adasının Mondros koyuna toplanmaya başladı. Amiral Carden'nin komutasındaki İngiliz ve Fransız gemilerinden oluşan filosu 19 Şubat' tan itibaren Çanakkale önlerine gelerek⁴⁵ Seddülbahir ve Kumkaleyi bombardımana başladılar. Bölgeye tonlarca çelik yağdı. Ancak Türk tabyaları boğazı kahramanca savundular. 18 Mart' ta yapılan son büyük saldırı da bir sonuç vermedi. Sabah 10.45'de başlayan bu son hareket, Türk topçularının isabetli atışları ve Nusret Mayın Gemisi'nin döktüğü mayınlar sayesinde

⁴¹ Bayur, a.g.e. ,Cilt 3, Kısım 2, Ankara, 1991, s.392.

⁴² Bayur, a.g.e. s.393.

⁴³ Salih ÖZKAN, *Çanakkale Cephesinde Şehit Olan Niğdeliler*, Yayınlanmamış makale, (N.Ü. Derbent Kültür Merkezinde Konferans Olarak Sunulmuştur)

⁴⁴ Daha Geniş Bilgi İçin bkz. Aybars, a.g.e., s.64.

⁴⁵ Süleyman Beyoğlu, "*Çanakkale Savaşlarında Atatürk*", *Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi* Sayı 2001/3, s.16.

İtilaf açısından bir bozguna dönüştü. Aynı günün akşamına kadar süren çarpışmalar sonucu itilaf donanmasına ait on sekiz gemiden yedisi boğazın sularına gömüldü.⁴⁶

Boğazı denizden geçemeyeceklerini anlayan itilaf devletleri şanslarını bir kez de karadan denemeye karar verdiler.⁴⁷ Bu kararla birlikte küçüçük bir yarımada üzerinde yüzbinlerin boğaz boğaza çarpıştığı, tarihin en kanlı savaşlarından biri başladı. 14-15 Nisan gecesi bütün savaş gemileri Kanlı Sırt ve Kırmızı Sırt bölgelerine asker çıkardılar. Burada Türk kuvvetleriyle karşılaşan işgal birlikleri , 19-20 Nisan tarihlerinde de geri çekildiler. Gerekli ikmal ve hazırlıkları yaptıktan sonra asıl çıkarmayı 25 Nisan' da Hisarlık, Ertuğrul köyü, Tepeköyü, İkiz köyü ve Suğındere kumsalına çıkarma yaptılar. Bu çıkarmada meydana gelen ve Mustafa Kemal'in sevk ve idare ettiği Conkbayırı muharebesi şöyle cereyan eder.

25 Nisan 1915 sabahında yarımadanın batısından gelen top sesleri üzerine, Mustafa Kemal düzenini alır. Suvari birliğini Kocaçimen tepesine gönderir. Çok geçmez Arıburnun'dan yardım isteği ulaşır. Mustafa Kemal emrindeki 57. alayla birlikte Conkbayırın'a ulaşır. Orada kimi erlerin, kendi birliğinden olmamalarına rağmen kaçtıklarını görüp nedenini sorunca düşmanın gelmekte olduğu cevabını alır. Gerçektende düşman 261 rakımlı tepeye yaklaşmıştır. Askerlere düşmandan kaçılmayacağını söyleyerek süngü taktırıp yere yatırır. Bu durumu gören düşman askerleri de süngü takıp yere yatar. Buldukları yerde mevziye girerler. Bizim 57. alay da tam o sırada yetişir. Mustafa Kemal sabahın saat onunda saldırı emrini verir. Çevresine topladığı subaylara da şöyle der: “ Size ben taarruzu emretmiyorum; ölmeyi emrediyorum. Biz ölünceye kadar geçecek zaman içerisinde başka güçler ve başka kumandanlar alabilir.”⁴⁸

Bu emir ve emre itaat eden Türk ordusu gösterir ki; Çanakkale boğazını geçemeyip şanslarını karada görenler iyice aldanmışlardır.

İlk çıkarmayla birlikte çok çetin savaşların yaşandığı ve Niğdeli askerlerin yarından fazlasının şehit olduğu Seddülbahir bölgesinde cereyan eden savaşları özetle anlatmakta fayda olduğu kanaatindeyiz.

⁴⁶ M.Akif Bal; Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi,, Rize 2001, s.47.

⁴⁷ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/1, Yök Yayınları,Ankara 1997, s.47.

⁴⁸ Behzat Ay; Çanakkale'den Laik Cumhuriyet, İstanbul 1998, s.13,14.

Seddülbahir çıkarması itilaf donanmasının büyük ateş desteğiyle 25 Nisan 1915 saat 05.30' da başladı, bölgeyi hilal biçiminde çevreleyen yüzlerce geminin yakın mesafeden Türk siperlerine yönelttiği toplardan korkunç ateşine karşılık kahramanca direnişini sürdüren bir avuç Türk askeri, çıkarma birliklerine çok ağır zaiyat verdimiş karaya çıkabilenlerin ancak çok azı kuytu yerlere sığınmak suretiyle tutunabilmiştir. İngiliz ve Fransız zaiyatı yeni takviyeler için komutanlarını feryat ettirecek kadar ağır olmuştur.⁴⁹

Bundan sonra İtilaf orduları 28 Nisan ve 6 Mayıs'ta olmak üzere iki defa Kitre'de ağır yenilgiye uğrar. Türk Ordusu işgalcilere karşı umulmayan bir direniş göstermektedir. İtilaflar iki buçuk ayda üç kilometre bir alanı ele geçirmişlerdir,

6 Ağustosta Seddülbahir bölgesine ikinci bir çıkarma yapılır. Bu çıkarma Tür tarafı için büyük bir bunalım yaratır. Ancak 7-8 Ağustos'ta yine Yarbay Mustafa Kemal 'in sevk ve idaresiyle Anafartalar'da⁵⁰ düşman yine büyük bir yenilgiye uğratılır. Bundan sonraki 10 Ağustos Kocaçimentepe ,15-16 Ağustos Kireçtepe ve 21 Ağustos Palatepe savaşları itilaf'lara büyük kayıplar veririr.

Türk ordusu şanlı direniş karşısında fazla ilerleyemeyen İtilaf kuvvetleri 19-20 Aralık'ta Arıburnu ve Anafartalar'ı 8-9 Ocak 1916 gecesinde Seddülbahir bölgesini boşalttılar.⁵¹

Savaşın en önemli sonuçlarından birisi hiç şüphesiz her iki taraftan da bir çok can kaybına neden olmuştur. Bu savaşın kayıpları konusunda farklı rakamlar söylenmektedir. Liman Von Sanders 'in verdiği rakamlara göre Türk kayıpları 66000 şehit ve 152000 yaralıdır. Tevfik Bıyıkoğlu 1950'de Harp Akademisindeki Konferansında savaşa katılan Türklerin 700000 kişi kadar olduğunu , 190000 şehit ve yaralı 70000 de hasta olduğunu belirtmiştir. Binbaşı Larcher'e göre İngilizler 469000 kişiyi savaşa sürmüşler ve 119000 ölü ve yaralı vermişlerdir. Fransızların ise 80000 kişi üzerinden 26800 ölü ve yaralısı vardı. Bu iki ordunun hastalık dolayısıyla hastahane'ye kaldırılanlar 20873 'ü Fransız olmak üzere 120000 kişidir.⁵² Görülüyor

⁴⁹ Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, V. Cilt,3. Kitap, s.3.

⁵⁰ Ay, a.g.e., s.17 vd

⁵¹ Çanakkale deniz ve kara savaşları hakkında geniş bilgi için bkz. TSK Tarihi, 1. Dünya Harbinde Türk Harbi V. Cilt 2. Kitap ve V. Cilt 3. Kitap, Ankara 1980

⁵² Bayur, a.g.e., s.386.

ki bir milyonun üzerinde insanın katıldığı savaşta , her iki taraftan toplam yarım milyon insan ölmüştür.

Boğazın açılmaması Çarlık Rusya'sını sadece silah ve malzeme yardımlarıyla yoksun bırakmamış aynı zamanda yarım milyonu bulan İngiliz ve Fransız askerleri bu cepheye çekerek, Alman cephesinden uzak tutmuş ve Almanya'nın Doğu Avrupa'daki hareketini kolaylaştırmıştır. Ancak buna karşılık 310000 kişilik seçme Türk askerini de buraya bağlamış ve Türkiye'nin insan kaynaklarını burada sarf ederek diğer cephelerde zayıf kalmasına sebep olmuştur. Buna bağlı olarak İngilizler, Filistin ve Irak'ta kendi lehlerine daha çabuk sonuca gitmiş, Rusların da doğudaki hareketlerinin gelişmesi kolaylaşmıştır. Türk kuvvetlerinin Çanakkale Boğazını kapaması, savaşın 1916'da biteceği düşüncelerini bitirmiş, savaşın iki yıl daha uzamasını sağlamıştır.⁵³

Savaşın bir başka sonucu Rus Çarlığının devrilmesine sebep olmuştur. Bu olay Türk tarafı açısından oldukça önemlidir. Çünkü öncelikle Rusya 1917 ihtilalinden sonra savaş dışında kalınca , Türkiye ile Brest-Litovsk anlaşmasını imzalamış , böylece doğu cephesi rahatlamıştır. İkincisi Rusya'nın saf dışı kalmasıyla birlikte Türkiye üzerinden emelleri bir daha gerçekleşmemek üzere tehir edilmiştir.⁵⁴

Savaşın Türkiye açısından asıl önemli sonucu ise Mustafa Kemal gibi gelecekte devletin kaderini tayin edecek bir lider çıkarmış olmasıdır. Osmanlı Devleti açısından hayati denilebilecek böyle bir savaşta , talih Mustafa Kemal gibi genç ancak o derece büyük bir komutanı bulundurmuş ve düşman tasarıları boşa çıkmıştı. Mustafa Kemal 'in bu yüksek başarıları ona öylece bir ün kazandırmıştı ki 1918 ' den sonra yurdu kurtarmaya kalkıştığı vakit her general ve subayı onu bu işi yapabileceğine inanmış ve onun yanına güvenle koşmuştu. Mustafa Kemal , Çanakkale kahramanı olmasaydı , Milli Mücadelede herkese daha az güven verir dolayısıyla da, Milli Mücadelede de daha az yardım ve dayanak bulabilirdi.⁵⁵

⁵³ Mert, a.g.m, s.368-369

⁵⁴ ÖZKAN, a.g.m,

⁵⁵ Bayur, a.g.e., s.395.

⇒ İRAK CEPHESİ

Osmanlıların Irak'taki hareketi aslında bir savunma hareketiydi. İngilizler de Güney İran'daki petrol kuyularını ve rafinelerini savunmak ve Kuzey Irak'ta Musul ve Kerkük'te yeni bulunan petrol yataklarını ele geçirmek, Osmanlıların kutsal savaş çağrısına karşılık vermek istiyorlardı. ⁵⁶ İngilizlerin diğer bir amacında Ruslarla birleşerek Türk kuvvetlerinin içine girip Hindistan 'ı tehdit etmesini önlemektir. ⁵⁷

İngilizler Irak'ta asker hareketlerini başlatmak için savaşın başlamasını bile gerekli görmediler. 1914 yılında 15 Ekimde bir İngiliz Hint tümeni (4500 İngiliz ve 16000 Hintli) Bahreyn adalarına çıkartıldı. Bu tümenin bir birliği savaşın duyurulmasından on gün önce Basra doğrultusunda 100 Türk askeri tarafından savunulan Fazi'yi aldılar. 23 Kasım'da Basiz, 8 Aralık'ta Kurna elerine geçti. Bu yayılma hareketleri sırasında Napolyon Bonapart'ın 1878'de Mısır'ı işgal ederken halka karşı kullandığı dili kullandılar. Basra'ya Arap halkında düşman bir zihniyetle gelmediklerini, tersine Türk yönetimi yerine özgür ve adil bir yönetim kurulacağını dine ve geleneklere saygı göstereceğini duyurdular. ⁵⁸

Osmanlı Hükümeti Irak kuvvetleri Genel Komutanlığına Yarbay Süleyman Askeri Bey'i atadı. Süleyman Askeri Bey, Irak Müslüman halkının göstereceği direniş ve yardıma güvenerek tedbirsizce davranış ve az bir kuvvetle harekete geçti. Ancak Irak Müslümanlardan destek gecmedi. İngilizlerin eline gecen Ahvaz kasabasını geri alan ve İngilizlerin faydalandığı Abaden petrol boru hattını tahrip eden Süleyman Askeri Bey 12 Nisan 1915'te İngiliz ordusu ile Şuaybe civarında yaptığı savaşı kaybetti. Bunu askerlik şerifine yediremeyerek intihar etti. ⁵⁹

Süleyman Askeri'nin hareketi başarısız sonuçlanmakla beraber İngilizleri kuşkuya düşürecek nitelikteydi. Basra'nın güvenliğini sağlamak üzere bu kentin 200 km kuzeyinde bulunan Nesiye ve Kutrul Amara'yı ele geçirmek üzere Genaral Townshend'in komutasında harekete gecen İngiliz kuvvetleri, karşılarında daha çok milislerde kurulu ve topu bulunmayan Türk kuvvetlerini geri iterek 3 Haziran'da

⁵⁶ Stanford J. SHAW, İzel KURAL SHAW, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul 1983, s.381

⁵⁷ Keskin, a.g.e., s.59-60.

⁵⁸ Karal, a.g.e., s.486.

⁵⁹ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.182.

Amara'ya 25 Temmuz'da da Nasiriye'ye girdiler.⁶⁰ 29 Eylül 1918'de Kutrul Amara'ya ele geçirerek Bağdat yakınlarına Selmanpak doğusuna kadar ilerlediler. Irak cephesi 3.Ordu'dan 18. Kolordu (18 ve 52 Tümenler) ile takviye edildi.⁶¹

Nitekim bu ordu Townshend komutasında olarak Bağdat'a ilerlemekte olan İngiliz ordusunu 22 Kasım 1915' te Selmanpak' ta yenilgiye uğrattı. İngilizler %30 zayıf vererek ve zorlukla Kutrul Amara'ya ulaştılar.⁶²

Kasım 1915' te Irak umun komutanlığı 6. ordu komutanlığı adını alarak , 6.ordu komutanlığına Alman Marşal Van Der Goltz tayin edildi.⁶³ 7 Aralık' ta Türk Ordusu Kurtul Amere' ya saldırdı ve kuşattı.⁶⁴ Marşal Van Der Goltz'un tifüsten ölümü üzerine yerine vekalet eden ve Enver Paşa'nın amcası olan Halil (Kut) Paşa , 3000 kişilik kuvveti ile taarruza geçti. İngiliz kuvvetlerini yendi. Tawnshend 12 bin kişilik kuvveti ile birlikte 29 Nisan 1916'da teslim oldu. Tarihlerimizde bu zafere "Kut Zaferi" de denir.⁶⁵

Fakat , başkomutan Enver Paşa Almanların isteğine uyarak , İran' ı Rus kuvvetlerinden temizlemeye karar verdiği için, Irak cephesinden taarruzları devam ettirmedi.⁶⁶

Townshend kuvvetlerinin 1916 yılında Kurtul Amara' da Türklere teslim olmaları İngilizlerin Irak hareketlerine girişmelerinin nedenlerini ortadan kaldırmış değildi. Tersine 1917' de Irak'ın önemi kendileri için daha da artmış bulunuyordu. İngiliz petrol kumpanyasının İran kaynaklarından sağladığı petrol üretimi 270 bin ton iken 1917' de 900 bin tona ulaşmıştır. Arabistan' da hicaz ayaklanması boyunca petrol kuyularının güvenliğini sağlamak Hicaz isyanını desteklemek, Arap şeyhlerini gözetlemek için İran Türklerinin üstünlük kazanmasına engel olmak aynı bölgede Rusların tek taraflı avantaj sağlamasına olanak bırakmamak için İngiltere Irak'ta geniş ölçüde yararlanılabilirdi. Bu nedenledir ki Kutrul Amara' daki yenilgiden sonra İngilizler Basra doğrultusunda geri çekildilerse de gözlerini Bağdat'tan

⁶⁰ Karal,a.g.e., s.486-487.

⁶¹ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı, Cilt 1, Ankara 1993, s.877.

⁶² Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.182.

⁶³ Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı, Cilt 1, Ankara 1993, s.878.

⁶⁴ Aybars, a.g.e., s.72.

⁶⁵ Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Cilt.12, s.182-183.

⁶⁶ Armaoğlu, a.g.e., s.122.

aynı memurlardır. Bağdat üzerine yürüyüş için lojistik bakımdan gerekli tedbirleri sistemli bir biçimde almaya giriştiler. Öncelikle yol yapımına ve kuvvetlerini arttırmaya önem verdiler. 1871 yılında Bağdat doğrultusunda saldırıya geçecekleri sırada ise kuvvetlerinin toplam 45.000 yaya ve 3500 atlıya ulaşmıştı.⁶⁷ Buna karşılık Irak'taki Türk kuvvetlerinin sayısı 17.000 kişi idi. Bu kuvvet ,silah ,araç ve gereç bakımından zayıf idi.Bu ortam içinde İngilizler 10 Aralık 1916' da saldırıya geçtiler. Az sayıdaki Türk kuvvetleri şiddetli bir direniş gösterdiler. Bu sebeple İngilizler Dicle nehrini ancak 23 Şubat 1917'de geçebildiler. Çoğu şehit düşen ve 8 bin kişi kalan Türk ordusu İngilizlerin saldırısını durdurmaya çalışıyordu. Bölge kumandanı Halil (Kut)Paşa bir tarafta savunma yaparken diğer tarafta da İran' da bulunan kolorduyu geri çağırdı. Ancak bu kolordu geç kaldığı için Bağdat'ı 2 Mart 1917'de boşaltmak zorunda kaldı. Bunun üzerine İngilizler Bağdat'a girdiler. Daha sonra da Kerkük'e kadar ilerlediler. Musul Osmanlı kuvvetlerinin elinde iken Mondros ateşkes antlaşması imzalandı.⁶⁸

d) KANAL HAREKATI

24

Osmanlılar İngilizlerin Çanakkale'ye ve İskenderun'a bir çıkartma yapmalarından da kaygı duymaktaydılar. Bu yoldaki hazırlıkların tamamlanmasına olanak bırakmamak için erken davranarak kanalın denetimini ellerine geçirmeye zorunlu görünüyorlardı. Böyle bir denetim Hindistan ve Avustralya'dan toplanmakta olan kuvvetlerin İngiltere tahtında Almanya ve Osmanlıya karşı kullanılmasını önleyecekti. Osmanlıları saldırıya geçmeye iten nedenlerin altında daha da önemli bir neden yatmaktaydı. Bu da 1882 yılından beri İngiliz yönetimi altında bulunmakla birlikte hukuksal bakımdan Osmanlı imparatorluğuna bağlı bulunmaya devam eden Mısır' dan İngilizleri kovmak isteğiydi.⁶⁹

Cemal Paşa Kanal taarruzunu Almanlarla birlikte planladı. 15 Eylül 1914' te İstanbul da yapılan bir toplantıda Liman Von Sanders Cemal Paşa'nın düşüncesine karşı çıkmıştı. Oysa Almanya İngiltere'yi Dicle doğuda uğraştırmak, Suriye Irak ve

⁶⁷ Karal, a.g.e., s.511.

⁶⁸ Bayram BAYRAKTAR, Muhammet KARAKAYA, Hasan ÖZSOY, Çağdaş Türkiye Tarihi, İstanbul, Tarihsiz, s.73

⁶⁹ Karal, a.g.e., s.426-427.

Mısır'dan savuşturmak için Türk ordusunun Kanal'a taarruz etmesini istiyordu. Bu sebeple Alman Genel Kurmayı Liman Von Sanders'e doğrudan emir vererek "Genel çıkarları açısından Mısır'a karşı girişilecek hareket çok önemlidir. Ekselansınız Türkiye tarafından teklif edilen harekate karşı olmayacak bu görüşe uymalısınız" diyordu. Kasım 1914'te kurulan 4. Ordu Komutanlığına getirilen Cemal Paşa 16 bin kişilik ve hafif silahlarla donatılmış bir orduyla yedi günlük bir yürüyüşle Sina Çölünü geçerek Süveyş Kanalı'nın doğu yakasına yaklaştı.⁷⁰

2 Şubatta Osmanlı kuvvetleri üç kol halinde mevzilendirilerek saldırıya geçecek duruma getirildi. Esas saldırı merkezden İsmailiye üzerine yapılacaktı. Aynı zamanda sağ kol kuvvetleri ile Kantara'ya, sol kuvvetleriyle de Süveyş gösteri (Nümayiş) baskını yapacaklardı. 12.000'lerden oluşan merkez kolu Kanalı açtıktan sonra İsmailiye'yi alacaktı. Cemal Paşa bu planın başarısını iki koşulun gerçekleşmesiyle ilgili görmekteydi. Birincisi İngilizlerin gafil avlanarak kanalın öte yakasına Osmanlı kuvvetlerinin çıkarılması, ikincisi de bu çıkarmadan yüreklenecek olan Mısırlı vatanseverlerin ayaklanarak İngilizleri arkadan vurmalarıydı.⁷¹

2-3 Şubat 1915 gecesi Türk ordusu saldırıya geçti. Fakat İngilizlerin yoğun ateşi karşısında Türk ordusundaki Arap askerler paniğe kapıldılar. Kana'la ulaşabilen iki Türk bölüğü ise imha edildi. 3 Şubat gecesi orduya geri çekilme emri verildi. Kafkas cephesindeki hayalden sonra, Mısır'ı fethetme hayali de sona eriyordu. Ancak İngilizler de karşı taarruza kalkamadılar ve beklediler. Çanakkale savaşlarının araya girmesiyle kanal taarruzu ertelendi. Cemal Paşa 1916 Temmuz'da Süveyş'e karşı ikinci kez harekate geçmişti. Fakat bundan da başarı sağlayamamış karşı saldırıya kalkan İngilizler Sina yarımadasını işgal ederek El-Ariş'e kadar ilerlemişlerdir.⁷²

1917 yılında uzun zamandır hazırlanan İngilizlerin Mart ve Nisan aylarındaki saldırıları I. ve II. Gazze Savaşı ile durdurulmuştur. Fakat sonbaharda Türk sol kanadına girişilen saldırı gelişmiş, 7 Kasım'da Gazze düşmüştür. Bu yüzden Türklerin boşaltıp çekildikleri Kudüs 9 Aralık'ta İngilizlerin eline geçti.

⁷⁰ Aybars, a.g.e., s.71.

⁷¹ Karal, a.g.e., s.427.

⁷² Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi 1. Kitap*, Ankara 1991, s.54.

Bir kısmı Araplar Osmanlılara karşı İngilizler tarafından aldatılmışlardır. Bunlardan Şerif Hüseyin 1916 Haziran ayında isyan ederek Mekke'ye hakim oldu. Ancak Medine'deki Türk birlikleri savaşın sonuna kadar savunmaya devam ettiler. Suriye sahasındaki istiklal yanlısı Araplar da Türk birliklerini zaman zaman tehdit ediyorlardı.

Türk ordusu 1918 ilkbaharında I. ve II. Şeria muharebeleri ile İngiliz saldırısını yine durdurmuştu. 1917 sonlarında Bağdat'ı kurtarmak amacıyla teşkil edilen Yıldırım Orduları, İngiliz baskısının artması üzerine burada kullanıldılar. 1918 Eylül başlarında, buradaki cepheye Türk kuvvetleri üç orduya bölünmüştü. 4. Ordu: (Mersinli) Cemal Paşa, 7. Ordu: Mustafa Kemal Paşa, 8. Ordu: Cevat (Çobanlı) Paşa. İngilizler 19 Eylül' de büyük ölçüde saldırıya geçtiler. Özellikle 8. Ordu cephesine yönelik bu İngiliz saldırısı gelişmiş, cephe yarılınca da öteki Türk orduları geri çekilmeye başlamışlardı. Şam, 30 Eylül' de düştü; Mustafa Kemal Paşa, Arapların çoğunlukta olduğu bu yörenin savunulmamasından yanaydı. Bu sebeple Türk birlikleri Halep civarına kadar çekildiler. Halep 27 Ekim' de İngilizlerin eline geçmekle birlikte, Mustafa Kemal Paşa'nın gayretiyle, Halep'in kuzeyinde yeni bir savunma hattı oluşturularak düşman durduruldu.⁷³

⁷³ Tuncer Baykara, *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*, İzmir 1996, s.57. Ayrıca bkz, Yalçın, a.g.e, s.83, Bayraktar, a.g.e, s.73

B- MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ

I.Dünya savaşından yenik ayrılan Osmanlı Devleti kendisi için bir işgal planı niteliğinde olan Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzaladı.

Ateşkes antlaşmasınının 7. maddesi: “İtilaf Devletleri güvenliklerinin tehlikeye düşmesi halinde herhangi bir yeri işgal edebileceklerdi”⁷⁴ hükmü içeriyordu.

Yüzyıllardır Türkleri Anadolu’dan atmak için çalışan batı dünyası bu sefer amacına ulaşabilmek için faaliyetlere başladı. Ateşkes antlaşmasınının 7. maddesi uyarınca ilk olarak Musul İngilizler tarafından işgal edildi. Türk milletini en çok etkileyen ve Kuvva-i Milliye ruhunun doğmasına neden olan olay ise İzmir’in Yunanlılar tarafından işgaliydi. İşgallere karşı ülkemizin her köşesinde tepkiler büyümekteydi.

Türk milleti bu çaresizlikten, bu yok oluşun eşiğinden, özünden getirdiği bağımsızlık aşkıyla kurtulacaktı. Yalnız bunun için bir lidere ihtiyaç vardı. İşte bu lider daha önceki bölümlerimizde Doğu cephesinde, Çanakkale cephesinde, Hicaz cephesinde gördüğümüz Mustafa Kemal idi.

Mustafa Kemal’in 19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıkmasıyla milli mücadelemizde resmen başlamış oldu.

1. MİLLİ MÜCADELEDE CEPHELER

a) Doğu Cephesi

Ruslar’ın 1877-1878 savaşı sonunda Berlin antlaşması ile ele geçirdikleri Kars yöresi, 1917 ihtilalinden sonra geri alınmış ve halk oylaması ile de Türkiye’ye katılmıştı. Ancak, Mondros Mütarekesi ile Türk ordusu 1914 sınırı gerisine çekilince, bir süre mahalli bir Türk devleti kurulmuş, fakat daha sonra İngilizlerin askeri müdahalesi ile bu bölge Ermenilerin eline geçmişti. Ermeniler Erzurum ve

⁷⁴ Baykara, a.g.e., s.61.

çevresine göz dikmiş olduklarından Erzurum'daki kolorduya büyük önem verilirdi.⁷⁵

Rus ordusunun Menşevik Ermenistan ve Gürcistan'ı da Sovyetleştirmeye niyetli olduğu, böylece Kars, Ardahan, Batum'un Rusların iline geçeceği anlaşıldığından Türkiye Büyük Millet Meclisi Ermenistan'a taarruz etmeye karar verdi. 9 Haziran 1920'de doğu vilayetlerinde seferberlik ilan edilerek 15. kolordu komutanlığı "Doğu Cephesi Komutanlığına" çevrildi. Bu bölgedeki bütün kuvvetler, komutanlığını Kazım Karabekir Paşa'nın yaptığı 15. kolorduya bağlandı. Kazım Karabekir Paşa 23 Haziran' da Ermeniler üzerine yürümeyi kararlaştırdı. Fakat hükümet kendisine Rusların Ermeniler lehine bir harekete girişebileceği düşüncesiyle hemen hareket izni vermemişti. Ancak hükümetin bu tereddütlü siyaseti Ermenilerin daha cüretkar hareket etmelerine yol açtı. Ermeniler 12 Ağustos 1920'de Oltu bölgesinde bazı köyleri işgal ettiler. 20 Ağustosta da Türk kuvvelerine saldırdılar. Bu gelişmeler üzerine T.B.M.M 20 Eylül de Karabekir Paşa'ya Ermenilere taarruz müstesinesini verdi.⁷⁶

Kazım Karabekir Paşa usta bir siyaset takip ederek, önce Ermenilerin saldırılarına imkan tanıdı ve bu saldırılara karşılık verme hakkını çok başarılı bir şekilde kullandı. Ermeniler 24 Eylül 1920'de Türk topraklarına Bardiz cephesinden saldırıya geçtiler. Türk birlikleri 28 Eylül 1920'de karşı taarruza geçerek 29 Eylül'de Sarıkamış' ı 30 Eylül'de Merdene'yi aldılar. Fakat Türk ordusu, muhtemel tepkileri kontrol etmek için 28 Ekim 1920'ye kadar bir ay Sarıkamış-Laloğlu hattında kalmayı lüzumlu gördü.⁷⁷ Ekim ayının ikinci yarısında Kars'ı hedef alan hareket başladı. 30 Ekim 1920'de Kars yöresi yeniden Türk bayrağına kavuştu. İlerlemeye devam eden Karabekir Paşa 7 Kasım'da Gümrü'yü " Sulh Rehinesi" olarak ele geçirdi.⁷⁸ Ermeniler daha sonra 17 Kasım'da mütarekeyi kabul etmiştir ve 3 Aralık'ta bu devletle Gümrü antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Kars yöresinde Türkiye'nin şimdiki sınırları kabul edilmiştir. Bir süre sonra bu sınırlar 16 Mart 1921 Moskova antlaşması ile teyid edilmiştir.⁷⁹

⁷⁵ Baykara, a.g.e., s.106-107.

⁷⁶ Selahattin Tansel, *Mondrastañ Mudanyaya Kadar*, Cilt III, İstanbul 1991, s.231-246.

⁷⁷ Keskin, a.g.e., s.113-114.

⁷⁸ Yaşar Akbıyık, "Milli Mücadelede Doğu Cephesi" *Türkler* 15. Cilt, Ankara 2002, , s.115

⁷⁹ Baykara, a.g.e., s.107.

Artvin-Ardahan dolayları 1917'den sonra kurulmuş olan Gürcistan'ın elinde bulunuyordu. Gürcüler kuzeyden gelen Sovyetlerin tehdidi altında idiler. Kazım Karabekir Paşa, 19 Şubat 1921'de bir ultiimatom vererek Ardahan ve Artvin'in boşaltılmasını istedi. Türk kuvvetleri, bu boşaltılan yerlere 23 Şubatta girdiler. Hatta 11 Mart tarihinde Batum da alınmışsa da Moskova antlaşmasıyla Batum Sovyetlere bırakıldığından 28 Mart' ta bu şehir tahliye edildi.

Kafkaslardaki idarelerin Sovyetleşmesi üzerine eski antlaşmanın yerini tutmak üzere 13 Ekim 1921'de Kars antlaşması imzalandı.⁸⁰

b) Güney Cephesi

İngiltere ve Fransa 15 Eylül 1919'da ikili bir antlaşma yaparak Orta Doğu'yu nasıl paylaşacaklarını belirlediler. Irak ve Filistin İngiliz mandası, Suriye ve Lübnan'da Fransız mandası altına sokuldu. Antep, Maraş, Urfa'da el değiştirerek Fransa'ya geçti.

İngiltere ile Fransa arasındaki bu el değiştirme antlaşması Türk halkının tepkisine neden oldu. İngilizler, Türk halkının onuruna dokunucu , Türk yönetimine müdahale edici davranışlardan kaçınmıştı. Fransızlar ise Ermenilerle işbirliği yaparak onlara yöre yönetiminde görev verdiler. Fransızlarla işbirliği içinde olan Ermeniler mala, cana, onura, namusa yönelik hoş görülmecek ve benimsenmeyecek eylemlerde bulundular. Fransızlar ise onların eylemlerine göz yumdu. Bu durum Fransızlara karşı büyük bir tepkinin doğmasına ve bölgede milli güçlerin direnmesine dolayısıyla da bir cephenin açılmasına neden oldu.⁸¹

Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya geçmesinden sonra 8 Ağustos 1919'da yayınlanan bir bildiri ile, memlekete haksız yere işgal eden, İtilaf devletlerine karşı, Türk bağımsızlığını korumak için milli kuvvetlerin kurulması milletinin kendi iradesiyle egemenliğine sahip çıkması duyuruldu. "Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür" ilkesiyle yeni Türk vatanının sınırları belirtilmeye çalışılıyordu. Sivas Kongresi tüm ülkeyi bir inanç ve otorite altında toplarken Güney Cephesi de Ali Fuat

⁸⁰ Keskin, a.g.e., s.114-115., Oğuz AYTEPE vd, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Ankara 2003, s.151

⁸¹ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/1, Yök Yay. Ankara 1997, s.108 ,AYTEPE, a.g.e, s.150

Paşa'nın komutasına verildi. Daha sonra 29 Haziran 1920'de Hicaz sınırından Fırat nehrine kadar El Cezire cephesi ve Fırat'dan Antalya'ya kadar Adana cephesi komutanlıkları olarak ikiye bölündü.⁸²

b.I) Adana Cephesi (Pozantı Savaşı)

Mondros Mütarekesi'nden sonra İtilaf devletleri Adana'yı işgal ettiler. Bu işgal üzerine kente bir Ermeni akını başladı. Ermeniler, kentteki toplumsal düzeni bozucu tavır ve davranışlarda bulundular. İç güvenliğin sağlanmasından sorumlu polis müdürlüğünün başına bir ermeni getirildi. Bu atama Adana'daki olayları daha da hızlandırdı. Mustafa Kemal Paşa Adana'da Fransızların uyguladıkları politikanın bütün dünyaya duyurulması için Refet Paşa'ya 31 Mart 1920'de bir yazı gönderdi. Bu yazıda Adana'da durumun giderek kötüleştiğini Fransızların Maraş ve Urfa'da yaptıklarını burada da uyguladıklarını belirtiyordu.

Fransızlardan güç alan Ermenilerin, yörede bir çok çiftliği , köyü yakıp yıkması üzerine halk Toroslar'a çekildi. Fransızlar, Pozantı'ya kadar ilerlediler, Fransızlarla Kuvvayi Milliye arasında amansız savaşlar başladı. 11. Tümenin de desteklediği Kuvvayi Milliye, Fransız gücüne büyük darbeler indirdi. Bir Fransız tabur, komutanı ile birlikte tutsak alındı.⁸³

Adana yöresindeki savaşlar Ankara antlaşmasına kadar sürdü.⁸⁴

b.II) Maraş Cephesi

Fransızlar Maraş'ta tutunabilmek için sürekli güçlerini artırıyorlardı. Ancak Türkler de Fransızların niyetlerini anladıkları için gizliden gizliye örgütleniyorlardı. Fransızların kentin kalesinde Türk bayrağını indirmeleri, Maraş ileri gelenlerinin tutuklanmaları tepkileri artırdı. Sütçü İmam'ın "Kalesinde bayrağı dalgalanmayan ülkede Cuma namazı kılınmaz" demesi halkı eyleme itti. Büyük bir kent içi savaş başladı. Modern Fransız askerlerine karşı Maraş halkı ve 20. ve 3. kolordudan gelen

⁸² Aybars, a.g.e., s.253.

⁸³ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/1, Yök Yay, Ankara 1997, s.110.

⁸⁴ Aybars, a.g.e., s.258.

subaylar kahramanca direndiler. Mustafa Kemal Paşa bir bildiri yayınlayarak Maraşlılara moral verdi. Kent savaşı 11 Şubat 1920'ye kadar 72 gün sürdü. Fransızlar kenti terk etmek zorunda kaldılar. Yenilgi Fransızların moralini bozdu.⁸⁵

c.III) Urfa Cephesi

Buradaki tepki de diğer güney illerinde olduğu gibi Fransız ve Ermeni işbirliğinin baskısından kaynaklanıyordu. Urfalıların Fransızlara karşı verdikleri mücadele, Mustafa Kemal Paşa'nın jandarma komutanı olarak gönderdiği yüzbaşı Ali Saip Bey (Ursavaş) komutasında yürütüldü. Onun komuta ettiği üç bin kişilik bir kuvvetin 9 Şubat 1920'de Urfa'nın yarısını almasıyla başlayan çarpışmalar, Fransızların 10 Nisan 1920'de Urfa'yı boşaltmak zorunda kalmalarıyla sona erdi. Urfa'dan ayrılan Fransızların yolda rastladıkları halka saldırmaları üzerine olayı duyan civar köyler halkı ve aşiretler olay yerine yetişerek düşmanla çarpışmaya girdiler. Üç saat süren çarpışmada Fransız kuvvetlerinin büyük kısmı komutan ve subayları ile birlikte öldürülmüş, yüz kadar erde esir edilmiştir.⁸⁶

31

b.IV) Antep Cephesi

Antep ve çevresinde mücadele çok daha çetin oldu. Çünkü burası hem Anadolu hem de güney için son derece önemli bir merkez idi. İşgale karşı önce pasif şekilde direnen Türkler, daha sonra çeteler teşkil ederek 1920 Şubat ve Mart aylarında Fransız ikmal kollarını vurmaya başladılar. Şehir halkının da mücadeleye katılmasıyla 1 Nisan'da çatışmalar başladı. Fransızlar Nisan sonlarında Antep'i savunmaya başladılar ve Antep' deki mücadele aylar boyunca devam etti.⁸⁷ 10 ay 9 gün düşmana karşı kahramanca savaşan Antep 9 Şubat 1921'de teslim olmakla birlikte, Türk tarihine kahramanlar diyarı olarak, hem de "Gazi" unvanını alarak şerefli bir isimle geçmiştir.⁸⁸

⁸⁵ Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/1, Ankara 1997, s.108.

⁸⁶ Ali İhsan Gencer, Sebahattin Özel, *Türk İnkılap Tarihi, İstanbul*, s.65, Daha geniş bilgi için bkz., Yaşar Akbıyık, *Milli Mücadelede Güney Cephesi*, Türkler 15. Cilt, Ankara 2002, s.814-815

⁸⁷ Baykara, a.g.e., s.102-103.

⁸⁸ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, Ankara 1990, s.164-165, Akbıyık, a.g.m, s815-816

e. BATI CEPHESİ

Batı cephesi Ali Fuat Paşa'nın 25 Haziran 1920'de kumandan olarak tayin edilmesiyle kurulmuş oldu. Ancak 22 Haziran 1920'de başlamış olan Yunan taarruzuna karşı etkili bir direniş gösterilemedi. Bu sebeple Kuvvayi Milliye'nin yeni adlarla teşkilatlandırılmasına ve ordunun subay ihtiyacını karşılamak içinde faaliyetlere hız verildi. Çolak İbrahim müfrezesi 3. süvari tümenine, Sarı Efe müfrezesi 33. süvari alayına, Gökbayrak müfrezesi 61. piyade alayına çevrildi. Subay yetiştirmek üzere de 1 Temmuz 1920'de Ankara'da muhtelif sınıf subayları adayları talimhahı açıldı. Batı cephesi 8 Kasım 1920'de batı ve güney olmak üzere ikiye ayrıldı. Batı cephesi İsmet Beyin, Güney Cephesi de Refet Bey'in komutanlığı altında teşkilatlandırıldı.⁸⁹

c.I) Gediz Muharebeleri

Sivas Kongresi'nden sonra Garp Cephesi kumandanı Ali Fuat Paşa idi. Ali Fuat Paşa, Gediz'deki Yunan tümeni üzerine taarruz etme teklifinde bulundu. Fakat genel kurmay ordumuzdaki yetersizlikten dolayı bu taarruzu onaylamadı. Buna rağmen Ali Fuat Paşa taarruza geçti. Mağlup olan ordumuza Yunanlılar Bursa ve Uşak cephesinde taarruza geçerek cevap verdi. Dumlupınar sırtlarına kadar askerimiz çekilmeye mecbur kaldı.⁹⁰

c.II) 1. İnönü Savaşı

İnönü savaşı düzenli Türk ordusunun batı cephesinde Yunan ordusu ile yaptığı ilk savaştır. Savaşın başlıca nedeni Anadolu'daki Milli Kuvvetlere karşı harekete geçmek için fırsat kollayan Yunanlıların Çerkez Ethem ayaklanmasının yarattığı bunalımdan yararlanarak henüz kurulmuş olan düzenli ordunun daha fazla güçlenmesine fırsat vermemek ve böylece Sevr'i zorla kabul ettirmek suretiyle bu

⁸⁹ Keskin, a.g.e., s.122.

⁹⁰ Eroğlu, a.g.e., s.172.

antlaşmadan paylarına düşeni bir an önce elde etmek istemeleri idi. Yunanlılar ayrıca müttefiklerine Venizelos'un iktidardan düşmesinin Anadolu'daki saldırgan politikalarını etkilemeyeceğini göstermek istemişlerdir.⁹¹

Çerkez Ethem olayı sebebiyle, bir kısım Türk birliklerinin cepheden alınışını fırsat sayan Yunanlılar, 6 Ocak 1921 sabahı Bursa cephesinde, İnegöl ve Yenişehir yolları ile iki koldan Eskişehir'e Uşaktan da Afyon'a doğru harekete geçtiler. Bu durum karşısında Türk komuta heyeti "Teknik ve Mekanik Araç ve Gereçler" bakımından çok üstün olan Yunanlılarla İnönü yöresinde çarpışmayı tasarladı ve birliklerini o çevre de toplamayı kararlaştırdı. Ancak toplanmanın sağlanması için Yunana kuvvetlerinin mümkün olabildiği kadar geç bir tarihte İnönü'nde bulunmaları gerekirdi. Bu sebeple "Kademe kademe çekilme emrini alan" Türk birlikleri , Yunanlıları yeter derecede oyaladıktan ve "Nazif Paşa mevziinde" büyük kayıplara uğrattıktan hatta Yenişehir çevresinde karşı bir taarruzla onları geri attıktan sonra, İnönü'nün kuzeyinde hazırlanmış olan mevzilere çekildiler ve bu suretle düşmanın, "On iki saatte Eskişehir'e gelmek hususundaki tasavvurunu" nın gerçekleşmesine önlediler. Onun için Yunanlılar "Savcibey-Kovalca-Karaağaç hatt-ı müdafaasında kısmen toplanmış" olan Türk kuvvetlerine ancak 9 Ocak 1921'de saldırabildiler.⁹² 9 Ocak 1921'de saldırıya geçen Yunanlılar Türk cephesinin bazı kesimlerinde çözümler meydana getirdiler. 10 Ocakta İntikam tepesini ele geçirdiler. Yunan ilerleyişi karşısında Türk birlikleri Eskişehir'in batısında savunma hazırlığı içindeyken 11 Ocak 1921'de Yunan kuvvetlerinin geri çekildiği görüldü. Türk kuvvetleri fazla olmadığı için düşman izlenmedi. Bununla beraber T.B.M.M. hükümetinin kurduğu düzenli birliklerin ilk savunma savaşı olan I. İnönü'nün zaferle sonuçlanması daha sonra kazanılacak olan zaferlerin müjdecisi oldu.⁹³

Bu zafer sonucunda Londra Konferansı, 1921 anayasasının kabulü, Moskova antlaşması ve İstiklâl Marşı' mızın kabulü gibi siyasi başarılarla da imza atıldı.

⁹¹ Nuri Köstüklü, Milli Mücadelede Batı Cephesi, Savaşlar ve Zaferler, Türkler 16. Cilt, Ankara 2002, s.172-173

⁹² Tansel, a.g.e., s.22-23.

⁹³ Keskin, a.g.e., s.123.

c.III) 2. İnönü Savaşı

Birinci İnönü'de kazanılan başarı Türklere moral ve prestij sağlamıştı. Bu bakımdan Türk ordusunun yeterince kuvvetlenmesine fırsat vermek istemeyen Yunanistan, Londra Konferansının sonucunu beklemeden yeni bir taarruza hazırlandı. Bu sırada Türk içişlerinde meydana gelen karışıklıklar (20/25 bin kişilik Pontus çeteleri, Koçgiri aşireti isyanı, salgın hastalıklar v.b.) durumu Yunanlıların lehine göstermekteydi.⁹⁴

Yunanlılar, 23 Mart 1921'de Bursa ve Uşak bölgelerindeki kuvvetlerini yeniden harekete geçirdiler. Bursa ve çevresinde hareket eden kol, 23 Martta Bilecik'i aldılar. Onun için bu yörede savaş 27 Martta bütün şiddetiyle başladı, sık sık süngü hücumları yapıldı ve tepeler elden ele geçti. Bu arada, Metristepe düşman tarafından zapt edilmiş ve bütün çabalara rağmen geri alınamamıştı. 30 Mart'a kadar geçen sürü de Yunanlılar üstünlüklerini sürdürdüler.⁹⁵

Uşak yöresinden hareket eden Yunan birlikleri de 28 Mart' da Afyon'u işgal etmişti. Bununla birlikte İnönü savaşları daha önemli görüldüğünden Ankara'dan verilen emirle Refet Bey komutasında ki Güney cephesi birliklerinden bir kısmı İnönü'ye gönderilmiş, dahası Büyük Millet Meclisi muhafız taburunun da cepheye yollanması gerekli görülmüştür. Batı Cephesi komutanı İsmet Bey iyi donatılmış ve eğitilmiş bu taburun gelişinden sonra 31 Mart'da karşı saldırıya geçme olanağı bulmuştur. Komutanların bile ön hatlarda savaştığı kanlı çarpışmalardan sonra Yunanlılar 1 Nisanda geri çekilmeye başlamışlardı. Refet Bey komutasındaki süvariler onları izlemeye çalışırken onlar Bilecik'i ve Söğüt'ü yakmışlardı.⁹⁶

⁹⁴ M.Ali Ünal, Ahmet Halaçoğlu, *Türk İnkılap Tarihi*, İzmir 1996, s.109.

⁹⁵ Tansel, a.g.e., s.80.

⁹⁶ Turan, a.g.e., s.248.

c.IV) Dumlupınar Savaşı

Yunanlıların Bursa ve çevresinde toplanmış olan birlikleri İnönü üzerine harekete geçerlerken Uşaktaki birlikleri de Türk güney cephesi üzerin yürümüşlerdi. Güney cephesi komutanı Refet Bey'e verilen görev bu düşman birliklerini Dumlupınar mevzilerinde durdurmaktı. Halbuki Yunanlılar, 26 Mart' ta Dumlupınar mevzilerini ele geçirerek 27 Mart da Balmahmut mevziini ve 28 Mart' ta da Afyon'u işgal ettikten sonra Konya istikametine doğru yönelerek Çay-Bolvadin hattına kadar ilerlemişlerdi. Bu durum karşısında Yunanlıları yenen Türk birliklerinden bir kısmı hemen Altıntaş'a doğru yola çıkarıldı ve bu suretle düşmanın yan ve gerileri tehdit altına alındı.⁹⁷ Bundan ötürü Yunanlılar 7 Nisan 1921'de Afyon'u boşalttılar ve Aslıhanlar'da 5 gün süren çok çetin bir savaş yapmalarına rağmen yenildiler. Fakat bu arada Uşak'tan takviye aldıkları için Dumlupınar mevzilerinden atılamadılar. Halbuki cephe komutanı onların burada da yenildiğini kabul ediyor ve üst makamlara durum bu şekilde bildiriliyordu. Bundan ötürü cephe komutanı tebrik ve takdir edildi. Fakat sonradan güney cephesi komutanının Dumlupınar savaşlarını üst makamlara yanlış aksettirdiği anlaşıldı. Bununla beraber "Hiçbir şahsi ihtirası" olmadığı söylenen Güney Cephesi komutanı yine de başarılı sayılabilirdi. Çünkü savaşın başında düşman ordusunu "İğfal ederek Konya istikametinde tesirsiz ve kıymetsiz bir dağınıklığa icbar" etmiş ayrıca kendi süvari birliklerinin başında İnönü'de yapılan savaşlara katılarak başarı elde edilmesine hizmeti büyük olmuştu.⁹⁸

35

c.V) Kütahya-Eskişehir Savaşları

II. İnönü savaşından sonra İstanbul'daki Müttefik Yüksek komiserleri 18 Mayıs 1921'de " Müttefik İşgal Kuvvetlerinin tarafsızlığını ilan etmişlerdi." Ancak Yunanlılar vazgeçemedikleri Megali İdea'larını gerçekleştirebilmek için Türk ordusu daha da güçlenmeden saldırıya geçmeye hazırlanıyorlardı. Bu amaçla Anadolu' ya

⁹⁷ Köstüklü, a.g.m, s.175

⁹⁸ Tansel, a.g.e., s.83-84.

gönderilene silahların çıkarıldığı limanlardan biri olan İnebolu'ya 9 Haziran 1921'de gemilerdeki toplarla ateş etmişlerdi.⁹⁹

Ankara'yı hedef alan bu yeni Yunan taarruzunu bizzat idare etmek üzere Yunan kralı Konstantin 13 Haziran 1921'de İzmir' e gelmiş 7 Temmuz'da da cepheye hareket etmişti. Bu sırada Ankara hükümeti bu savaşa hazırlıklı değildi. Ordunun silah ve cephane ihtiyacını karşılamak üzere Almanya ve İtalya nezdinde yapılan temasların neticeleri de henüz alınmamıştı.¹⁰⁰

Yeter derecede silah, cephane, ulaşım araç ve gereçlerine sahip olmayan, cephane ve yiyecek maddelere Türk kadın ve çocukları tarafından kağnılar ve buna benzer ilkel araçlarla sağlanan Türk ordusu Yunanlıların saldırıya geçecekleri bu tarihlerde “ İnönü-Kütahya-Döğür umumi hattında dört grup halinde” toplanmış bulunuyordu. Bundan başka Kocaeli Grubu adı altında Geyve çevresinde bir kısım Türk kuvvetleri , Menderes dolaylarında da bir Türk tümeni vardı.¹⁰¹

10 Temmuzda Bursa'dan ilerleyen Yunan kuvvetleri, Yenişehir'i işgal ederek İnegöl'e varırken Uşak'tan hareket eden birlikleri de Gediz ve Dumlupınar'a doğru ilerledi. Türk cephesinin merkez ve sol kanadına bütün güçleriyle yüklenen Yunanlılarla, Yumruçal ve Çatal tepelerinde şiddetli çarpışmalar oldu. Afyon ve 17 Temmuzda Kütahya Yunanlıların eline geçti. Türk ordusu Eskişehir-Seyitgazi hattına çekildi.¹⁰² Olayların böyle gelişmesi nedeniyle cephe karargahına gelen Mustafa Kemal, İnönü ile bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra “Sakarya doğusuna kadar çekilmenin uygun olacağını önermişti.” Bunun hemen arkasından 19 Temmuzda Eskişehir'de Yunanlıların eline geçince Batı Cephesi komutanlığı düşmanla arayı daha da açmak için orduyu süratle geri çekilmeye koyulmuştu. Ancak bu çekilme ülkede ve mecliste büyük bir heyecan yaratmıştı. Batıda savaş sürerken Karadenizdeki Yunan flosu da 19 ve 20 Temmuzda Trabzon'u 25 Temmuzda Sinop'u bombardıman etmişti. Genel Kurmay Başkanı Fevzi Çakmak' ın T.B.M.M.nin 24 Temmuz günkü gizli oturumunda Ankara'nın boşaltılması olasılığından söz etmesi heyecan ve kuşkuları daha da artırdı.¹⁰³

⁹⁹ Bayraktar, a.g.e, s.174

¹⁰⁰ Keskin, a.g.e., s.124.

¹⁰¹ Tansel, a.g.e., s.101.

¹⁰² Keskin, a.g.e., s.124.

¹⁰³ Yalçın, a.g.e, s.203

c.VI) Sakarya Meydan Muharebesi

Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi Yunanlılar karşısında savaşabilecek kadar silah, araç gereç ve insan gücünü toparlamak amacıyla yapılmıştı. Süre çok kısa, şartlar ise son derece olumsuzdu. Düşmana oldukça geniş bir toprağın terk edilmiş olması, yurt sathında, meclis ve ordu içinde manevi bir çöküntüye neden olmuştu. Bu durumun izah edilmesi, bütün kaynakların ordu için seferber edilmesi ve kararlarında süratle alınması gerekiyordu. İşte başkumandanlık kanunu ile Tekalif-i Milliye emirleri bu ihtiyaçtan doğmuştu.¹⁰⁴

Bu gelişmeler üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın muhalifleri "Ordu nereye gidiyor, Millet nereye götürülüyor ? Bu hareketin elbette bir sorumlusu vardır. O nerededir ? Bu günkü çok acı veren durumun yürekler acısı görünümünün gerçek yapıcısını ordunun başında görmek isterdik." diye Mustafa Kemal Paşa'ya dil uzatmaya başladılar. Büyük Millet Meclisinde ve dışarıda son çare ve son tedbir olarak Mustafa Kemal Paşa'nın ordunun başına geçmesinden fayda umulduğu yolunda bir kanaat mevcuttu.¹⁰⁵

Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa T.B.M.M.nin 4 Ağustos tarihli gizli oturumunda şu teklifi yaptı:

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüce Başkanlığına,

Meclisin pek sayın üyelerinin genel olarak beliren istek ve talepleri üzerine, başkomutanlığı kabul ediyorum. Bu görevi şahsen üzerime almaktan doğacak yararları azami çabuklukla elde edebilmek, ordunun maddi ve manevi gücünü en kısa zamanda artırıp en yüksek seviyeye çıkarmak sevk ve idaresini bir kat daha kuvvetlendirmek için T.B.M.M.'nin sahip olduğu yetkileri fiilen kullanmak şartıyla üzerime alıyorum. Ömrüm boyunca milli hakimiyetin en sadık bir kulu olduğumu millete bir defa daha gösterebilmek için bu yetkimin üç ay gibi kısa bir süreyle sınırlandırılmasını ayrıca rica ederim.

"Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal"¹⁰⁶

¹⁰⁴ Keskin, a.g.e., s.125.

¹⁰⁵ Eroğlu, a.g.e., s.186.

¹⁰⁶ Zeynep Korkmaz, Mustafa Kemal Atatürk, Ankara 1981, s.415.

Bu önerge üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın muhalifleri kendisine Başkomutan unvanını ve Meclisin yetkilerini kullanmak hakkını vermek istemediler. Ancak sağduyu, başarı kazanarak unvan ve yetki 5 Ağustos 1921 tarihli kanunla tanındı.¹⁰⁷

Mustafa Kemal Paşa bu görevi üstlenir üstlenmez ilk iş olarak orduyu her bakımdan güçlendirmek amacıyla 7-8 Ağustos tarihlerinde Tekalif-i Milliye (Milli Vergiler) emirlerini yayınladı. Bu emirlerle Türk milleti topyekün bir savaşın gereği olarak ordu için her türlü yardımda bulunmaya çağrılmıştı.¹⁰⁸

Mustafa Kemal Paşa, 12 Ağustos 1921' te Polatlı'daki cephe karargahına giderek ordunun başına geçti. Cephede teftişle vazifeliyken, attan düşerek birkaç kaburga kemiğinin kırılması, savaşı cephede yaralı ve sarılı bir şekilde idare etmesine sebep oldu.¹⁰⁹

13 Ağustos 1921'de yeniden harekete geçen Yunanlılar,14 Ağustosta Sivrihisar'ı işgal ettiler. 15 Ağustos' ta da Yunan kralı askerlerine Ankara'yı hedef olarak gösteren emrini verdi. Yunanlılar 10 piyade ve 1 süvari tümeniyle "Porsuk Suyunu kuzeyinden ve güneyinde ve Sakarya'nın yukarı kısmı güneyinden" doğuya doğru yürümüş ve hiçbir engelle karşılaşmadan yürüyüşüne devam ederek 17 Ağustos'ta Sakarya'nın batısında Türk kuvvetleriyle karşı karşıya gelmişlerdir.¹¹⁰

11 tümenle hareket eden Yunanlılar Türk ordusunun sol kanadını kuşatmak amacıyla 23 Ağustos'ta bütün güçleriyle Türk mevzilerine saldırmışlardı. Ayın yirmidokuzuna kadar süren savaşlarda Türk savunması yer yer parçalanmış, batıya doğru kurulan Türk cephesi güneye doğru yer değiştirmişti. Bu durumda Türk kuvvetleri biraz daha geriye alınırken Yunanlılar bir hamle daha yapıp 2 Eylül'de Çal Dağını ele geçirmişlerdir. Bu Mustafa Kemal Paşa'nın değerlendirmesiyle Ankara'nın tehlike altına düşmesi demektir. Karargahta bulunan H.Edip ADIVAR' ın belirttiğine göre, Başkomutan " Orduya geri çekilme emri verip verememekte" bir süre duraksamıştı. Ancak Çal Dağına yerleşen Yunanlıların bir gün dinlendikten sonra giriştikleri saldırıda püskürtülünce bütün cephe boyunca savunmaya geçmişlerdi. Bunun üzerine Türk ordusu 10 Eylül' de Beylikköprü doğusunda genel

¹⁰⁷ Eroğlu, a.g.e., s.186.

¹⁰⁸ Gencer, a.g.e., s.192.

¹⁰⁹ Eroğlu, a.g.e., s.186.

¹¹⁰ Tansel, a.g.e., s.112.

saldırıya geçmişti. Buna karşı koyamayan Yunanlılar, geri çekilmeye başlamışlar ve 12 Eylülde ki Türk saldırısından sonra Sakarya'nın batısına geçmişlerdi. 13 Eylül'e gelindiğinde Sakarya'nın doğusunda Yunan birliği kalmamıştı.¹¹¹

Bazı Yunan komutanların ve bu arada Sariyanis'in dediği gibi oyun kaybedilmiş ve 1683 tarihinde başlamış olan hayasız bir akının son kanlı ve korkunç dalgası 1922 Eylülünde Sakarya'nın bu kısmında kırılmıştı.¹¹²

c.VII) Başkumandanlık Meydan Muharebesi

26 Ağustos 1922 Cumartesi günü sabahı Mustafa Kemal Paşa, Genel Kurmay Başkanı Fevzi, Batı Cephesi Komutanı İsmet ve Birinci Ordu Komutanı Nurettin Paşalarla birlikte savaşı yönetmek üzere Kocatepe de idi. Türk topçusu saat 4.30'da ateşe başladı ve ateşini Kaleciksvirisi, Erkmen tepesi, Tınaz tepe-Belen tepeler üzerinde topladı. Çünkü " Afyonkarahisar cenubundaki düşman mevazi-i aslisi başlıca bu noktalara isabet ediyordu." İşte Türk topçusunun "Bütün dünya topçuları için örnek" olabilecek bir ustalıkla bu noktaları dövmeye başladığı saatlerde Mustafa Kemal Paşa ile Fevzi Paşa, taarruzun başladığını ilgililere bildirdiler.¹¹³

O gün akşama kadar süren çarpışmalarda Çayhisar alınmış ve Tınaz, Toplu, Kaleciksvirisi denilen yöredeki önemli mevkiiler ele geçirilmişti. Ertesi gün 27 Ağustosta ise Yunan cephesinde ilk gedik açılmıştı. Afyon-İzmir demiryolunu kesen Türk süvarilerinin arkalarına sarktığını gören Yunan birlikleri Afyon-Sincanlı ovasında toplanırlarken, Birinci Ordu Birlikleri de Afyon'a girmeyi başarmışlardı. 28 Ağustosta Eskişehir, Balmahmut yöresindeki Yunan kuvvetlerine karşı harekete geçilerek onların İzmir'e doğru çekilmeleri önlenmiş. Ertesi gün Dumlupınar yolu tutulmuştu. 30 Ağustos günü etrafı sarılmış olan 5 Yunan tümenine karşı girişilen hareketle çok ağır kayıplar verdirilmiş ve geriye kalanlarda panik halinde kaçmaya başlamışlardı. O gün Aslıhanlar-Çal-İşören yöresinde cereyan eden savaşta Başkomutan Mustafa Kemal cephenin en önünde yer alarak yönettiğinden İsmet İnönü buna "Başkomutan Savaşı" adını vermişti. Mustafa Kemal ise zaferden sonra-

¹¹¹ Turan, a.g.e., s.251.

¹¹² Tansel, a.g.e., s.115.

¹¹³ Tansel, a.g.e., s.161.

ki konuşmasında bunu “Rum Sındığı Savaşı” diye nitelendirmişti. 1363 Sırp Sındığı savaşı Osmanlı Türklerinin Rumeli’de tutunmasını sağlamıştı. Rumların yenildiği 30 Ağustos 1922 savaşı Anadolu’nun Türklerden alınamayacağını kanıtlamıştı.¹¹⁴

Bu zaferden sonra Başkumandan Gazi Mustafa Kemal 1 Eylül 1922’de Yunan ordusunun İzmir’e kadar aman verilmeden takip edilmesini ve nerede yakalanırsa orada taarruz edilmesini bildirerek ve herkesçe bilinen “Ordular ilk hedefiniz Akdeniz’dir ileri !” tarihi emrini verdi.¹¹⁵ Emri alan Türk ordusu bu emri yerine getirmek için batıya kaçan Yunan kuvvetlerini denize dökmek üzere sıkı bir takip hareketine başladı. Gelişen Türk taarruzu karşısında tutunamayan Yunanlılar kaçarken, Türk şehirlerini yakıp yıkarak boşaltıyorlardı. 1 Eylül’de Kütahya ve Uşak, 2 Eylül’de Eskişehir, 3 Eylül’de İnönü mevzileri, 4 Eylül’de de Salihli ve Alaşehir kurtarıldı.¹¹⁶ Ertesi günü Bilecik, Bozüyük, Ödemiş, Salihli, 6 Eylül’de Akhisar ve Balıkesir kurtarılmıştı. 7 Eylül’ de Aydın 8’inde ise Kemal Paşa İle Manisa’ya girilmişti. İzmir’e kavuşmanın ertesi 10 Eylül’ de Bursa geri alınmıştı. Ancak batı Anadolu’nun tümüyle Yunanlılardan temizlenmesi 16 Eylül Çeşme’nin, 18 Eylül Bandırma’nın ele geçirilmesiyle tamamlanmıştı.¹¹⁷

¹¹⁴ Turan, a.g.e., s.168.

¹¹⁵ Daha geniş bilgi için bkz. General Fahri Belen, **Büyük Türk Zaferi**, İstanbul, 1970, s.63-64

¹¹⁶ Keskin, a.g.e., s.133.

¹¹⁷ Turan, a.g.e., s.249.

TABLolar VE GRAFİKLER

1. NİĞDE ŞEHİTLERİ İ. VUKUAT DEFTERİ

Sıra	Kaydı		Mahalli		İsim ve Şöhreti	Peder ve Validesi		Medeni Hal	Vefat Yeri	Vefat Tarihi	Esas Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer		
	No	Tarihi	Kaza	Mahalle veya Karyesi		Peder	Validesi				Liva	Kaza	Mahalle veya Karye
1	2969	Mustafa Paşada 9. Alay Kumandanlığına Tahriren			... oğlu Mahdumu Hüseyin	Müteveffa Yusuf	Ayşe	Bekar	Seferde Cephe Şehit	3 Kanunuevvel 325			
2	4042	15. Kolordu, 14. Fırka, 29. Alay, 112. Bölük			Hasan oğlu Süleyman	Süleyman	Müteveffa Ayşe	Bekar	Ceberanda	20 Mayıs 327	Ordudan Niğdeye gönderilen 2 Numaralı Kayıtlı ?		
3	4077	4 Mayıs 1328	Yemende Ceberan Muharebesinde Şehit		Sipahi oğlu Osman	Hasan	Boş Birakılmıştır	Bekar	Yemen	21 Mayıs 327	Niğde	Niğde	Taşınar
4	5053	13 Haziran 1329	Niğde	Sazala	Körterzioğlu Mustafa	Ali	Müteveffa Zeliha	Evli	Pınar Hisar Muharebesinde	18 Mart 328	Niğde	Niğde	Sazala
5	5062	18 Haziran 1329	Niğde	Şeyhler Karyesi	Mehmet oğlu Hüseyin	Hüseyin	Müteveffa Fatma	Evli	Pınar Hisar Muharebesinde	17 Teşrin-i Evvel 328	Niğde	Niğde	Şeyhler Karyesi
6	5338	18 Nisan 1329	Niğde	Alaaddin	Çolak Mehmet oğlu	Hüseyin	Ayşe	Evli	Muharebede	328	Niğde	Niğde	Alaaddin
7	5542	23 Mart 1330	Niğde	Fertek	Yanaşık oğlu Ali Baba	Mahmut	Müteveffa Şerife	Evli	Vize	Niğde Vilayetinde 26 Mart 320 Tarih ve 13 Numaralı İlamı Mucibince Kayıt Olunmuştur.			
8	5609	19 Nisan 1330	Niğde	Bereketli	Şahenk oğlu Rıza Efendi	Mehmet	Nazife	Evli	Boş Birakılmıştır	328	Niğde	Niğde	Bereketli
9	5751	18 Mayıs 1330	Niğde	Fertek	Kalfa oğlu Süleyman	Çavuş İbrahim	Emine	Evli	Silgi Askeriye Manastırında	328	Niğde	Niğde	Fertek
10	7289	11 Eylül 1330	Niğde	Bastana	Akrepli oğlu Ali Efendi	Recep	Müteveffa Fatma	Evli	Manastır Civarında	328	Niğde	Niğde	Bastana
11	7441	21 Kanunusani 1330	Niğde	Harbiye Nezareti	Bildik Ali Efendi	Ali	Müteveffa Ayşe	Bekar	Ardeşanda	17 Kanunuevvel 330	Harbiye Nezaretinden Tahriat		
12	7627	22 Mayıs 1331	Niğde	Valisa	Gökçet oğlu İbrahim	Ali	Müteveffa Emine	Evli	Silki Askeriye Beyazıtta	1 Kanunusani 328	Niğde	Niğde	Valisa
13	7706	24 Mayıs 1331	Niğde	Uluağaç	Çelebi oğlu Ömer	Müteveffa Hasan	Müteveffa Ayşe	Evli	Harbede	30 Mayıs 328	Niğde	Niğde	Uluağaç
14	7708	28 Mayıs 331	Niğde	Arılson	Hacıoğlu İbrahim	Müteveffa Terzi Ali	Müteveffa Hanife	Bekar	Arburnu	7 Haziran 331	Niğde	Niğde	Arılson
15	7718	2 Haziran 331	Niğde	Seydili	Dede Mehmet Oğullarından Mehmet	Dede	Fatma	Evli	Esnay-ı Muharebe	27 Mayıs 331	Niğde	Niğde	Seydili
16	7719	3 Haziran 331	Niğde	Tombaklı	Tombaklı Salih	Durmuş	Şemsiye	Evli	Esnay-ı Muharebe	26 Nisan 331	Niğde	Niğde	Tombaklı

17	7720	3 Haziran 331	Nigde	Tombaklı	Keileroglu Mustafa	Mehmet	Ayşe	1297	Bekar	Esnay-1 Muharebe	26 Nisan 331	Nigde	Nigde	Tombaklı
18	7721	3 Haziran 331	Nigde	Fettah Mah.	Dedeoglu Hüseyn	Mehmet	Müteveffiye Ayşe	1298	Evli	Esnay-1 Muharebe	26 Nisan 331	Nigde	Nigde	Fettah Mah.
19	7723	3 Haziran 331	Nigde	Bereketli Köyü	Hacı Şabanoglu Mustafa	Hacı	Sıdika	1308	Bekar	Seddülbahir	22 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Bereketli Köyü
20	7724	16 Temmuz 331	Nigde	Karatlı	Dertin olması nedeniyle okunamadı.	Karatlı	Müteveffiye Fatma	1304	Evli	30.Fırka Hastahanesi	13 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Karatlı
21	7753	17 Haziran 331	Nigde	Şıhlar	Mehmet	Mevlüt	Ayşe	1304	Var	Seddülbahir	24 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Şıhlar
22	7763	22 Haziran 331	Nigde	Gazibeğli	MehmetAğa Oğullarından Ahmet	Halit	Müteveffiye Elmas	1290	Bekar	Kirte Muharebe	17 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Gazibeğli
23	7766	Boş Brakılmıştır	Nigde	Ağcaşar	Kazu Hatipoğlu Hacı	Ali	Hatice	301	Evli	9.FırkaHastanede	10 Mart 331	Nigde	Nigde	Ağcaşar
24	7771	25 Haziran 331	Nigde	Esenbeğ Mahallesi	Fuat Efendi	Müteveffa Hacı Hilmi	Zahide Hanım	1295	Evli	5.Kolordu Komutanlığı	21 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Esenbeğ Mah.
25	7778	28 Haziran 1331	Nigde	İnce Mah.	Şahenk oğlu Efendi	Müteveffa Hacı Hilmi	Zehra Hanım	1288 Nigde	Evli	Erzurum	29 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	İnce Mah.
26	7786	29 Haziran 331	Nigde	Adırmusun Karyesi	Boş Brakılmıştır	Mustafa	Müteveffiye Nesibe	1296	Evli	Arburnu	18/19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
27	7795	5 Temmuz 331	Nigde	Yenice Mah.	Mustafaoglu Fevzi	Mustafa	Zeliha	1303	Bekar	Kilyos	23 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Yenice Mah.
28	7796	5 Temmuz 331	Nigde	Seyitali Mah.	Alioğlu Mevlüt	Ali	Ayşe	1303	Bekar	Kilyos	27 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Seyitali Mah.
29	7801	7 Temmuz 331	Nigde	Güllüce	Kara Ahmed-i Gayb	İbrahim	Fatma	1306	Evli	Esnay-1 Muharebesinde	20 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Güllüce
30	7804	12 Temmuz 331	Develi	Yolari Karyesi	Gökoğlu Ali	Mustafa	Yazgüllu	1303	Bekar	45. Alay	24 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Yolları
31	7808	13 Temmuz 331	Nigde	Fesleğen Karyesi	Şihab İlyas	Hüseyn	Ayşe	1308	Evli	Maydos Civarında	5 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Fesleğen
32	7809	8 Eylül 331	Nigde	Bure	Ganioglu ...	Okunamadı	Elife	1307	Bekar	70. Alay	29 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Bure
33	7819	16 Temmuz 331	Nigde	Yenice Mah	Aşçıoğlu Mustafa	Mehmet Ali	Emine Eşe	1299	Yok	Arburnu	18 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Yenice Mah.
34	7820	16 Ağustos 1331	Nigde	Sazala	Oğuzboylu oğlu Mustafa	Mustafa	Müteveffa	1308 Nigde	Bekar	Boş Brakılmıştır	25 Temmuz 1330	Nigde	Nigde	Sazala
35	7821	16 Temmuz 331	Nigde	Nar Karyesi	KöleMehmet Oğullarından Veyisi	Mehmet	Emine	1302	Nişanlı	Maydos Civarında	14 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Nar Karyesi

36	7824	Yırtık	Yırtık	Yırtık	Yırtık	Yırtık	Yırtık	Yırtık	Müteveffa Fatma	1304	Evli	Boş Bırakılmıştır	24 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Sazala
37	7851	4 Ağustos 331	Nigde	Taşikar Karyesi	Öksüzöglü Abdullah	Papuş	Amuşa	1301	Evli	30.Fırka Hastahanesi	13 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Taşikar		
38	7871	13 Ağustos 331	Nigde	Nar Karyesi	Haytaoğlu Mehmet	Ahmet	Emine	1308	Yok	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Nar Karyesi		
39	7872	13 Ağustos 331	Nigde	Şihlar	Kayışoğlu Durmuş	Bekir	Fatma	1307	Yok	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Şihlar		
40	7873	13 Ağustos 331	Nigde	Defteri Yırtık	Muhsioğlu Seyddi	Muhsin	Müteveffiyeye Fatma	1308	Yok	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadi		
41	7874	13 Temmuz 331	Nigde	Defteri Yırtık	Okunamadi	Hüseyin	Elif	1308	Yok	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadi		
42	7876	16 Ağustos 1331	Nigde	Yarhisar	Ali	Mehmet	Selver	1303	Evli	15.FırkaSeyyar Hastahanesinde	21 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Yarhisar		
43	7880	19 Ağustos 331	Nigde	... Karyesi	Selamoğlu Abdul Selam	Mehmet	Fatma	1307	Bekar	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16/17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Karyesi		
44	7885	26 Ağustos 331	Nigde	Yenice Mah.	Mehmet Emin	Süleyman	İnyayet	1305	Bekar	Merkez Tepe	5/6 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Yenice Mah.		
45	7886	26 Ağustos 331	Nigde	Kırkağaç	Kara Süleymanoğlu Mehmet	İsmail	Şerife	1307	Bekar	Kaplıtepe Mevkinde	18/19 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Keçiğaç		
46	7887	26 Ağustos 331	Nigde	Okunamadi	Ahmet	Hüseyin	Ayşe	1292	Bekar	Sığindere	22 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadi		
47	7888	20 Ağustos 331	Nigde	Ağcaşar	Osmanoğlu Osman	İbrahim	Arzu	1297	Evli	60. Alay	28 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Ağcaşar		
48	7889	27 Ağustos 331	Nigde	Hacıbeyli	Hüliacioğlu Hasan Hüseyin	Hüseyin	Hanife	1299	Evli	60. Alay	28 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Hacıbeyli		
49	7891	30 Ağustos	Nigde	Gösterli	Yabaoğlu Mehmet	Okunamadi	Şerife	1299	Evli	71. Alay	11 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Gösterli		
50	7907	8 Eylül 331	Nigde	Okunamadi	Devecioğlu Hulusi	Mehmet	İhsane	1297	Evli	71. Alay	8/9 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadi		
51	7908	8 Eylül 331	Nigde	Bağlama	Mısırlıoğlu Mustafa	Hasan	Rabia	1301	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	22 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Bağlama		
52	7910	8 Eylül 331	Nigde	İncesu	Bağcıoğlu Dede	Ali	Müteveffiyeye Gulfidan	1306	Bekar	Seddülbahir	26 Haziran 1331	Nigde	Nigde	İncesu		
53	7911	8 Eylül 331	Nigde	Şehitler	Kürtüloğlu Turhasan	Okunamadi	Müteveffiyeye Zeynep	1306	Bekar	Çanakkale	26 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Şehitler		
54	7913	8 Eylül 331	Nigde	Bastana	Kürtünoğlu İbrahim	Osman	Müteveffiyeye Fatma	1303	Evli	Seddülbahir	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Bastana		

55	7917	8 Eylül 331	Nigde	Bereketli Köyü	Kerimoğlu Ömer	Ahmet	Hatice	1305	Bekar	Seddülbahir	Boş Bırakılmıştır	Nigde	Nigde	Bereketli Köyü
56	7920	8 Eylül 331	Nigde	Bereketli Köyü	Yıpranmadan Dolayı Okunamadı	Okunamadı	Okunamadı	Okunamadı	Okunamadı	11. Fırka Seyyar Hastahanesinde	Boş Bırakılmıştır	Nigde	Nigde	Bereketli Köyü
57	7927	14 Eylül 331	Nigde	Taşikar	Günizoğlu Mehmet	Ahmet	Ümüşe	1303	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16/17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Taşikar
58	7928	14 Teşrin-i Evvel 1332	Nigde	Taşikar	Gülmez oğlu Mehmet	Ahmet	Boş Bırakılmıştır	1303	Evli	Boş Bırakılmıştır	16-17 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Taşikar
59	7935	20 Eylül 331	Nigde	Germeyen	Bilaloğlu Mehmet	Bilal	Zeynep	1301	Evli	Meydan Muharebesi	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Germeyen
60	7937	20 Eylül 331	Nigde	Güllüce	Araphasan oğlu Hasan	Mustafa	Anakız	1303	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Güllüce
61	7938	20 Eylül 331	Nigde	Güllüce	Yusuf	Hasan	Fatma	1303	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Güllüce
62	7939	20 Eylül 331	Nigde	Boş Bırakılmıştır	Sehreoğlu İsmail	Mehmet	Hatice	1308	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Boş Bırakılmıştır
63	7941	20 Eylül 331	Nigde	Semendire	Molla Yusuf oğlu Hasan	Ali	Zeynep	1297	Evli	Meydan Muharebesi	Yoktur	Nigde	Nigde	Semendire
64	7942	20 Eylül 331	Nigde	Bastana	Hüseyin	Bekir	Keziban	1307	Evli	Meydan Muharebesi	Yoktur	Nigde	Nigde	Bastana
65	7943	20 Eylül 331	Nigde	Yenice Mahallesi	Şaban	Delil Ahmet	Şemsi	1304	Bekar	Meydan Muharebesi	Yoktur	Nigde	Nigde	Yenice
66	7947	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Fertek	İsmail	Hasan	Zeliha	1304	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Fertek
67	7948	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Fertek	Ali	Ahmet	Elife	1293	Evli	Gümbüşsuyu Hastahanesi	Yoktur	Nigde	Nigde	Fertek
68	7950	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Fertek	Mustafa	İbrahim	Şerife	1309	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	7 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Fertek
69	7951	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Fertek	Galip	Dursun	Zeliha	1305	Evli	Keçiderede	8 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Fertek
70	7952	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Fertek	Hasan	Mehmet	Şerife	1298	Evli	Keçiderede	8 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Fertek
71	7953	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Adırmusun	Dursun	Halil	Hatice	1296	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun

72	7954	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Okunamadı	Ömer	Abdullah	Şerife	1294	Evli	Keçiderede	9 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Okunamadı
73	7955	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Valısa Karyesi	İzzet	Recep	Kamile	1299	Evli	Keçiderede	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Valısa
74	7956	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Okunamadı	Sütlüoğlu Mehmet	Süleyman	Emine	1302	Evli	Keçiderede	16/17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadı
75	7957	7 Teşrin-i Evvel 1331	Nigde	Fertek	Boş Bırakılmıştır	Mehmet	İhsane	1297	Evli	Boş Bırakılmıştır	9 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Fertek
76	7958	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Tatar Karyesi	Okunamadı	Ali	Elmas	1308	Bekar	Sogahıderde	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Tatar Karyesi
77	7959	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Efendibey	Kabaksızçoğlu Hasan Hüseyin	Osman	Azize	1307	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvanı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Efendibey
78	7960	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Bastana	Delialioğlu Hasan	Ahmet	Fatma	1305	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvanı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Bastana
79	7961	Yıpranma Dolayısıyla Okunamadı	Nigde	Andirlos	Eyüp Oğlu Fuat	Eyüp	Rahinme	1306	Evli	Ağaderede 3. Seyyar Hastahane	4 Ağustos 1331	Nigde	Nigde	Andirlos
80	Okuna madı	29 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Murtaza	Hasan	Ali	Adile	1301	Evli	Tiryandafıl Çiftliği Cıvanı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Murtaza
81	Okuna madı	30 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Yazı Höyük	Hamza	Halit	Elife	1308	Evli	Bolayır	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Yazı Höyük
82	Okuna madı	31 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Adırmusun	İbrahim	Hasan	İhsane	1308	Evli	Seddülbahir	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun

2. NİĞDE ŞEHİTLERİ İL. VUKUAT DEFTERİ

Sıra No	No	Kaydı		Mahalli		İsim ve Şöhreti	Pederi ve Validesi		Doğum Tarihi	Medeni Hali	Vefat Yeri	Vefat Tarihi	Esas Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer		
		Tarihi	Kaza	Mahalle veya Karyesi	Pederi		Validesi	Liva					Kaza	Mahalle veya Karye	
1	0004-a	21 Kanunusani 339	Niğde	Divarlı	Mevkokuğu ...	Rasim	Kiraz	1315	Evli	Dumlupınar Muharebesi	29 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Divarlı	
2	0282/a	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Eynelli	Osmabaşoğlu Mustafa	Süleyman	Ayşe	1298	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Eynelli	
3	0282/b	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Kömrürcü	Mustafa	Alibaz	Ümmüğülsüm	1298	Evli	Tiryandıflı Çiftliği Civarı	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Kömrürcü	
4	0006	3 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Taşkar Karyesi	Karkınioğlu Hasan	Doruk Ali	Eşe	1305	Evli	Tiryandıflı Çiftliği Civarı	19 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Taşkar Karyesi	
5	0008	13 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Azathı	Celil	Mustafa	Ümmüğülsüm	1307	Yok	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Azathı	
6	0010	13 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Tepeyran	Hacı Proğlu Hüseyin	Feyyaz	Melike	1307	Yok	Conkbayırı	26 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Tepeyran	
7	0011	13 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Alaeddin	Helvacioğlu Şaban	Raşid	Ayşe	1308	Evli	Conkbayırı	26 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Alaeddin	
8	0013	5 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Melendiz Şıhlar Karyesi	Karaoğlu Hüseyin	Feyyaz	Ayşe	1308	Yok	Tiryandıflı Çiftliği Civarı	22 Ağustos 1331	Niğde	Niğde	Okunamadı	
9	0017 (a)	2 Kanunusani 339	Niğde	Okunamadı	Eşrefioğlu İbrahim	Ahmet	Zarife	1314	Bekar	Kızı Tepede	26 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Okunamadı	
10	0018	11 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Fettah Eşe	Mehmet	Mustafa	Emine	1296	Evli	Maydos Civarında	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Fettah Eşe	
11	0019 (a)	2 Kanunusani 339	Niğde	Dündarlı	Mehmet	Mehmet Dede	Ayşe	1308	Bekar	Asma Tepede	29 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Dündarlı	
12	0019	11 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Andaval	Çelebioğlu Mehmet	Mehmet	Ümmü Gülsüm	1304	Evli	Maydos Civarında	22 Ağustos 1331	Niğde	Niğde	Andaval	
13	0020	11 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Hacıbeyli	Çürdöroğlu Hasan	Ahmet	Fatma	1303	Evli	Maydos Civarında	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Kalig Kilisesi	
14	0021	11 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Sirali	Azathı oğlu Alim	Salih	Zeliha	1310	Evli	Çanakale Muharebesinde	25 Temmuz 332	Niğde	Niğde	Azathı	
15	0022	11 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Hacıbeyli	İsmail	Osman	Aliye	1301	Evli	Maydos Civarında	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Hacıbeyli	
16	0026	14 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Nar karyesi	Cemaloğlu Halil İbrahim	Mustafa	İsminaz	1296	Evli	Seddülbahir	9 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Nar Karyesi	
17	0036	18 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Naynas	Nasalioğlu Hafizi	Müteveffa Ömer	Senem	1306	Yok	Tiryandıflı Çiftliği Civarı	19 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Naynas	
18	0037	18 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Naynas Karyesi	Kasimoğlu İbrahim Rahim	Müteveffa Mustafa	Müteveffiyeye Anakız	1295	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Naynas	

19	0038	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Yazı Höyük	Bostancıoğlu Abdullah	Mahmut	Hacer	1308	Yok	Sığındere	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Yazı Höyük
20	0039	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Şehitler Mah.	Düngerioğlu İbrahim	Osman	Fatma	1307	Yok	Hastahane	Tarihi Yok	Nigde	Nigde	Himmetli
21	0040	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Divanlı Karyesi	Deli Süleymanoğlu Efsan	Şükrü	Okunamadı	1297	Evli	Seddülbahir	Tarihi Yok	Nigde	Nigde	Divana
22	0041	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Eski Gümüşler	Abdul Nafioğlu Torak	Hasan	Dudu	1308	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Eski Gümüşler
23	0041	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Divrin	Hacı Kadir oğlu Yakup	Ahmet	Vesile	1309	Evli	Seddülbahir	1 Nisan 331	Nigde	Nigde	Divrin Karyesi
24	0048	20 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Azatlı Karyesi	Feyyazefoğlu?	Mustafa	Müteveffiyeye Afife	1295	Yok	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Azalı Karyesi
25	0057	21 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Adırmusun	Halil	Mustafa	Şerife	1303	Evli	Tiryandıfil Çiftliği Cıvarı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
26	0059	4 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Nenesi Karyesi	Saddettin	İbrahim	Münife Afife	1301	Yok	Çiftliği Cıvarı	17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Nenesi
27	0063	4 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Valısa	Hüseyin	Hüseyin	Ayşe	1308	Yok	Kereviz Deresinde	28 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Valısa
28	0065 (a)	20 Teşrin-i Sani 339	Nigde	Valısa	Hasan	Molla Abbas	Ayşe	1300	Evli	Çanakkaledede	1 Eylül 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
29	0066	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Yenice Mahallesi	Hacıoğlu Mehmet	Mehmet	Müteveffiyeye	1295	Evli	Esnay-ı Muharebe	12 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Yenice Mahallesi
30	0068	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Adırmusun	Vanlıoğlu Recep	Mustafa	Fatma	1308	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
31	0069	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Eminlik Mahallesi	Ahmalatlıoğlu Bekir	Battal	Saadet	1308	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Eminlik Mahallesi
32	0070	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Eminlik Mahallesi	Bostancıoğlu Akti'nin Durmuş	Mustafa	Zeliha	1309	Yok	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Eminlik Mahallesi
33	0071 (c)	11 Kanunusani 341	Nigde	Suvermez	Ahmet	Hasan	Hüsnüye	1295	Evli	Kanlısırtıda	328	Nigde	Nigde	Suvermez
34	0071	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Eski Gümüşler	İbrahim	Ali	Müteveffiyeye Zeynep	1308	Yok	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Eski Gümüşler
35	0072 (c)	11 Kanunusani 341	Nigde	Suvermez	Hasan oğlu Mehmet Ali	Hasan	hüsnüye	1298	Evli	Kanlısırtıda	328	Nigde	Nigde	Suvermez Karyesi
36	0072	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Fertek	Valıağaoğlu Nesip	Mehmet	Müteveffiyeye Zeynep	1299	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Fertek
37	0073	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Fertek	Mehmet Ağaoglu Cemal	Mehmet	Müteveffiyeye Şerife	1303	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Fertek
38	0074	25 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Azatlı	İbrahimioğlu Mehmet	İbrahim	Yazılmamış	1303	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Azatlı

39	0075	25 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Gösterli	Hasanoğlu Ömer	Hasan	Yazılmamış	1302	Yok	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Gösterli
40	0076	25 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Nar Karyesi	İsmail	Ali	Yazılmamış	1302	Yok	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Nar Karyesi
41	0077	25 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Nar Karyesi	İlyas	Ahmet	Yazılmamış	1305	Yok	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Nar Karyesi
42	0087	17 Mayıs 341	Niğde	Kıçığaç	İsmail	Mustafa	Fatma	1318	Evli	Diyanbakır	Yazılmamış	Niğde	Niğde	Kıçığaç
43	0087 (c)	5 Nisan 341	Niğde	Kıçığaç	Abdurrahman efendi	Hüseyin	Fatma	1389	Evli	İzmir	18 Şubat 341	Niğde	Niğde	Kıçığaç
44	0088 (c)	5 Nisan 341	Niğde	Dilmusun	İbrahim oğlu İbrahim	Enis Efendi	Hayriye	1317	Evli	Yozgat	1 Şubat 341	Niğde	Niğde	Dilmusun
45	0089 (c)	17 Mayıs 341	Niğde	Okunamadı	Akif	Halil İbrahim	Fatma	1289	Evli	İzmir	18 Haziran 341	Niğde	Niğde	Okunamadı
46	0091 (b)	25 Temmuz 340	Niğde	İzmir	Akif	Molla Akif	Fatma	1313	Bekar	İstiklal Harbinde	26 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Okunamadı
47	0108	3 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Okunamadı	Derviş Hasan	Emin Efendi	Müteveffiyeye Fatma	1298	Evli	Okunamadı	4 Mayıs 1331	Niğde	Niğde	Okunamadı
48	0109	4 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Sıralı	Kanberoğullarından Yusuf	Hüseyin	Yazılmamış	1290	Evli	Hastahane	14 Mayıs 1331	Niğde	Niğde	Sıralı
49	0111 (b)	29 Haziran 340	Niğde	Adırmusun	Neykelioğlu Hüseyin	Recep	Kiraz	1306	Yok	Golan Muh. Filitin Satması	12/13 Ağustos 334	Niğde	Niğde	Adırmusun
50	0194 (b)	7 Kanunuevvel 340	Niğde	Okunamadı	Hacı Yakup oğullarından Yusuf	Mustafa	Hatice	1314	Evli	Mahkum Karyesi	18 Temmuz 341	Niğde	Niğde	Okunamadı
51	0196 (c)	25 Ağustos 341	Niğde	Kıçığaç	Gergünden oğullarından Abdullah	Mevlüt	Adviye	1318	Bekar	Okunamadı	13 Ağustos 341	Niğde	Niğde	Kıçığaç
52	0213 (c)	19 Nisan 341	Niğde	Azatlı Karyesi	Abbas	Halil	Molla	1316	Bekar	Okunamadı	336	Niğde	Niğde	Azatlı Karyesi
53	0216 (c)	19 Nisan 341	Niğde	Semendere Köyü	Hatip oğlu Mehmet Ali	Mustafa	Akız	1310	Bekar	11. Fırka, 126. Alay	3 Nisan 337	Niğde	Niğde	Semendere Köyü
54	0217	4 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Ağcaşar	Halıoğlu Mehmet	Ali	Müteveffiyeye Zeliha	1301	Evli	Seddülbahir	2 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Ağcaşar
55	0219 (c)	21 Nisan 341	Niğde	Sıralı Mah.	Mustafa efendi	Hafız	Adviye	1308	Evli	Okunamadı	1 Teşrin-i Evvel 334	Niğde	Niğde	Sıralı mah.
56	0223	5 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Taşıkâr Karyesi	Abdioglu Arif	Süleyman	Rahime	1303	Evli	Sığındere	19 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Taşıkâr Karyesi
57	0224	5 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Tokarız	Boftukbaşıoğlu Haydar	Ömer	Meryem	1306	Bekar	Sığındere	15 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Niğde	Tokarız
58	0225	5 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Tokarız	Kasimoğlu	Münif Mustafa	Ayşe	1295	Evli	Seddülbahir	15 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Niğde	Tokarız

59	0226	5 Teşrin-i Sani 331	Niğde	... Karyesi	Abdioglu Ali	Müñif Ahmet	Cennet	1300	Evli	Seddülbahir	18 Haziran 1331	Niğde	Niğde	?Karyesi
60	0231	7 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Andirlos	Sulluoglu Ethem	Hasan	Zeynep	1308	Bekar	Arburnu	14 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Andirlos
61	0234	7 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Melendiz Kent	Muhtaroglu Ibrahim	Şakir	Okunamadı	1301	Bekar	Asmalıdere	29 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Melendiz Kent
62	0248	8 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Dündarlı	Del Osmanoglu Osman	Nabi	Hafize	1301	Bekar	41. Alay	5 Ağustos 1331	Niğde	Niğde	Dündarlı
63	0249	8 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Andirlos	...Oglu Fetah	Yakup	Kiraz	1305	Bekar	Sığındere	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Andirlos
64	0251	9 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Bereketli Köyü	Şabanoğullarından Şaban	Ali	Mütevfeffiye Cennet	1308	Evli	Seddülbahir	4 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Bereketli Köyü
65	0252	9 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Germeyen	Ahmet	Hasan	Zeliha	1301	Evli	Seddülbahir	14 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Germeyen
66	0272	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Kayabaşı Yeni cami	Karahasanoglu Nafiz	Osman	Mütevfeffiye Latife	1299	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Yeni cami
67	0273	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Akarlı mah.Muharrem	Mustafa	Mütevfeffiye Ulviye	1296	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Akarlı Mah.
68	0274	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Kayabaşı Yeni cami	İzzet	Mustafa	İnayet	1302	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Yeni camii
69	0275	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Ağcaşar	Mustafa	Mehmet	Müñife Ayşe	1302	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Ağcaşar
70	0276	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Şehitler	Yusuf	Hasan Hüseyin	Şerife	1309	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Şehitler
71	0277	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Tatar	Okunamadı	Ömer	Elmas	1301	Evli	Seddülbahir	23 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Tatar
72	0278	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Kayrılı	Aşır	Hailil	Emine	1308	Evli	Seddülbahir	15 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Kayrılı
73	0279	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Savurmaz	Aniştaş	Andon	Megriz	1309	Bekar	Sığındere	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Savurmaz
74	0280	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Arlison	Haydar	Hasan	Keziban	1300	Evli	Silah Altında	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Arlison
75	0281	11 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Valisa	Şabanoğlu Hasan Hüseyin	Mehmet	İhsane	1301	Evli	Silah Altında	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Valisa
76	0283	12 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Divrin	Osman	Tekeli	Kamile	1300	Evli	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Divrin
77	0287	14 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Ramad	Osmanoğullarından Hasan	Mehmet	Sultan	1306	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Ramad
78	0288	14 Teşrin-i Sani 331	Niğde	Şahinler	Mehmet	Mustafa Ağa	Adeviye	1304	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Şahinler

79	0289	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Adırmusun	Eyüboşoğullarından Mustafa	Ahmet	Asiye	1302	Evli	Tiryandafıl Çiftliği civarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
80	0290	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Adırmusun Karyesi	Karacoğullarından Mustafa	Hacı Ali	Anakız	1302	Evli	Tiryandafıl Çiftliği civarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
81	0291	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Adırmusun Karyesi	Halil Kocaoğlu Ali	Halil	Emine	1301	Evli	Tiryandafıl Çiftliği civarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Adırmusun
82	0292	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Şehitler	Azmi	Mehmet	Emişe	1307	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Şehitler
83	0293	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Şehitler	İzzet	Ömer	Rukiye	1308	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Şehitler
84	0295	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Tokanz	Mehmet	Hasan	Fatma	1304	Evli	Tiryandafıl Çiftliği civarı	16/17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Tokanz
85	0297	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Aşlama	Kütükçüoğlu Mehmet	Ahmet	Ümmüğülsüm	1303	Evli	Tiryandafıl Çiftliği civarı	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Aşlama
86	0298	14 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Tepeyran	Avşaroğlu Osman	Ali	Rafiye	1297	Evli	Arburnu	26 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Tepeyran
87	0299	15 Teşrin-i Sani 331	Nigde	İlyasağa	Abdurrahman	İbrahim	Fatma	1309	Bekar	Anafartalar	18 Haziran 1331	Nigde	Nigde	İlyasağa
88	0305	15 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Okunamadı	Boz Mehmet oğlu Hacı Süleyman	Müteveffa Feyyaz	Teslime	1301	Evli	28. Alay	24 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Okunamadı
89	0306	15 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Bereketli Köyü	Darendeli oğlu Hüseyin	Müteveffa Ali	Müteveffiyeye Medine	1308	Evli	28. Alay	24 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Bereketli Köyü
90	0322	11 Şubat 331	Nigde	Mahmutlu	Talip	Hacı Hüseyin	Huriye	1307	Bekar	Çanakkale	18 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Mahmutlu
91	0327	19 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Fesleyen Karyesi	Osman	Mansur	Zeynep	1308	Bekar	Seddülbahir	8 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Fesleyen
92	0328	19 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Ramad	Mehmet	Bekir	Hatice	1308	Bekar	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Ramad
93	0332	19 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Artison	Abdulkadir	Münif Mustafa	Kamile	1298	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Artison
94	0338	3 Kanunusani 331	Nigde	Artison	İsmail	Hacı İbrahim	Müteveffiyeye Affe	1304	Bekar	Mektebi Harbiye	15 Teşrin-i Sani 331	Nigde	Nigde	Artison
95	0399	14 Kanunuevvel 331	Nigde	Çardak	Turbanoğlu Ali	Osman	Meryem	1308	Evli	Mecruhın Hastahanesi	21 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Çardak
96	0405	12 Kanunuevvel 331	Nigde	Fertek	Zel oğlu Ahmet	Hasan	Asiye	1311	Bekar	Felahiyyede	8 Kanunuevvel 332	Nigde	Nigde	Fertek
97	0416	12 Kanunuevvel 331	Nigde	Ahmetli	Mevlid	İbrahim	Şahande	1297	Evli	Seddülbahir	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Ahmetli
98	0425	15 Kanunuevvel 331	Nigde	Valisa Karyesi	İmamoğlu Sadık	MünifSu Ieyman	Zeynep	1301	Evli	Ahmetli Deresi	24 ? 1331	Nigde	Nigde	Valisa

99	0429	16 Kanunuevvel 331	Nigde	Yeni Cami	Keçecizade	Hüseyin Efe	Muhsine	1305	Evli	Anafartalar	8. ? 1331	Nigde	Nigde	Yeni Cami
100	0431	14 Kanunuevvel 331	Nigde	Arlison	Fakılların Hüsnü	Müteveffa Bekir	Müteveffiyeye Emine	1302	Evli	Sığındere	27 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Arlison
101	0432	27 Kanunuevvel 331	Nigde	Burç	Kelali oğlu	Ali	Rahime	1297	Evli	15. Alay 2. Tabur	15 ? 1331	Nigde	Nigde	Burç
102	0433	27 Kanunuevvel 331	Nigde	Andirlos	... oğlu Arif	Süleyman	Adeviye	1308	Bekar	Tiryandıflı Çiftliği Civarı	22 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Andirlos
103	0434	27 Kanunuevvel 331	Nigde	Ardimusun	Sağroğlu Ali	Ömer	Zeynep	1295	Evli	GeliboluCenubu Garbında	13 ? 1331	Nigde	Nigde	Adirmusun
104	0439	21 Kanunuevvel 331	Nigde	Baglama	Kara Hüseyin Ogullarından Mevlit	Ali	Müteveffiyeye Rahime	1301	Evli	Ariburnu	16 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Baglama
105	0440	21 Kanunuevvel 331	Nigde	İnli	Madencioglu Adil	Mustafa	Elife	1297	Evli	Ariburnu	16/17 Haziran 1331	Nigde	Nigde	İnli
106	0441	21 Kanunuevvel 331	Nigde	Divril	İbrahim Tavasoglu Mehmet	Ali	Müteveffiyeye Ümmühan	1300	Evli	Ariburnu	16/17/ Haziran 1331	Nigde	Nigde	Dirin
107	0482	29 Kanunuevvel 331	Nigde	Okunamadi	Turkanoglu Mustafa	Münif Amir	Müteveffiyeye Zeynep	1290	Evli	15.Kolordu 43. Alay 2. Tabur	19 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Okunamadi
108	0483	29 Kanunuevvel 331	Nigde	Dündarlı	Derebagöçülerinden Ali	Hüseyin	Kamer	1306	Evli	15.Kolordu 43. Alay 2. Tabur	17 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Dündarlı
109	0485	29 Kanunuevvel 331	Nigde	Germeyen	Mahmut	Battal	Fatma	1308	Bekar	26. Alay	4 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Germeyen
110	0499	3 Kanunusani 331	Nigde	Arlison	Emir İsmail	İbrahim Hamid	Müteveffiyeye Afife	1304	Bekar	Merkeztepe Mevkiinde	5/6 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Arlison
111	0500	3 Kanunusani 331	Nigde	Seydili	Güllüoğullarından Ahmed	Dursun	Rabia	1303	Bekar	Kop Harbinde	3 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	Seydili
112	0501	3 Kanunusani 331	Nigde	Seydili	Kara Mehmet ogullarından Mehmet	Mehmet	Akız	1300	Bekar	Aydal Beyazıt Harbinde	4 Temmuz 1331	Nigde	Nigde	?
113	0502	3 Kanunusani 331	Nigde	Ramad	Kaya Hacıogullarından Hasean Hüseyin	Mustafa	Suhan	1303	Evli	29. Alay	9 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Ramad
114	0503	3 Kanunusani 331	Nigde	Finas	Ton Alioğlu Zabit	Müteveffa Ali	Ayşe	1306	Evli	40. Alay	8 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Finas
115	0504	3 Kanunusani 331	Nigde	Finas	Murtandilhoğlu Ali	Müteveffa Salih	Müteveffiyeye Fatma	1307	Evli	40. Alay	20 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Finas
116	0511	4 Kanunusani 331	Nigde	Yenice Mah.	Delice oğlu Hulisi	Ömer	Aliye	1302	Evli	71. Alay	17 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Manatlı
117	0512	4 Kanunusani 331	Nigde	Aytamas	Molla Velioglu Mustafa	Osman	Fatma	1303	Evli	41. Alay	27 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Aytamas
118	0521	1 Kanunusani 337	Nigde	Edikli Kariyesi	Azat oğlu Abdülilatif	Okunamadi	Hanife	1313	Bekar	Salih Süvari Kasabası	10 Mayıs 333	Nigde	Nigde	Edikli Kariyesi

119	0537	4 Kanunusani 331	Nigde	Murtaza	Hacıoğlu Mustafa	Halil İbrahim	Zeynep	1307	Bekar	Sığındere	1 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Murtaza
120	0539	2 Kanunusani 331	Nigde	Mengen	Abdullah	Halil	Halise	1294	Evli	Birinci	28 Ağustos 1331	Nigde	Nigde	Mengen
121	0544	10 Kanunusani 331	Nigde	Yenice Mah.	Abdullah Bökeoğlu	Müteveffa Ömer	Fatma	1295	Evli	Kitre Muharebe	14 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Yenice Mah.
122	0545	10 Kanunusani 331	Nigde	Cami-i Kebir Mah.	Hasan	Hazım Efe	Fatma	1297	Evli	Kitre Muharebe	11 Mayıs 1331	Nigde	Nigde	Cami-i Kebir
123	0558	14 Kanunusani 331	Nigde	Fattah Ağa Mah.	Çopur Kethudaoğlu Hüseyin	İbrahim	Ayşe	1306	Evli	56. Alay 1. Tabur	27 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Fattah Ağa Mah.
124	0584	19 Kanunusani 331	Nigde	Kara Celaller	Osman	Mustafa	Ayşe	1297	Evli	Anafartalar	14 Ağustos 1331	Nigde	Nigde	Kara Celaller
125	0585	19 Kanunusani 331	Nigde	Hacı Beyli	Halil	Mustafa	Anakız	1307	Evli	Yazılmamış	16 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	Hacıbeyli
126	0587	19 Kanunusani 331	Nigde	Hacı Beyli	Mehmet	Ali	Raziye	1300	Evli	Yazılmamış	12 Mart 1331	Nigde	Nigde	Hacıbeyli
127	0588	20 Kanunusani 331	Nigde	Yahyalı Güzcelce	İbrahim	Ali	Hediye	1300	Evli	Seddülbahir	20 Mart 1331	Nigde	Nigde	Yahyalı Güzcelce
128	0605	24 Kanunusani 331	Nigde	Okunamadı	Okunamadı	Duran	Şerife	1303	Evli	45. Alay	Boş Bırakılmıştır	Nigde	Nigde	Okunamadı
129	0618 (d.)	7 Kanunusani 1926	Nigde	Semendere	Kendirli oğlu Mandım	Mustafa	Fatma	1300	Evli	Okunamadı	337	Nigde	Nigde	Semendere
130	0619 (d.)	7 Kanunusani 1926	Nigde	Hacı Beyli	Ahmet oğlu Ahmet	Memiş	Emine	1318	Bekar	Diyarbakır	16 Şubat 1926	Nigde	Nigde	Hacı Beyli
131	0649	2 Şubat 331	Nigde	Dünderlı	Kervandoğlu Osman	Ahmet	Zelitha	1309	Bekar	Askerde	13 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	Dünderlı
132	0672	8 Şubat 331	Nigde	Sazalca	Çayaoğlu Yakup	İbrahim	Nazife	1303	Bekar	Askerde	26 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	Sazalca
133	0676	9 Şubat 331	Nigde	Şehitler Mah.	Mezarogullarından Berber Hüseyin	Hasan Hüseyin	Fatma Hanife	1300	Evli	Seddülbahir	6 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	Şehitler Mah.
134	0713	11 Şubat 331	Nigde	Nenezi	Mevlitt	Hacı	Zelitha	1305	Bekar	Tirandafıl Çiftliği Cıvarı	19 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Nenezi
135	0714	11 Şubat 331	Nigde	Boş Bırakılmıştır	Halil	İbrahim	Senem	1301	Evli	Uzun Köprü	12 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	?
136	0715	11 Şubat 331	Nigde	Çiftlik	Ali Osman	Halit	Rabia	1301	Bekar	Kolsu Hastahanesinde	8 Kanunuevvel	Nigde	Nigde	Çiftlik
137	0798	15 Şubat 331	Nigde	Adırmusun	Mevlitt oğullarından Suleyman	Hasan	Rabia	1319	Bekar	Okunamadı	8 Teşrin-i Evvel 336	Nigde	Nigde	Adırmusun
138	0806	20 Şubat 331	Nigde	Azatlı	Zaimoğlu Veli	İbrahim	Müteveffiyeye Halime	1302	Evli	71. Alay	11 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Azatlı

139	0807	20 Şubat 331	Niğde	Fertek	Hüseyin	Osman	İhsane	1299	Bekar	Seddülbahır	9 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Fertek
140	0808	20 Şubat 331	Niğde	Fertek	Ali Babaoğlu Ali	Mehmet	Dudu	1297	Bekar	41. Alay	29 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Fertek
141	0809	20 Şubat 331	Niğde	Gölcük	Mustafoğlu Ali	Muztafa	Zeliha	1300	Evlü	Seddülbahır	9 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	Gölcük
142	0810	20 Şubat 331	Niğde	Eynelli	Halil İbrahim	Saim	Meryem	1297	Evlü	Sığındere	16 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	Eynelli
143	0811	20 Şubat 331	Niğde	Yenice Mahallesi	Şerifoğlu Mustafa	Ali	Eimas	1305	Bekar	Cenab-1 Harbiye	24 Kanun 1331	Niğde	Niğde	Yenice Mah.
144	0813	22 Şubat 331	Niğde	Divrin	Hacıoğullarından Recep	Kamber	Melek	1304	Evlü	Seddülbahır	14 Mart 1331	Niğde	Niğde	Divrin
145	0814	22 Şubat 331	Niğde	Finas	Delî Alioğullarından Turan	Mehmet	Hacer	1295	Evlü	15. Fırkada	6 Şubat 1331	Niğde	Niğde	Finas
146	0879	1 Mart 332	Niğde	Ebenbeg Mah.	İbrahim	Hasan Ağa	Saadet	1304	Evlü	Süleyman Muharebesinde	8 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Esenbeg Mah.
147	0881	2 Mart 332	Niğde	Fertek	Hüseyin	Hüseyin	Dudu	1294	Evlü	Süleyman Muharebesinde	9 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Fertek
148	0883	2 Mart 332	Niğde	Arison	Hacı Süleymanoğlu Rifat	Müteveffa İbrahim	Fatma	1302	Evlü	Manastırda	8 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Arison
149	0891	7 Mart 332	Niğde	Andirlos	Kör Hüseyin oğlu Mehmet	Hasan Hüseyin	Keziban	1308	Evlü	Sığındere	22 Haziran 1331	Niğde	Niğde	Andirlos
150	0917	8 Mart 332	Niğde	İlyas	Mahmut	Ahmet	Hanife	1308	Bekar	15. Fırkada	18 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	İlyas
151	0944	16 Mayıs 332	Niğde	Şehitali Mah.	Mehmet	Müteveff Hüseyin	Ümitiş	1295	Bekar	56. Alay	25 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Şehitali Mah.
152	0953	19 Mayıs 332	Niğde	Fettah Ağa	Aybaoğullarınan İbrahim	Mustafa	Müteveff Rukiye	1306	Bekar	56. Alay	15 Mart 1331	Niğde	Niğde	Fettah Ağa
153	0954	15 Mayıs 332	Niğde	Ovacık	Küçük Hamza Oğullarından Hasan	Ali	Müteveff Güllü	1302	Evlü	44. Alay 2. Tabur	3 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	Ovacık
154	0963	17 Mart 332	Niğde	İncesu	Dursun	Müteveffa Hasan	Müteveff Selver	1303	Evlü	71. Alay 2. Tabur	25 Mart 1331	Niğde	Niğde	İncesu
155	0965	17 Mart 332	Niğde	Divrin	Battal	Agabeydin	Adeviye	1305	Bekar	Seddülbahır	2 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	Divrin
156	1028	23 Mart 332	Niğde	Azatlı	Hafızoğlu Hasan	Mustafa	Anakız	1309	Evlü	Mektep Hastahanesi	20 Mart 1331	Niğde	Niğde	Azatlı
157	1044	27 Mart 332	Niğde	Hacıbeyli	Ahmet	Mehmet	Huriye	1300	Bekar	Meydós Mevkinde	6 Temmuz 1331	Niğde	Niğde	Hacıbeyli
158	1045	27 Mart 332	Niğde	Bereketli Köyü	Ali	Hamit	Rabia	1292	Evlü	Çanakale	29 Nisan 1331	Niğde	Niğde	Bereketli Köyü

159	1048	30 Mart 332	Nigde	Azatlı	Hasan	Mustafa	Afife	1309	Evli	Maydos Civarında	6 Mart 332	Nigde	Nigde	Azatlı
160	1060	3 Nisan 332	Nigde	Güllüce	Hacıoğlu Yusuf	Hüseyin	Müteveffiye Ayşe	1310	Evli	Süleyman Muharebesi	5 Nisan 1331	Nigde	Nigde	Güllüce
161	1112	10 Nisan 332	Nigde	Naynas	Hasekioğlu Hasan	Mehmet	Fatma	1303	Evli	Tiryandaflı Çiftliği Cıvarı	22 Haziran 1331	Nigde	Nigde	Naynas
162	1113	10 Mayıs 332	Nigde	Deve Karyesi	Usta İbrahim Kara	Müteveffa Mehmet	Gökşan	1291	Evli	Silah Askeriyede	11 Kanunuevvel 1331	Nigde	Nigde	Deve Karyesi
163	1163	26 Nisan 332	Nigde	Şehitler Mah.	Sadık	Ömer	Zeynep	1307	Evli	Hilal-i Ahmer Hastahanesinde	2 Nisan 331	Nigde	Nigde	Şehitler Mah.
164	1165	26 Nisan 332	Nigde	Valisa	İzzet	Okunamadı	Kanik	1307	Evli	Hilal-i Ahmer Hastahanesi	2 Nisan 331	Nigde	Nigde	Valisa
165	1196	26 Nisan 331	Nigde	Murtaza	Hasan Efendi	M. İbrahim	M. Şerife	1292	Evli	Buca Mah. Şehit edildi.	6 Ağustos 331	Nigde	Nigde	Murtaza
166	1206	28 Nisan 332	Nigde	Andirlos	Ali Osman	M. Mustafa	Meryem	1296	Evli	Seddülbahirde	2 Ağustos 331	Nigde	Nigde	Andirlos
167	1218	28 Nisan 332	Nigde	Dündarlı	Dursun	Hanifi	Kamer	1301	Evli	Felchimde	8 Kanunusani 331	Nigde	Nigde	Okunamadı
168	1268	9 Nisan 332	Nigde	Alay	Mahmut	Mahmut	Elife	1306	Evli	29. Alay	20 Nisan 332	Nigde	Nigde	Alay
169	1363	31 Mayıs 332	Nigde	Tokarız	Korayoğlu Osman	Ömer	Hanife	1311	Bekar	Felahiye Muharebesi	11 Nisan 332	Nigde	Nigde	Tokarız
170	1414	15 Haziran 332	Nigde	Andirlos	Baboğlu Hasan oğullarından	Süleyman	Okunamadı	1310	Bekar	Bagdatta	7 Nisan 332	Nigde	Nigde	Andirlos
171	1424	15 Haziran 332	Nigde	Mustafa Paşalı	Hasan	M. Mustafa	M. Fatma	1306	Bekar	Felahiye Muharebesinde	2 Nisan 332	Nigde	Nigde	Mustafa Paşalı
172	1439	27 Haziran 332	Nigde	Fettah	Çoban Hayri	Hasan Nihat	Fatma Ana	1304	Evli	Yazılmamış	29 Nisan 331	Nigde	Nigde	Fettah
173	1444	27 Haziran 332	Nigde	Abbaylı	Ali Osman	Durmuş	Şerife	1306	Yok	71. Alay Seratlıbani	6 Haziran 333	Nigde	Nigde	Abbas
174	1445	27 Haziran 332	Nigde	Okunamadı	Abdullah	Ali	Asiye	1304	Evli	44. Alay	Temmuz 331	Nigde	Nigde	Okunamadı
175	1450	27 Haziran 332	Nigde	Okunamadı	Hüseyin	M. İbrahim	Hatice	1308	Evli	Meydanı Harbde	27 Kanunuevvel 331	Nigde	Nigde	Okunamadı
176	1453	4 Ağustos 333	Nigde	Kıçığaç	İsmail oğlu Mehmet	M. Hasan	M. Netiye	1295	Evli	Cebu Bayrı	27 Temmuz 333	Nigde	Nigde	Kıçığaç
177	1465	31 Ağustos 332	Nigde	Arlusun	Mehmet	Mustafa	Şerife	1306	Bekar	Saddül Bahirde	8 Nisan 331	Nigde	Nigde	Arlusun
178	1466	31 Ağustos 332	Nigde	Arlusun	... oğlu Hasan	Hasan	Okunamadı	1300	Evli	Felahiye Muharebesinde	13 Nisan 331	Nigde	Nigde	Arlusun

179	1468	31 Ağustos 332	Niğde	Finas	Yektan oğlu Ali	Halil İbrahim	Okunamadı	1310	Bekar	Felahiyede	24 Mart 332	Niğde	Niğde	Finas
180	1474	31 Ağustos 332	Niğde	Okunamadı	Zekeriya	Kadir	Hayriye	1305	Bekar	Saddül Bahirde	5 Haziran 331	Niğde	Niğde	Okunamadı
181	1480	21 Ağustos 332	Niğde	Okunamadı	Osman	Hüseyin	Fatma	1295	Evli	60. Alay 1. Tabur	25 Temmuz 331	Niğde	Niğde	Okunamadı
182	1486	21 Temmuz 332	Niğde	Karacelaller	Hakan	Hüseyin Efendi	Zeliha	1308	Bekar	Felahiyede	8 Kanunusani 331	Niğde	Niğde	Karacelaller
183	1614	1 Ağustos 332	Niğde	Cami-i Kebir Mah.	Mehmet	Muhammet	M. Ayşe	1300	Evli	Esna-i Muharebesi	6 Nisan 332	Niğde	Niğde	Cami-i Kebir
184	1616	1 Ağustos 332	Niğde	Yenice Mahallesi	Hasan	Mehmet	Döndü	1290	Evli	Okunamadı	19 Mart 331	Niğde	Niğde	Yenice Mahallesi
185	1666	11 Ağustos 332	Niğde	Yer Köy	Kurtoğlu Mustafa	İsmail	Asiye	1305	Evli	56. Alay	27 Mayıs 331	Niğde	Niğde	Yer Köy
186	1669	1 Ağustos 332	Niğde	Edirgi	... oğlu İsmail	Mustafa	Zeynep	1312	Evli	Mahmut Kayas nda Hascet	14 Aralık 332	Niğde	Niğde	Edirgi
187	1683	18 Ağustos 332	Niğde	Güzelve	Hüseyin	Muhsis	Fetre	1306	Evli	Okunamadı	8 Hasiran 331	Niğde	Niğde	Güzelve
188	1684	18 Ağustos 332	Niğde	Enahil	Hacı Arif oğlu	Hacı Arif	Ayşe	1305	Evli	44. Alay	9 Haziran 331	Niğde	Niğde	Enehil
189	1685	18 Ağustos 332	Niğde	Hacı Beyli	Emir oğlu Yusuf	Ali	Meryem	1306	Evli	44. Alay	3 Kanunusani 331	Niğde	Niğde	Hacı Beyli
190	1686	18 Ağustos 332	Niğde	Çiftlik	Okunamadı	Abdullah	Hayru Nisa	1308	Evli	44. Alay	2 Nisan 332	Niğde	Niğde	Çiftlik
191	1689	18 Ağustos 332	Niğde	Fettah	Öktüz oğlu Mehmet	İbrahim	Yazılmamış	1306	Evli	Okunamadı	2 Nisan 332	Niğde	Niğde	Fettah
192	1716	11 Şubat 331	Niğde	Okunamadı	Veysel	İbrahim	M. Halise	1306	Evli	71. Alay	11 Nisan 331	Niğde	Niğde	Okunamadı
193	1717	11 Şubat 331	Niğde	Fertek	Hüseyin	Osman	Emine	1299	Evli	Saddülbahirde	9 Haziran 331	Niğde	Niğde	Fertek
194	1718	11 Şubat 311	Niğde	Fertek	Osman	Mehmet	Dudu	1298	Bekar	41. Alay	9 Nisan 331	Niğde	Niğde	Fertek
195	1719	11 Şubat 332	Niğde	Okunamadı	Mustafaoğlu Osman	Mustafa	Zeliha	1300	Evli	Seddülbahirde	7 Kanunusani 331	Niğde	Niğde	Okunamadı
196	1720	11 Şubat 331	Niğde	Okunamadı	İbrahim	Süleyman	Meryem	1297	Evli	Okunamadı	2 Kanunusani 331	Niğde	Niğde	Okunamadı
197	1721	11 Şubat 331	Niğde	Yenice	Şerifoğlu Mustafa	Zali Ali	Elmas	1305	Bekar	Cenubru Garbte	4 Kanunusani 331	Niğde	Niğde	Yenice
198	1723	11 Şubat 331	Niğde	Tepeyran	Recep	Feyyaz	Meliha	1304	Evli	Seddülbahirde	4 Nisan 331	Niğde	Niğde	Tepeyran

199	1746	6 Nisan 332	Nigde	Yenice	Hasan	Mehmet	Ümit	1304	Yok	Felahiye	27 Nisan 332	Nigde	Nigde	Yenice
200	1787	17 Nisan 332	Nigde	Fertek	Osman	Ahmet	Zekiye	1308	Bekar	Diyarbakır VilayetindeŞeh	21 Nisan 332	Nigde	Nigde	Fertek
201	1788	17 Nisan 332	Nigde	Azatl	Hüseyin	Osman	Zekiye	1304	Bekar	Diyarbakır VilayetindeŞeh	7 Ağustos 332	Nigde	Nigde	Azatl
202	1795	17 Nisan 332	Nigde	Tatar	Kazım	M.Mustafa	Leyla	1306	Evli	2. Alay, 23. Bölük, 5. Tabur	5 Ağustos 332	Nigde	Nigde	Tatar
023	1796	17 Nisan 332	Nigde	Nenezi	İsmail	Ahat	Zeynep	1305	Evli	Milas Revir Hastahanesi	13 Eylül 332	Nigde	Nigde	Nenezi
204	1802	23 Nisan 332	Nigde	Valisa	Kember	Hasan	Zennube	1305	Bekar	Kitrel	1 Nisan 331	Nigde	Nigde	Valisa
205	1810	23 Nisan 332	Nigde	Güzelle	Mehmet	Müteveffa Mehmet	Rahime	1290	Evli	Okunamadı	20 Nisan 330	Nigde	Nigde	Güzelle
206	1824	23 Nisan 332	Nigde	İndağı	Sulu oğlu Müfit	M.Molla Mehmet	Rukiye	1300	Evli	74. Alayın 2. Taburunda	12 Eylül 332	Nigde	Nigde	İndağı
207	1826	30 Nisan 332	Nigde	Kayardı	Mehmet	Ali	Hayriye	1300	Evli	2. Bölük, 9. Tabur	12 Eylül 332	Nigde	Nigde	Kayardı
208	1839	30 Nisan 332	Nigde	Bereketli	... oğlu Mehmet	Mehmet	Fetre	1308	Evli	Galiyada	11 Nisan 333	Nigde	Nigde	Bereketli
209	1864	30 Nisan 332	Nigde	Deve Köy	Celil ... Oğullarından	Ali	Rahime	1301	Evli	Dobruca Muharebesinde	27 Ağustos 332	Nigde	Nigde	Deve Köy
210	1904	23 Nisan 332	Nigde	Ahmetli	Dursun	Mehmet	Lale	1301	Evli	Okunamadı	30 Nisan 332	Nigde	Nigde	Ahmetli
211	1908	27 Nisan 332	Nigde	İnli	Mustafa	Ahmet	Ayşe	1298	Evli	Okunamadı	7 Nisan 332	Nigde	Nigde	İnli
212	1908	12 Nisan 332	Nigde	Eyneli	Mustafa	Ahmet	Ayşe	1298	Evli	Okunamadı	8 Nisan 332	Nigde	Nigde	Eyneli
213	2016	12 Kanunuevvel 332	Nigde	Sazala	Mevlüt	Yusuf	Ayşe	1308	Evli	Saddül Bahirde	6 Kanunusani 331	Nigde	Nigde	Sazala
214	2029	14 Kanunusani 332	Nigde	Ramat	Osman	Molla Hasan	Raziye	1308	Evli	Saddül Bahir	10 Kanunusani 331	Nigde	Nigde	Ramat
215	2048	19 Kanunusani 332	Nigde	Tepeyan	Şaban	Mustafa	Kezban	1301	Evli	Kanlı Sırtta	27 Nisan 331	Nigde	Nigde	Tepeyan
216	2061	20 Kanunuevvel 332	Nigde	Maden	İbrahim	Mustafa	Nefiye	1308	Evli	Cabikul Muh.	19 Temmuz 332	Nigde	Nigde	Maden
217	2061	11 Kanunuevvel 331	Kayabaşı	Kayabaşı	Dursunoğlu Duran	Ahmet	Ümmül Gülüm	1302	Evli	Maydos Civarı	21 Haziran 332	Nigde	Nigde	Kayabaşı
218	2062	20 Kanunuevvel 332	Nigde	Ferhenk	Raşi	Mevlüt	Zeynep	1308	Bekar	Cabikul Muh.	19 Temmuz 332	Nigde	Nigde	Ferhenk

219	2173	10 Kanunusani 332	Niğde	Finas	Mehmet	Yahya	Okunamadı	1310	Evli	147. Alay	17 Ağustos 332	Niğde	Niğde	Finas
220	2217	11 Kanunusani	Niğde	Murtaza	Okunamadı	Süleyman	M.Şerif	1312	Bekar	2.Kolordu, 29. Alay, 1. Tabur	26 Temmuz 332	Niğde	Niğde	Murtaza
221	2377	4 Şubat 332	Niğde	Şehitler	Ali	M.Hali	M.Rukiye	1306	Evli	Okunamadı	19 Kanunusani 332	Niğde	Niğde	Şehitler
222	2486	3 Mayıs 332	Niğde	Alay	Celil Ömer Caferin Sadık	M.	Zeynep	1307	Evli	Galiçyada	12 Eylül 332	Niğde	Niğde	Alay
223	2525	7 Nisan 332	Niğde	Fertek	Mustafa	M.Mehmet	Atife	1307	Bekar	2. Kolordu, 14. Alay, 2. Tabur	29 Mart 332	Niğde	Niğde	Fertek
224	2540	8 Mayıs 332	Niğde	Edikli	Okunamadı	Müteveffa Hasan	Ayşe	1302	Evli	Felahiyede	27 Nisan 332	Niğde	Niğde	Edikli
225	2557	12 Kanunusani 333	Niğde	Yenice	Yektahalı oğlu Feyyaz	Durmuş	Durdu	1304	Evli	Meydan-ı Harbde	11 Kanunuevvel 331	Niğde	Niğde	Yenice
226	2610	19 Mayıs 333	Niğde	Maden	Ahmet	Mehmet	Fatma	1306	Evli	14.Fırka, 3. Alay, 9. Tabur	1 Teşrin-i Evvel 331	Niğde	Niğde	Maden
227	2634	19 Mayıs 333	Niğde	Hisarlı	Celiloğlu İbrahim	Ratıp	Kiraz	1311	Bekar	43. Alay, 11. Tabur	8 Kanunusani 332	Niğde	Niğde	Hisarlı
228	2636	19 Mayıs 333	Niğde	Edikli	Yakup	Himmet	Dudu	1310	Evli	13. Alay, 14. Bölük	5 Kanunusani 332	Niğde	Niğde	Edikli
229	2648	21 Mayıs 333	Niğde	Asmış Köyü	Mehmet	Mehmet	Ayşe	1298	Evli	46. Alay, 2. Tabur 8. Bölük	21 Eylül 332	Niğde	Niğde	Asmış Köyü
230	2656	21 Mayıs 333	Niğde	Çardak Köyü	Ömer	Mehmet	Emine	1311	Bekar	11. Bölük	23 Teşrin-i Sani 332	Niğde	Niğde	Çardak Köyü
231	2751	4 Nisan 333	Niğde	Okunamadı	İsmail	Hacı	Hatice	1300	Bekar	44. Alay, 31 Tabur, 3. Bölük	10 Nisan 332	Niğde	Niğde	Okunamadı
232	2752	4 Nisan 333	Niğde	Çiftlik	Ali	Kadir	Keziban	1302	Bekar	Okunamadı	1 Temmuz 331	Niğde	Niğde	Çiftlik
233	2753	4 Nisan 333	Niğde	Okunamadı	Ali	Bekir	Gülizar	1292	Evli	Pınar Hisar	328	Niğde	Niğde	Okunamadı
234	2754	4 Nisan 333	Niğde	Azatlı	Ebuloğlu Ali	Mustafa	Okunamadı	1300	Bekar	Felahiyede	30 Nisan 332	Niğde	Niğde	Azatlı
235	2755	4 Nisan 333	Niğde	Çiftlik	Ali	Seyid	Kiraz	1302	Bekar	Meydan-ı Harbde	25 Temmuz 331	Niğde	Niğde	Çiftlik
236	2765	4 Nisan 333	Niğde	Çiftlik	Hacı Abdullahoğlu Ali	Okunamadı	Müteveffiyeye Kiraz	1292	Evli	Okunamadı	25 Nisan 331	Niğde	Niğde	Çiftlik
237	2814	19 Nisan 333	Niğde	Kayrılı	Habisi oğlu ...	M.Halil	M.Zeynep	1307	Evli	124. Alay, 4. Tabur	25 Temmuz 331	Niğde	Niğde	Kayrılı
238	2880	29 Nisan 332	Niğde	Yenice	Abdikelam oğlu ...	Abdin	M.Zarife	1312	Bekar	125. Alay	21 Nisan 333	Niğde	Niğde	Yenice

239	2898	2 Nisan 332	Nigde	Kerem Kan	Okunamadı	Osman	Müteveffa ...	1298	Evli	Galiyada	8 Nisan 332	Nigde	Nigde	Kerem Kan
240	2914	30 Nisan 333	Nigde	Bereketli	Hüseyin	Mustafa	Dudu	1306	Bekar	26. Alay, 2. Tabur 3. Bölük	15 Nisan 331	Nigde	Nigde	Bereketli
241	2937	8 Mayıs 333	Nigde	Valisa	Hasan Hüseyin	Recep	Kamile	1303	Evli	Okunamadı	Yazılmamış	Nigde	Nigde	Valisa
242	2938	8 Mayıs 333	Nigde	Valisa	Süleyman	Süleyman	Rabia	1306	Evli	Okunamadı	Yazılmamış	Nigde	Nigde	Valisa
243	3143	17 Haziran 333	Nigde	Efenk Mah.	Yakup	Süleyman	Ayşe	1306	Evli	78. Alay, 11. Tabur	20 Teşrin-i Sani 332	Nigde	Nigde	Efenk Mah.
244	3144	8 Mayıs 333	Nigde	Ferhenk Köyü	Mustafa	Hasan	Fatma	1308	Evli	36. Alay, 2. Tabur	26 Mayıs 331	Nigde	Nigde	Ferhenk Köyü
245	3149	25 Haziran 333	Nigde	Okunamadı	Yakup	Hüseyin	Zülfıye	1306	Bekar	124. Alay, 2. Tabur, 7. Bölük	22 Eylül 331	Nigde	Nigde	Okunamadı
246	3150	25 Haziran 333	Nigde	Su Vermezde	Mahmut	Salih	Ayşe	1301	Evli	75. Alay, 2. Tabur	14 Teşrin-i Evvel 332	Nigde	Nigde	Su Vermezde
247	3153	25 Haziran 333	Nigde	Alay Köyü	Bahri	Ahmet	Anakız	1300	Evli	11. Fırka, 124. Alay, 8. Bölük	21 Eylül 331	Nigde	Nigde	Alay Köyü
248	3191	28 Haziran 333	Nigde	Melendiz	Mehmet Ali	Hasan	Şerife	1295	Evli	59. Alay, 2. Tabur	8 Eylül 332	Nigde	Nigde	Melendiz
249	3209	9 Temmuz 333	Nigde	Yeni Cami	Ahmet	İbrahim	Fatma	1301	Bekar	Okunamadı	22 Nisan 333	Nigde	Nigde	Yeni Cami
250	3232	26 Temmuz 333	Nigde	Alay	Sadık	Talip	Fatma	1301	Bekar	62. Alay, 1. Tabur, 1. Bölük	12 Eylül 332	Nigde	Nigde	Alay
251	3373	11 Teşrin-i Sani 333	Nigde	Eminler Mah.	Şemas	Hacı Hasan	Hatice	1293	Evli	62. Alay, 4. Tabur	3 Temmuz 333	Nigde	Nigde	Eminler Mah.
252	3385	11 Teşrin-i Sani 333	Nigde	Asmış Köyü	İhsan	Osman	Aniş	1313	Bekar	2. Alay, 13. Tabur, 3. Bölük	18 Teşrin-i Sani 333	Nigde	Nigde	Asmış Köyü
253	3397	2 Nisan 333	Nigde	Bereketli	Sarı oğullarından Hasan	Hüseyin	Rabia	1305	Evli	72. Alay, 1. Tabur, 4. Bilk	21 Nisan 333	Nigde	Nigde	Bereketli
254	3398	2 Nisan 333	Nigde	Bereketli	Ömer	Ahmet	Kadriye	1302	Bekar	Okunamadı	21 Nisan 333	Nigde	Nigde	Bereketli
255	3399	2 Nisan 333	Nigde	Karatlı Köyü	Abdullah Memiş	Abdullah	Ümmü Gülşüm	1301	Bekar	124. Alay, 1. Tabur, 3. bölük	18 Teşrin-i Evvel 331	Nigde	Nigde	Karatlı Köyü
256	3413	2 Nisan 333	Nigde	Yarhisar Köyü	Kazım	İsmail	İhsane	1304	Evli	72. Alay, 31. Tabur, 12. Bilk	12 Mart 332	Nigde	Nigde	Yarhisar Köyü
257	3464	2 Kanunuevvel 333	Nigde	Okunamadı	Yusuf	Hasan	Asiye	1308	Evli	Felahiyede	22 Eylül 332	Nigde	Nigde	Okunamadı
258	3469	2 Kanuni evvel 332	Nigde	Cami-i Kebir Mah.	Yusuf	Okunamadı	Ermine	1308	Evli	Felahiyede	22 Nisan 332	Nigde	Nigde	Cami-i Kebir Mah.

259	3471	14 Teşrin-i Sani 334	Nigde	Kayırlı	Kökşak oğullarından Ali	Mehmet	Okunamadı	1292	Evli	1. Fırka, 14. Bölük	14 Haziran 333	Nigde	Nigde	Kayırlı
260	3517	11 Teşrin-i Sani 334	Nigde	Azatlı	Muzaffer	Dede Mustafa	Anakız	1311	Evli	11. Fırka, 33. Alay .97 Tabur, 2. Blik	28 Eylül 332	Nigde	Nigde	Azatlı
261	3586	7 Haziran 334	Nigde	Alibey Mah.	Osman	Ahmet	Ayşe	1308	Bekar	Okunamadı	30 Haziran 332	Nigde	Nigde	Alibey Mah.
262	3588	7 Haziran 334	Nigde	Efenk Mah.	Mal oğullarından Osman	Mustafa	Şerife	1308	Evli	Okunamadı	22 Kanunuevvel 334	Nigde	Nigde	Efenk Mah.
263	3589	7 Haziran 334	Nigde	Naynas	Ali	Mustafa	Şerife	1308	Evli	Okunamadı	8 Ağustos 333	Nigde	Nigde	Naynas
264	3623	13 Haziran 334	Nigde	Karatlı	Mehmet	M. Abdullah	M.	1301	Evli	123. Alay, 1. Tabur, 3. Bölük	14 Nisan 331	Nigde	Nigde	Karatlı
265	3629	13 Haziran 334	Nigde	Okunamadı	Tatsan oğullarından Ali	Mahmut	M. Nefise	1292	Evli	Okunamadı	19 Temmuz 333	Nigde	Nigde	Okunamadı
266	3630	13 Haziran 334	Nigde	Eski Gümtüş	Osman	Mustafa	Fatma	1304	Evli	3. Fırka, 31. Alay 1. Tabur, 3. Blik	21 Nisan 333	Nigde	Nigde	Eski Gümtüş
267	3634	1 Temmuz 334	Nigde	Maden Köyü	Mustafa	Sadullah	Fatma	1313	Bekar	1. Tabur, 3. Bölük, 6. Alay	16 Teşrin-i Evvel 332	Nigde	Nigde	Maden Köyü
268	3635	1 Temmuz 334	Nigde	Kıçığaç	Çulukoglu Osman	Mustafa	M. Fatma	1304	Evli	Meydanı Harbde	21 Nisan 333	Nigde	Nigde	Kıçığaç
269	3639	13 Mayıs 334	Nigde	Okunamadı	Kazım	Ali	Ahsen	1304	Evli	Meydanı Harbde	21 Mart 333	Nigde	Nigde	Okunamadı
270	3663	14 Mayıs 334	Nigde	Kıçığaç	Ali	Mustafa	Fatma	1291	Evli	27. Alay 1. Tabur	21 Kanunuevvel 333	Nigde	Nigde	Kıçığaç
271	3898	14 Ağustos 334	Nigde	Kiledere	Boyvoroğullarından ...	M. Ali	Salur	1310	Evli	Felahiyyede	26 Kanunusani 332	Nigde	Nigde	Kiledere
272	3899	14 Ağustos 334	Nigde	Kayırlı	Okunamadı	M. Ali	Ayşe	1310	Evli	Meydan-ı Harbde	28 Kanunusani 333	Nigde	Nigde	Kayırlı
273	3907	14 Ağustos 334	Nigde	Arıson	Hasan	Dudu	Aliye	1296	Evli	Kiraz Muharebesinde	25 Temmuz 331	Nigde	Nigde	Arıson
274	3914	14 Ağustos 334	Nigde	Ahmetli	Mustafa	Mehmet	Maziye	1310	Bekar	Kaplıca ...	332	Nigde	Nigde	Azatlı
275	4009	10 Eylül 334	Nigde	Okunamadı	Hatip oğlu Durmuş	Behiç	Zeynep	1304	Bekar	Felahiyyede	9 Nisan 332	Nigde	Nigde	Okunamadı
276	4145	5 Kanunusani 335	Nigde	Okunamadı	Yağmur oğlu Ali	M. Mehmet Ali	Nevkibe	1299	Evli	Saddül Bahırde	16 Nisan 331	Nigde	Nigde	Okunamadı
277	4216	5 Kanunusani 334	Nigde	Yenice	Okunamadı	Mehmet	Okunamadı	1295	Evli	Yazılmamış	10 Ağustos 333	Nigde	Nigde	Yenice
278	4446	5 Kanunusani 335	Nigde	Azatlı	Yarhisarlı Kara Afat	Ali	Şerife	1313	Evli	Okunamadı	Yazılmamış	Nigde	Nigde	Azatlı

279	4460	4 Mayıs 338	Nigde	Okunamadı	Okunamadı	M.İbrahim	Anakız	1298	Evli	134. Alay, 2. Bölük	20 Nisan 330	Nigde	Nigde	Okunamadı
280	4484	20 Mayıs 335	Nigde	Okunamadı	İmam oğullarından Akbaba	Rafet	Elife	1295	Evli	Okunamadı	10 Mart 334	Nigde	Nigde	Okunamadı
281	4486	20 Mayıs 335	Nigde	Hacı Beyli	Murtaza	Durmuş	Refiye	1301	Evli	18. Alay, 37. Tabur, 1. Bölük	13 Mart 334	Nigde	Nigde	Hacı Beyli
282	4489	20 Mayıs 335	Nigde	Okunamadı	Ali	Hamza	Dudu	1308	Evli	Okunamadı	13 Mart 334	Nigde	Nigde	Okunamadı
283	4495	8 Haziran 335	Nigde	Germeyende	Osman	Halit	Kiraz	1301	Evli	Okunamadı	15 Kanunuevvel 328	Nigde	Nigde	Germeyende
284	4522	10 Temmuz 335	Nigde	Edikli	Hasan	Mahmut	Fatma	1306	Evli	Okunamadı	331	Nigde	Nigde	Edikli
285	4532	10 Temmuz 335	Nigde	Valisa	Okunamadı	Dönen	Elmas	1309	Evli	Çanakale Muharebesi	Boş Birakılmıştır	Nigde	Nigde	Valisa
286	4537	10 Temmuz 335	Nigde	Çiftlik	Döne	Mustafa	Gümüş	1311	Bekar	Van Muharebesinde	11 Kanunuevvel 333	Nigde	Nigde	Çiftlik
287	4584	14 Ağustos 335	Nigde	Eski...	Hidirbirincioğullarından Hüseyin	Arif	Ayşe	1302	Evli	Okunamadı	332	Nigde	Nigde	Eski ...
288	4671	21 Teşrin-i Sani 336	Nigde	Karatlı	Akif	Akif	Okunamadı	1299	Evli	Okunamadı	1 Nisan 338	Nigde	Nigde	Karatlı
289	4917	10 Ağustos 336	Nigde	Arlison	Okunamadı	Halil Efendi	Raziye	1298	Evli	Okunamadı	328'de	Nigde	Nigde	Arlison
290	4919	10 Ağustos 336	Nigde	Yenice	Okunamadı	Ali	Hafice	1311	Evli	Okunamadı	5 Temmuz 330	Nigde	Nigde	Yenice
291	4959	10 Teşrin-i Evvel 336	Nigde	... Dede	Hacı Ali	Ali	M. Ayşe	1289	Evli	Okunamadı	3 Nisan 336	Nigde	Nigde	Dede ...
292	4960	10 Teşrin-i Evvel 336	Nigde	Şehitler Mah.	Mehmet	Mehmet	Asiye	1310	Bekar	Nigde	11 Nisan 336	Nigde	Nigde	Şehitler Mah.
293	5110	27 Mayıs 337	Nigde	Sazlıca	Ali	Ahmet	Saniye	1304	Evli	... Muharebesinde	1 Ağustos 333	Nigde	Nigde	Sazlıca
294	5141	23 Haziran 337	Nigde	Develi	Köse oğlu İsmail	Okunamadı	Şerife	1296	Yok	Girne Muharebesinde	11 Kanunuevvel 331	Nigde	Nigde	Develi
295	5146	21 Mayıs 337	Nigde	Yenice Mah.	Ahmet bin Kasımoğlu	Okunamadı	Hafize	1311	Yok	Meydan Muharebesi	9 Nisan 337	Nigde	Nigde	Yenice Mah.
296	5192	17 Kanunuevvel 337	Nigde	Okunamadı	Sadıkoğlu İsmail	Sadık	Emine	1316	Bekar	Okunamadı	19 Eylül 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
297	5196	4 Ağustos 337	Nigde	Uluğaç	Ali	Süleyman	Asiye	1316	Bekar	29. Alay	19 Ağustos 338	Nigde	Nigde	Uluğaç
298	5198	12 Teşrin-i Evvel 337	Nigde	Okunamadı	Okunamadı	Hacı	Ketum	1312	Bekar	Malum Degildir	15/16/337	Nigde	Nigde	Okunamadı

299	5199	12 Teşrin-i Evvel 337	Nigde	Celiller	...oğlu	Murat Ağa	Ayşe	1315	Bekar	Çal ...	1 Eylül 337	Nigde	Celiler
300	5201	17 Teşrin-i Evvel 337	Nigde	Kıçığaç	Mustafa Oğlu Kasım	Ali	Hatice	1313	Bekar	İslamköy... civarında	12 Eylül 337	Nigde	Kıçığaç
301	5202	24 Teşrin-i Evvel 337	Nigde	Melendiz Şihlar	Gür Ali oğlu Kazım	Murad	Zeliha	1311	Bekar	Okunamadı	20 Eylül 337	Nigde	Melendiz Şihlar
302	5206	7 Teşrin-i Sani 337	Nigde	Okunamadı	Hanifi Oğlu	Ahmed	Zeynep	1313	Bekar	Birinci Seyyathanesi	2 Haziran 337	Nigde	Okunamadı
303	5215	16 Teşrin-i Sani 337	Nigde	Bedan Mah.	Sadık oğlu Ali	Sadık Ağa	Ayşe	1306	Bekar	Okunamadı	Mayıs 332	Nigde	Bedan Mah.
304	5216	16 Teşrin-i Sani 337	Nigde	Bedan Mah.	Sadık oğlu Ali	Sadık Ağa	Ayşe	1312	Bekar	Okunamadı	Kanunuevvel 334	Nigde	Bedan Mah.
305	5226	4. Kanun evvel 337	Nigde	Okunamadı	Müslazım oğlu Mustafa Sarı efendi	Ali efendi	Şerife	1298	Evli	İnönü Harbinde	27 Mart 337	Nigde	Okunamadı
306	5232	8 Kanunuevvel 337	Nigde	Bedair mahallesi	Hacı Kadioğlu Osman	Hasan Hütseyin	Fatma	1303	Bekar	Okunamadı	328	Nigde	Bedair mahallesi
307	5254	2 Kanunusani 337	Nigde	Okunamadı	Bolad oğlu Hasan	Ali	Zeynep	1304	Bekar	Hasan Kale	17 Ağustos 331	Nigde	Okunamadı
308	5265	3 Kanunusani 338	Nigde	Kara Celaller	İmam Aziz bin Şakir efendi	Aziz efendi	Hayriye	1313	Bekar	İnegöl	25 Teşrin-i Sani 336	Nigde	Kara Celaller
309	5269	3 Kanunusani 338	Nigde	Okunamadı	İmam oğlu İsmail	Ömer	Resmiye	1303	Evli	Tuzlak	14 Teşrin-i Sani 337	Nigde	Okunamadı
310	5284	22 Kanunusani 338	Nigde	Karasis	Neşet bin Neşet	Neşet	Fatma	1296	Yok	Okunamadı	332	Nigde	Karasis
311	5290	28 Kanunusani 338	Nigde	Kiledere	Rasim	Osman	Okunamadı	1310	Yok	Okunamadı	29 Ağustos 337	Nigde	Kiledere
312	5292	25 Kanunusani 338	Nigde	Okunamadı	İsmail efendi bin Ömer	Ömer	Resmiye	1303	Yok	Okunamadı	14 Ağustos 337	Nigde	Okunamadı
313	5293	1 Şubat 338	Nigde	Okunamadı	Arab oğlu Osman	Osman	Kiraz	1311	Evli	Okunamadı	7 Temmuz 337	Nigde	Okunamadı
314	5294	1 Şubat 338	Nigde	Samendere	Molla ... Ali	Emin	Zeynep	1306	Bekar	... Harbinde	15... 337	Nigde	Samendere
315	5300	1 Şubat 338	Nigde	Divarlı	Deil Süleyman Oğlu Ahmed Bin Mustafa	Ali	Emine	1315	Bekar	Tavşanlı Harbinde	14 Temmuz 337	Nigde	Divara
316	5307	1 Şubat 338	Nigde	Bereketli	Mustafa	İbrahim	Elif	1308	Bekar	Hasankale Muharebesinde	11 Temmuz 337	Nigde	Bereketli
317	5311	13 Şubat 338	Nigde	Koca Hacı	Mustafa oğlu Mustafa bin Alaaddin	Ömer	Dudu	1314	Bekar	Meydan Harbi	12 Şubat 338	Nigde	Koca Hacı
318	5312	13 Şubat 338	Nigde	Adırmusun	Hütseyin	Müteveffa Hütseyin Mehmet	Fatma	1309	Bekar	Meydan Harbinde	11.9.37	Nigde	Adırmusun

319	5314	18 Nisan 338	Nigde	Okunamadı	Molla Cumali Alnettin efendi	Zeki efendi	Okunamadı	1303	Yok	127. Alay	14 Ağustos 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
320	5318	14 Şubat 338	Nigde	Edikli	İbrahim oğlu Rasim	İbrahim	Fatma	1396	Yok	Hasan Kale	20 Teşrin-i Sani 336	Nigde	Nigde	Edikli
321	5328	5 Mart 338	Nigde	Deneği	Mustafa efendi	Rıza	Hafize	1315	Bekar	Meydan Harbi	7 Eylül 337	Nigde	Nigde	Deneği
322	5335	16 Mart 338	Nigde	Okunamadı	... oğlu Bekir	Ali	Fatma	1309	Yok	Okunamadı	334	Nigde	Nigde	Okunamadı
323	5360	3 Nisan 338	Nigde	Yarıca	Sagır Oğlu Hasan	Mustafa	Fatma	1307	Evli	İnönü Muharebesinde	31 Mart 337	Nigde	Nigde	Yarıca
324	5361	4 Nisan 338	Nigde	Karasis	Karagülle oğlu Mehmed	Süleyman	Anakız	1305	Evli	İnönü Muharebesinde	21 Temmuz 338	Nigde	Nigde	Karasis
325	5363	5 Nisan 338	Nigde	Eski Gümüşler	... Oğlu Ahmed	Arif	Güllükadin	1314	Bekar	...Muharebesinde	10 Eylül 337	Nigde	Nigde	Eski Gümüşler
326	5364	5 Nisan 338	Nigde	Okunamadı	Sarı oğlu Mehmed	İsa	Okunamadı	1308	Bekar	BalMahmud Muharebesinde	27 Mart 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
327	5398	8 Mart 338	Nigde	Okunamadı	İmam Oğlu Ahmed	Hüseyin	Okunamadı	1314	Bekar	Haymana Muharebesinde	8 Nisan 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
328	5401	8 Mart 338	Nigde	Celiller	İmam Oğlu Mustafa	Arif	Fatma	1315	Evli	Haymanada	29 Mart 337	Nigde	Nigde	Celiller
329	5403	8 Mart 338	Nigde	Bedayın Mahallesi	... Oğlu Safi	Okunamadı	Hanife	1307	Evli	Seddülbahirde	Teşrin-i Evvel 332	Nigde	Nigde	Bedayın Mah.
330	5411	16 Mayıs 337	Nigde	Eminlik Mah.	... oğlu Osman	Ali	Fatma	1310	Bekar	Kuşdere mahallesinde	27 Mart 337	Nigde	Nigde	Eminlik Mah.
331	5445	16 Mayıs 337	Nigde	Yenice Mah.	Teyfik zade Hasan Rahtmi efendi	Rasih efendi	Hakibe Hanım	1315	Bekar	Ankara Merkez ..de	21 Nisan 337	Nigde	Nigde	Yenice Mah.
332	5464	16 Mayıs 337	Nigde	Okunamadı	Süleyman	Ahmet	Fatma	1311	Bekar	... Muharebesinde	24-25 Ağustos 337	Nigde	Nigde	Okunamadı
333	5466	24 Ağustos 338	Nigde	Boları	Süleyman	Ahmet	Fatma	1311	Bekar	... Muharebesinde	24/25 Ağustos 337	Nigde	Nigde	Boları
334	5497	24 Ağustos 338	Nigde	Karasis	... oğlu Hüseyin	Hasan	Sultan	1310	Evli	Çakmak Mah.	26 Ağustos 338	Nigde	Nigde	Karasis
335	5498	24 Ağustos 338	Nigde	Okunamadı	Hacı İsmet oğlu Raşit	Mehmet	Havva	1309	Evli	Okunamadı	28 Ağustos 338	Nigde	Nigde	Okunamadı
336	5500	24 Ağustos 338	Nigde	Celiller	Sadık oğlu Hüseyin	Molla Mehmet	Kiraz	1300	Evli	... ler Karyesi	29 Ağustos 338	Nigde	Nigde	Celiller
337	5502	24 Ağustos 338	Nigde	Fettah	Koçarı Hasan zade Nuri	Süleyman	Zekiye Hanım	1313	Bekar	40. Tabur	Nigde adresine gönderilmiştir.	Nigde	Nigde	Fettah
338	5505	24 Ağustos 338	Nigde	Okunamadı	Baltalı oğlu Ahmet	Mustafa	Aliye	1315	Bekar	27. Alay	20 Ağustos 338	Nigde	Nigde	Okunamadı

339	5506	24 Ağustos 338	Niğde	Okunamadı	Borlu oğlu İbrahim	Mustafa	Kiraz	1313	Bekar	69. Alay	27 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Okunamadı
340	5507	24 Ağustos 338	Niğde	Adırmusun	Arap Kadir oğlu Kendir	Mustafa	Şerife	1313	Evli	Okunamadı	27 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Adırmusun
341	5508	24 Ağustos 338	Niğde	Adırmusun	Koca Ali oğlu Mustafa Ali	Ali	Nazmiye	1315	Bekar	Eşkiya Takibin deiken Aslahan	27 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Adırmusun
342	5511	16 Nisan 338	Niğde	Nenezi	Yamukoğlu Mevlüd	Seyyid	Eimas	1313	Bekar	55.Fırka 29Alıy 3.Tr 9.Blk	20 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Nenezi
343	5514	16 Nisan 338	Niğde	Okunamadı	Kayaoğlu Mehmet	İbrahim	Okunamadı	1315	Bekar	20.Alay2.Tabu r 10.Bölük	20 Haziran 338	Niğde	Niğde	Okunamadı
344	5519	16 Nisan 338	Niğde	Yenice Mah.	Faik oğlu Ali efendi	Musa efendi	Fatma	1313	Bekar	Haçın tepesinde	26 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Yenice Mah.
345	5528	16 Nisan 338	Niğde	Bandere	Matlum oğlu Turan	Mehmet	Munife Canan	1314	Bekar	Bandere	17 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Bandere
346	5550	10 Kanunusani 338	Niğde	Şihlar	Güdütk oğlu Durmuş	Mevlüt	Ümmül Gülsüm	1304	Evli	61. Fırka, 134. Alay	23 Ağustos 331	Niğde	Niğde	Şihlar
347	5555	10 Kanunusani 338	Niğde	Alibey Mah.	Hulis oğlu Arif	Mehmet	Lâtfiye	1298	Evli	Okunamadı	21 Ağustos 338	Niğde	Niğde	Alibey

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. TABLOLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü arşivinde bulunan, Vefayata Mahsus vukuat defteri I'den 82 ve Vefayata Mahsus Vukuat Defteri II'den 347 olmak üzere Niğde ilinden I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadelede şehit olmuş toplam 429 kişi tespit ettik. Ancak hemen belirtelimki, bu sayı adı geçen defterlerde vefat sahibi hanesinden “şehiden” ifadesiyle kaydedilmiş olanları kapsamaktadır. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadelede şehit olupta defterde şehit olarak kaydedilmeyen kimselerin olduğu muhakkaktır. Bunlar hakkında belgeye dayalı bir bilgiye sahip olmadığımız için kesin bir rakam söyleyemiyoruz. Ancak bu sayının 500'ün üzerinde olması ihtimali yüksektir.

Yalnızca Vukuat Defterindeki kayıtları dikkate aldığımızda bile Niğde' deki şehit sayısının kendisiyle nüfus bakımından eşdeğer diğer vilayetlere göre oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi muhtemelen Niğde'nin eskiden beri tren yolu ile başkente ve büyük merkezlere bağlı olmasıdır. Tren yolu devletin eli ve emrinin Niğde'ye kolayca ulaşmasını sağlamaktadır. Tabi ki aynı oranda hizmetlerinde ulaşmasını sağlamaktadır.

Niğde ilinde şehitlerin sayıca fazlalığına başka bir sebep olarak; Niğde insanının milli meselelere daha duyarlı olduğu söylenebilir.

Burada belirtilmesi gereken bir husus da, şehitlerin içerisinde, milliyeti hanesinde “Rum” ifadesi bulunan bir kimsenin varlığıdır. Gerçi şeri hükmü şehit olmadığı için “Şehiden” ifadesi yerine “Maktulen” ifadezi yazılmıştır. Niğde kazası Suvermez Karyesi 1309 doğumlu Andonoğlu Anıştes' in 22 Haziran 1331 tarihinde Sığındere de ölmüş olması Çanakkale savaşında ölmüş olduğunu kesinleştiriyor. Niğde'de mübadeleden önce önemli bir Rum nüfusunun varlığı bilinmektedir. Yine

1856 Islahat Fermanından sonra azınlıklardan da askere alınabileceği öngörülüyordu. Bu kişinin de bu çerçevede askere gitmiş olması mümkündür. Ancak Niğde’de genel nüfus oranı %30’ a varan Rum nüfusuna karşılık, 429 şehit içerisinde bir kişinin varlığı üzerinde düşünmeye değer bir durumdur. Muhtemelen Rumların önemli bir kısmı 1. Dünya savaşından hemen önce 21 Temmuz 1914’te çıkarılan geçici bir kanun çerçevesinde askere gitmemişlerdir.¹¹⁸ Bu kanun Gayri Müslimlerin bedel ödeyerek silah altına alınmaktan kurtulmalarını öngörüyordu. Ayrıca Kayseri, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Yozgat gibi Orta Anadolu’daki bazı Hıristiyan Ortodoksların Türk oldukları gerçeğini göz ardı etmemek lazımdır.¹¹⁹

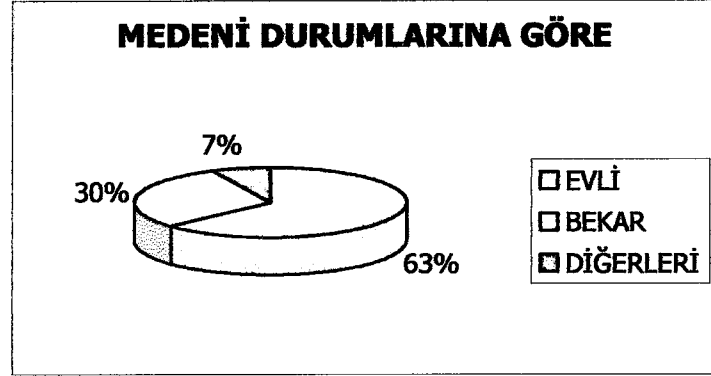
2. EVLİ VE BEKAR OLUŞLARINA GÖRE

Niğde merkez ve köylerinde şehit olanların 267 tanesi evli, 129 tanesi bekadır. 19 tanesinin ilgili hanesinde “yoktur” ibaresi kullanılırken, 12 tanesinin hanesinde ise herhangi bir şey yazılmamıştır. Bu rakamlar şehitler içerisinde ki evlilerin önemli bir çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Halbuki Niğde’de dahi hala geçerli olan Türk geleneklerine göre bir delikanlının evlenme yaşı askerden geldikten sonradır. Bu anlayışa göre bekar sayısının daha fazla olması gerekirdi. Fakat biliyoruz ki 1. Dünya savaşı ve Milli Mücadele seferberliğe dayalı bir savaştır. Yani seferberlik emriyle askerlik çağı dahilinde bulunan herkes (40 yaşından aşağı askerlik yapmış olanlar) cepheye çağırılmıştır. Dolayısıyla da cephede çok sayıda evli asker bulunmuş o oranda da evli şehit sayısı olmuştur.

Şehitlerimizin evli ve bekar oluşlarına göre yaptığımız tasnifte, dikkatimizi çeken önemli bir hususta 2 şehidimizin medeni hali hanesinde “Nişanlı” yazıyor olmasıdır. Tablomuzda 17 ve 18 sıra numarasına kayıtlı Mehmetoğlu Veysi ile Yusufğlu Hüseyin kayıtlarda nişanlı olarak görülmüştür. Şüphesiz 129 bekar şehidin içerisinde ikisi nişanlı değildir başka da olması lazım gelir. Fakat muhtemelen resmi bir evlilik olmadığı için nişanlı yazdırma gereği hissetmeyerek bekar yazdırmışlardır.

¹¹⁸ Düstur, Cilt 7, s.913

¹¹⁹ Mustafa, EKİNCİKLİ, Türk Ortodoksları, Ankara, 1998

3. YAŞ GRUPLARINA GÖRE

Yaş gruplarına göre şehitlerimizin doğum tarihleri esas alınarak vefat tarihleri ile arasında ki fark bulunmuştur. Buna göre şehit olma yaşı:

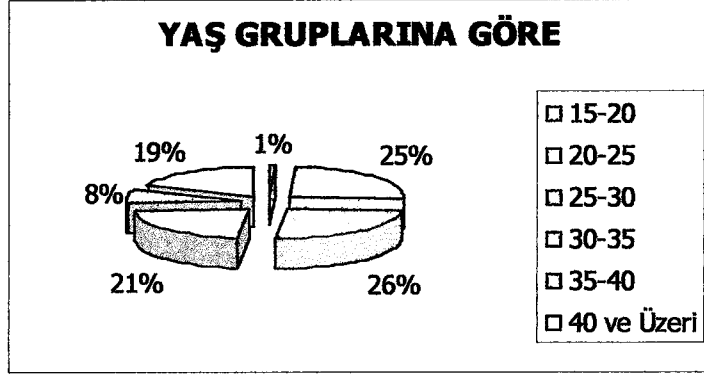
15-20, 20-25, 25-30, 30-35, 35-40, 40 ve üzeri olmak üzere tasnif edilmiştir.

Bu tasnife göre, 15-20 yaşları arasında ki şehit sayısı 5, 20-25 yaş arası 122, 25-30 yaşları arası 125, 30-35 yaşları arası 103, 35-40 yaşları arası 57, 40 yaş ve üzerinde ise 21 şehit bulunmaktadır. Vefat tarihleri belirtilmediği için 16 şehidimizin yaşı tespit edilememiştir. 40 yaş ve üzerinde ki yaşlarda şehidin bulunmasının sebebi olarak, 1. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde 20 Temmuz 1914 tarihli geçici bir kanunla 45 yaşına kadar olanların askerlik hizmetine alınmaları¹²⁰ gösterilebilir.

15-20 yaş arasındaki şehitlerin varlığı oldukça düşündürücüdür. Bunun iki sebebi olabilir; birincisi seferberlik çağrısı 20 yaşından küçükleri de kapsadığı için, ikinci olarak ise, bunların savaşa gönüllü olarak katılmış olabilirler. Çünkü pek çok lise ve üniversite öğrencisinin bu savaşa gönüllü olarak katıldığını biliyoruz.

Yaş grupları incelendiğinde en çok şehidin askerlik çağı dahilinde olduğunu görmekteyiz.

¹²⁰ Düstur, Cilt 7, s.912

4. ŞEHİD OLUNAN CEPHELERE GÖRE

Şehitlerimizi öncelikle I.Dünya savaşı ve Kurtuluş savaşına göre tasnif ettik.

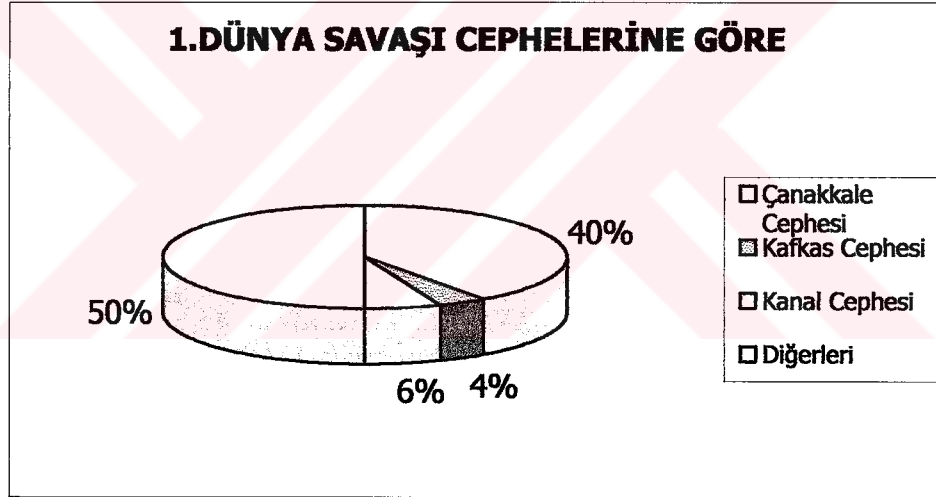
Bu tasnifi şehitlerimizin vefat tarihi bilgilerini kullanarak yaptık. Vefat tarihi 1914-1918 yılları arasında olanları I.Dünya savaşı, 1920-1922 yılları arasında olanları Kurtuluş savaşı şehidi olarak belirledik.

Cephelere göre tasnifte ise, vefat yeri sütündeki coğrafi yer isimleri bize yol gösterdi. Örneğin vefat yeri sütununda “Kanlı Sırt”, “Conk Bayırı”, “Arı Burun” yazan şehitlerimizi Çanakkale Cephesinde “Selahiye”, “Diyarbakır” yazanları Kanal cephesinde, “Erzurum”, “Muş” yazanları Kafkas cephesinde ki şehitler için içerisinde aldık. Kurtuluş savaşındaki cephelerde de yine aynı yolu izledik.

Şehitlerimizden 4 tanesinin vefat yeri yazılmamış, 48 şehidimizin ise vefat ettiği yer okunamamıştır. Vefat tarihi Rumi 341 ve Miladi 1926 yazan şehit tespit edilmiştir. Rumi 341’de ki şehidimiz ya savaşta yaralanıp daha sonra vefat etmiş yada mahkeme kararıyla şehitliği tespit edilmiş olabilir.1926 yılındaki şehidin ise Şeyh Sait isyanında şehit olması muhtemeldir.

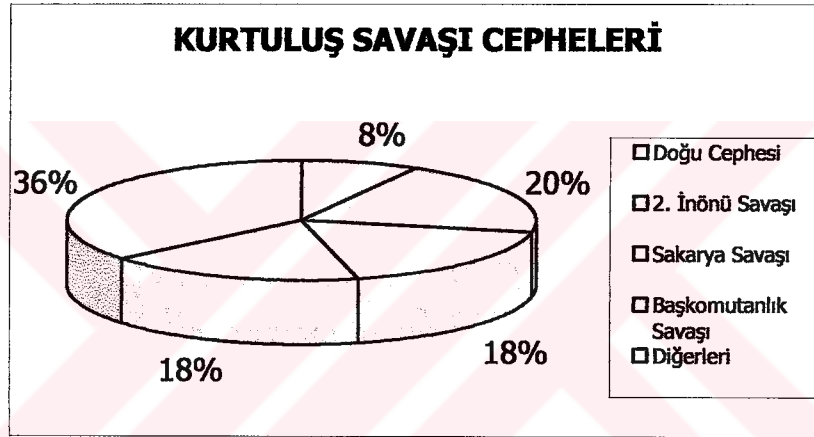
1. Dünya Savaşı ve Cephelerine göre:

- Çanakkale Cephesi : 148
- Kafkas Cephesi : 10
- Kanal Cephesi : 20
- Galiçya Cephesi : 3
- Diğerleri : 64
- Askeri Birlik Olarak Belirtilen : 83

Kurtuluş Savaşı Cephelerine göre :

- Doğu Cephesi : 4
- 2. İnönü Savaşı: 9
- Dumlupınar Savaşı : 1
- Sakarya Meydan Muharebesi : 9
- Büyük Taarruz : 9
- Diğerleri : 14
- Askeri Birlik Olarak Belirtilen : 4 şehit tespit edilmiştir.

Tablolar incelendiğinde Niğdeli şehitlerin belli cephelerde yoğunlaştığını görüyoruz.

Buna sebep olarak askeri sevkiyat yapılırken aynı bölgenin insanlarını aynı cephelere sevk edilmesini gösterebiliriz. Bundaki amaç ise oradaki hemşerilik bağından yararlanmaktır. Çünkü aynı toprakta doğup, aynı kültür ile yetişen insanlar birbirlerini daha iyi anlamakta ve zor anlarında birbirlerine yardım etmektedirler. Savaş noktasında bu konu değerlendirildiğinde ise aralarında hemşerilik bağı olan insanlar birbirlerine karşı kendilerini sorumlu görmektedirler. Çünkü günümüz imkanları düşünülürse anne-baba cephedeki oğlunun haberini kime soracaktır ki , tabi ki onunla aynı cephede savaşan köylüsüne memleketlisine.

Tablolarda dikkatimiz çeken bir diğer nokta ise I. Dünya savaşında Kurtuluş savaşına nazaran daha çok şehidimizin olmasıdır. Çünkü I. Dünya savaşında tahminen 348 Kişi Kurtuluş savaşında ise 46 kişi şehit olmuştur. Rakamlarda

gösteriyor ki biz I. Dünya savaşında daha fazla şehit vermişiz. Bunun sebebini düşünecek olursak I. Dünya savaşı 4 yıl sürmüştü ve Türk askeri kendisine ait toprakları korumak için savaşmasının yanında müttefiklerine yardım amaçlı da savaşmıştır. Niğde için yaptığımız bu çalışmada dahi 3 tane Galiçya da, 1 tanede Dobruca da şehit olmuş askerimiz vardır. Tablolardaki diğer bir dikkat çekilen nokta ise I. Dünya savaşında en çok şehidin Çanakkale cephesinde verildiğidir.

Milletimizin 1453 yılında başkent yaptığı İstanbul'u alarak onu savaş dışı bırakmak ve Rusya'ya yardım etmek için İtilaf devletleri tarafından açılan Çanakkale cephesinde, Limon Van Sanders'in verdiği rakamlara göre 66.000 şehit ve 152.000 yaralı, Tevfik Bıyıklıoğlu'nun 1950 'de Harp Akademisindeki konferansında verdiği rakamlara göre 700.000 kişi olarak katıldığımız bu savaşta 190.000 şehit ve yaralı 70.000 hastamız vardır.

Türk insanı kendisini yıkıp savaş dışı bırakmak isteyen İtilaf devletlerine ve bunların sömürgelerine getirdikleri askerlerine karşı topraklarını kanlarının son damlalarına kadar kahramanca müdafaa etmiştir.

Kurtuluş savaşımızdaki cepheler değerlendirildiğinde ise yoğun olarak batı cephesi savaşlarında şehit verdiğimiz görülmektedir. Zaten Kurtuluş savaşında en çok ağırlık kazanan cephemiz batı cephesidir. Çünkü İtilaf devletleri "Şark Meselesi" ni halletmek için kendilerini geri plana çekmiş ve Yunanlıları bu noktada maşa olarak kullanmışlardır. bu sebepten bizim en çok mücadele verdiğimiz cephemiz Batı Cephesidir.

SONUÇ

Tezimizi yazmadaki amacımız Niğde ilindeki şehitlerimizi tespit etmek ve onların hizmetlerini ortaya koyarak hafızalarda yaşamasını sağlamaktır.

Tarihin en eski çağlarından itibaren Anadolu coğrafası büyük bir kıymet arz etmiştir. Çünkü üç tarafı denizlerle çevrili olduğu için korunaklı bir yarımadadır. Verimli topraklarıyla milyonlarca nüfusu besleyecek bir coğrafyadır. Bunu yanında İstanbul ile birlikte düşünüldüğünde Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan bir köprü konumundadır.

Jeopolitik konumunun önemi göz önünde bulundurulursa bütün dünya milletlerinin bu coğrafyaya hakim olmak istemeleri doğaldır. Tarihe baktığımızda bu coğrafyaya bir çok millet hakim olmuştur. Yalnız bu milletlerden bir çoğu tarih sahnesinden silinmiş sadece kitabi bilgilerden ibaret kalmışlardır.

Türkler ise Anadolu'ya ilk olarak İskitler zamanında gelmişlerdir. Daha sonra Avrupa Hunlar'ı ve Abbasi devletinde ordu komutanlığı yapan Türkler seferlerde bulunmuşlardır. Bu seferlerin amacı Anadolu'ya yerleşmek veya yurt edinmek değildi. Sadece keşif amacıydı. Selçuklular yani Oğuz Türkleri ise 1015 yılından itibaren akınlar başlatmışlardır. Yalnız bu akınlar diğerleri gibi keşif amaçlı değil, yurt edinme amaçlı olmuştur. 1015 yılında keşif seferleri yapılmış 1071 Malazgirt zaferiyle Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış 1176 Miryakefelon ile de Anadolu Türk yurdu olmuştur. Selçuklulardan sonra ise yeni bir Oğuz boyu olan Kayılar Anadolu'da Osmanlı Devletini kurmuşlardır.

Türk milleti dünyanın en kıymetli toprağına yaklaşık 900 yıldır hakimdir. Fakat bu hakimiyet dünya milletlerini özellikle bu coğrafyayı ellerinden aldığımız Avrupalıları memnun etmemektedir. Avrupalılar Türklerin bu ilerleyişini "Şark Meselesi" olarak görmekte ve Türkleri Avrupa'dan, balkanlardan ve Anadolu'dan atmak istemektedir. Avrupa da ve balkanlardaki Türk varlığı bitmiş fakat dünyanın

anahtarı olan İstanbul ve kıymetli topraklara sahip olan Anadolu coğrafyasındaki verdiğimiz mücadele hala sürmektedir. Avrupalılar için ise Şark Meselesi hala bitmemiştir. Bu kadar kıymetli ve herkesin ele geçirmek istediği bu coğrafyada ayakta kalabilmemizin temel şartı millet şuurumuzu korumamızla mümkündür.

Peki bu şuur milletimizde özellikle gençlerimizde ne kadar oluşturulmaktadır.

Bu konuda şu anektoda yer vermek istiyorum.

Rahmetli Turgut Özal başbakan, Vehbi Dinçerler'in Milli Eğitim bakanlığı zamanında Türkiye'ye Japonya'dan bir eğitim heyeti gelir. Temas ve incelemeler yapacak, neticeyi yetkililere aktaracaklar. Gerekli kadarda ikili işbirliği gerçekleştirecek. İşler buraya kadar çok iyi:

Japon heyeti yurdumuzun bazı bölgelerinde gerekli incelemelerini yapar sonra bakanlıkta toplanırlar. Heyetin tespiti ilginç : "Sizin çocuklarınızda milli şuur yok" Bizimkiler şaşırır, "Bizim çocukların damarlarındaki kan milli duygumuzun kaynağıdır." Yinede fazla ses çıkarmazlar nede olsa misafirdir.

Bizimkiler sorar "Sizin gençlerinizde milli şuur var mıdır? Neler yapılması gerekir?"

Japon uzmanları anlatmaya başlar :

"Biz gençlerimize daha ilköğretime başlamadan "Şok Testler Uygularız" mesela uçak gibi hızlı giden trenlerimize bindirir, bir tur yaptırırız. Çok katlı yollardan geçen tren, onları şöyle bir sarsar. Mini mini çocuklarımız teknolojinin bu baş döndürücü neticesini görerek bir şok olurlar

Sonra...

Bu şoktan sonra Hiroşima'ya götürürüz . Bölgeyi aynen koruyoruz. Bombalanmış bu bölge hakkında bilgilendirir ;değil hayvan, bitkinin bile yeşeremediği hiçbir canlıya hayat hakkı tanımayan atom bombasının etkilerini gösteririz. Ve deriz ki ; eğer sizler çalışmaz, sizden öncekileri geçemezseniz vatanınız, işte böyle düşmanlar tarafından bombalanır.Hiçbir canlı yaşamayacak biçimde size bırakıp giderler. Çalışsanız, bindiğiniz hızlı trenleri geçecek hızlı vasıtalar yaparsanız. Gerisi sizin bildiğiniz iş. Çocuklarınız bununla ikinci bir şok daha yaşarlar. Sizleri şunu hatırlatalım ki Türkiye'de birçok teknik elemanlarımız bulunmaktadır. Bunların herhangi birine bu konuyu sorabilirsiniz.

- Peki Türkiye için tespitiniz var mı ? Gözlemlerinizi nedir ?

Japonlar “Elbette var” derler ve şöyle devam ederler ; “Bizimkinden çok daha önemli. Bir tanesi Çanakkale savaşlarının olduğu bölge. Bu bölümü gençlerinizin çok olması için yeterde artar bile bir metre kareye 6000 merminin düştüğü savaşta, Türkler herşeye rağmen galip çıkıyor, olamayacağı olur hale getiriyorlar. En son teknolojiye ve donanıma meydan okuyarak, inancın galip geldiğinin ispatını yapıyorlar. Üstelik karşılarında tek bir düşman değil, Müttefik güçler ; sizin tabirinizle yetmiş iki millet var.”¹²¹

Evet Japonların yaptığı bu tespit doğrudur. Gençlerimiz milli şuur konusunda yeterince bilinçlendirilmemiştir. Japonlar bize sadece Çanakkale savaşlarını örnek olarak vermektedirler. Tabi ki milletimizin Çanakkale’deki kahramanlığı tasavvur edilemez, ama Türk tarihi bu kahramanlık örnekleriyle doludur. Gelecek nesiller devletin ve vatanın kıymetini, geçmişte bu değerleri elde ederken çekilen zahmet ölçüsünde takdir ederler. O zaman bize düşen görev geçmişte atalarımızın bu ülkeyi vatanlaştırmak ve daha sonra bu vatani korumak için yaptıkları fedakarlıkları ortaya koymaktır.

Çalışmamıza konu olan I.Dünya Savaşında Milli Mücadelede şehit olan Niğdeliler bu ülkeyi vatanlaştırmak için bir insanın ödeyebileceği en büyük bedel olan kan ve canını verme yüceliğini göstermişlerdir. Bu günkü nesillere düşen görev onların kutsal emaneti olan bu vatanın kutsiyetini yeterince takdir etmektir. Bir de o eşsiz şehitlerin ruhunu şad etmektir

¹²¹ Çanakkale Şehitleri Tanıtım ve Araştırma Derneği

KAYNAKÇA

ARŞİV BELGELERİ

1. **Vefayata Mahsus Vukuat Defteri I**, Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivi
2. **Vefayata Mahsus Vukuat Defteri II**, Niğde İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürlüğü Arşivi
3. **Niğde Askerlik Şubesi Arşivi**

KİTAPLAR VE MAKALELER

1. AKBIYIK, Yaşar, **Milli Mücadelede Doğu Cephesi, Türkler 15. Cilt**, Ankara 2002
2. AKBIYIK, Yaşar, **Milli Mücadelede Güney Cephesi, Türkler 15. Cilt**, Ankara 2002
3. AKKOYUN, Turan, **Türk İnkılap Tarihi**, Afyon 1997
4. ARMAOĞLU, Fahir, **20.y.y. Siyasi Tarihi 1914-1990**, Ankara 1993
5. **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi 1/1** Y.Ö.K. Yayınları, Ankara 1997
6. ATATÜRK, Mustafa Kemal, Haz. Zeynep Korkmaz, M.E.Y., Ankara 1981
7. AY, Behzat; **Çanakkale'den Laik Cumhuriyet**, 3. Basım toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998
8. AYBARS, Ergün, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ankara 1996
9. AYTEPE, Oğuz. **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Ankara 2003
10. BAL, M.Akif; **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Akademi Yayınevi, Rize 2001
11. BAYKARA, Tuncer, **Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Akademi Kitapevi, İzmir 1996
12. BAYRAKTAR, Bayram, M. KARAKAYA, H.ÖZSOY, **Çağdaş Türkiye Tarihi**, İstanbul, Tarihsiz
13. BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılap Tarihi**, Cilt 1 Kısım 3, TTK Basımevi, Ankara 1991
14. BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılap Tarihi**, Cilt 2 Kısım 3, TTK Basımevi, Ankara 1991

15. BAYUR, Yusuf Hikmet, **Türk İnkılap Tarihi**, Cilt 2 Kısım 4, TTK Basımevi, Ankara 1991
16. BELEN, Fahri, **Büyük Türk Zaferi**, İstanbul 1978
17. BEYOĞLU, Süleyman, "**Çanakkale Savaşlarında Atatürk**", Türk Dünyası Tarih ve Kültür Dergisi Sayı 2001/3
18. **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Kafkas Cephesi, 3. Ordu Harekatı**, Cilt 1, Genel Kurmay Yayınları, Ankara 1993
19. **Çanakkale Şehitleri Tanıtım ve Araştırma Derneği**
20. **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, Cilt.12, Çağ yayınları
21. **DÜSTUR**, Cilt 7
22. **DÜSTUR**, Cilt 8
23. EKİNCİKLİ, Mustafa, **Türk Ortodoksları**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1998
24. ERASLAN, Remzi, **I. Dünya Savaşı ve Türkiye**, Türkler 13. Cilt, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002
25. EROĞLU, Hamza, **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş Yayınları, Ankara 1990
26. GEDİK, İlhan, **Niğde Sancağı**, Niğde, 1998
27. GENCER, Ali İhsan, S. ÖZEL, **Türk İnkılap Tarihi**, Der Yayınları, İstanbul
28. Genelkurmaybaşkanlığı TSK Tarihi, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi V. Cilt 2. Kitap**
29. Genelkurmaybaşkanlığı TSK Tarihi, **Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi V. Cilt 3. Kitap**
30. GÖK, Dursun, O. AKANDERE, O. SÖNMEZ, Y.SEMRE, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, Konya 1998
31. KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, Cilt 9, TTK, Ankara 1996
32. KESKİN, Mustafa, A.YUVALLI, A. ÖZTÜRK, M. EKİNCİKLİ, **Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Kayseri
33. KÖSTÜKLÜ, Nuri, **Milli Mücadelede Batı Cephesi, Savaşlar ve Zaferler**, Türkler 16. Cilt, Ankara 2002
34. **Köylerimizin Adları Türkiye Hükümeti Dahiliye Vekaleti, Nüfus Müdüriyet-i Umumiyesi neşriyatı**, Hilal Matbaası, 1928
35. KURAT, Akdes Nimet, **Rusya Tarihi**, TTK, Ankara 1993
36. MERT, Hasan, **Çanakkale Savaşlarının, Askeri, Siyasi ve Sosyal Sonuçları**, Türkler 13. Cilt, Ankara 2002
37. ÖZKAN, Salih, **Çanakkale Cephesinde Şehit Olan Niğdeliler**, Yayınlanmamış Makale (18 Mart 2002'de N:Ü: Derbent Kültür Merkezinde Konferans Olarak Sunulmuştur)
38. ÖZKAN, Salih, **Milli Mücadelede İstanbul Hükümetlerinin Takip Ettiği Dış Politika**, Ankara 1993
39. SHAW, Stanford, İ.K. SHAW, **Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye**, İstanbul 1983
40. T.C. Milli Savunma Bakanlığı, **Şehitlerimiz**, Ankara, 1998.
41. Tansel, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, Cilt III, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1991
42. TURAN, Refik, M.SAFRAN, M. ŞAHİN, S.YALÇIN, **Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi**, 1996
43. TURAN, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi 1. Kitap**, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991

44. ÜNAL, M.Ali, A.HALAÇOĞLU, **Türk İnkılap Tarihi**, Akademi Kitapevi, İzmir 1996
45. ÜNAL, Tahsin, **Türk Siyasi Tarihi 1700-1958**, Ankara 1978
46. YALÇIN, Semih, M.TURAN, M.EKİNCİKLİ, Ş.GEDİKLİ, **Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri**, Ankara 2003

